

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS**

**AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ PARTİLERİN YÜKSELİŞİNDEKİ GÖÇMEN
VE MÜLTECİ HAREKETLERİ: ALMANYA VE HOLLANDA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa ÖZTÜRK

Ankara-2019

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ YÜKSEK LİSANS**

**AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ PARTİLERİN YÜKSELİŞİNDEKİ GÖÇMEN
VE MÜLTECİ HAREKETLERİ: ALMANYA VE HOLLANDA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa ÖZTÜRK

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. İsmail BİRCAN**

Ankara-2019

KABUL VE ONAY

“Mustafa ÖZTÜRK” tarafından hazırlanan “Avrupa’da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişindeki Göçmen Mülteci Hareketleri: Almanya ve Hollanda Örneği” başlıklı bu çalışma, 20/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halil İbrahim ÜLKER (Başkan)

Prof. Dr. İsmail BİRCAN (Danışman)

Doç. Dr. Aykut EKİYOR (Üye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

13 Haziran 2019

Mustafa ÖZTÜRK

ÖZ

Dünya siyasetinde yükselişe geçen aşırı sağ partiler ve onun ışığında ortaya çıkan düşünce akımı günümüzde kabul edilen bir gerçekliktir ve bu gerçeklik “aşırı sağ” söyleminin bir zamanların en güçlü ideolojisi olan faşizmin güncellenmiş hali olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu çalışmada aşırı sağ partilerin ortaya çıkışı, tarihsel hafızası ve özellikle Avrupa siyasetindeki yükselişi Almanya ve Hollanda ülkeleri temel alınarak incelenmiştir. Aşırı sağ kavramının ortaya çıkış sürecindeki ana sebeplerin ve aşırı sağ parti liderlerinin göçmen ve mültecilere karşı kullandığı yabancı karşıtlığı politikaların toplumlar tarafından kolayca kabul edilmesinin altında yer alan ana nedenlerin ortaya çıkarılabilmesi için bu çalışma yapılmıştır. Özellikle göçmen ve mülteci kavramlarının, aşırı sağ üzerindeki etkileri ve belirleyiciliği bu çalışmada etkili olmuştur. Ekonomik gelişmeler, iç savaşlar ve ülkelerarası yer değiştirmenin kolaylaşması gibi sebepler göçmenlik ve mültecilik gibi kavramların günümüzde sıklıkla kullanılmasının önünü açmıştır. Bu çalışma için literatür özenle araştırılmış, daha önce konuyla alakalı yapılan çalışmaların dışında, bilime katkı sunabilmek için “aşırı sağ” kavramının incelenmemiş tarafları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve sonuç kısımları aslında bu çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Aşırı Sağ, Faşizm, Göçmen-Mülteci, Avrupa Siyaseti, Ekonomi

ABSTRACT

The emerging far-right political parties and the mindsets stems from them are widely accepted facts at the moment. Hence, this fact clearly shows that the current far-right discourse is an updated version of the old days' fascism, which was the strongest among other things. In this paper, the emergence of the far-right parties, their historical memory and specifically their rise within Europe will be scrutinised by taking into account Germany and the Netherlands. This work is devoted to clarifying the main reasons of the emergence of the concept of far right and the easy public acceptance of the outgoing xenophobic discourse towards the immigrant and the refugee by the far right bannermen. The effect of the concept of immigration and the refugee on the far right idea and its decisiveness affected this work. Economic development, the civil wars and easiness of transnational relocation boosted the often utilisation of the immigration and refugee concepts. The literature was meticulously examined, and the uncharted aspects of the far right concept are attempted to be defined to contribute to the literature. The conceptual framework, methods, outcomes and the conclusion parts constitute the base of this paper.

KEYWORDS; Far Right, Fascism, Immigrant-Refugee, The Europe Politics, Economy

SAMENVATTING

De opkomst van de rechtse partijen in de wereldpolitiek is een geaccepteerd feit. Deze realiteit onthult dat het extreemrechtse de sterkste ideologie van deze tijd is en een bijgewerkte versie is van het fascisme. In deze studie worden de opkomst van extreem-rechtse partijen, hun historisch geheugen en vooral de opkomst van de Europese politiek onderzocht op basis van de landen: Duitsland en Nederland. Deze studie is uitgevoerd om de belangrijkste redenen achter de opkomst van het extreem-rechts te achterhalen. Tevens laat deze studie zien hoe de extreem rechtse partijleiders de bevolking beïnvloed door de immigranten en vluchtelingen te gebruiken in hun anti-buitenlandse beleid. De immigranten- en vluchtelingen zijn effectief in dit onderzoek. Economische ontwikkelingen, burgeroorlogen en het gemak van transnationale ontheemding hebben vandaag met regelmaat geleid tot gebruik van de termen zoals immigratie en vluchtelingen. Voor dit onderzoek is de literatuur zorgvuldig onderzocht. Om een bijdrage aan de wetenschap te brengen, is er geprobeerd om de kanten van extreemrechts naar voren te brengen. Het conceptueel kader, de methoden, bevindingen en conclusiedelen vormen het hoofdthema van deze studie.

SLEUTELWOORDEN: Extreem Rechts, Fascisme, Migrant-Vluchteling, Europese Politiek, Economie

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Dünya üzerinde meydana gelen küreselleşme hareketleri ve iletişim çağının daha ileri bir boyuta gelmesiyle insanlar (medeniyetler) arasındaki etkileşim artmış ve farklı dünya görüşlerinin birden fazla ülkede hızlıca yayılması kolaylaşmıştır. İnsanlar, iletişim araçlarının yardımıyla yaşam koşullarının daha refah olduğu ülkeleri keşfederek; o ülkelerde yaşamlarını sürdürebilmek için göç etmişlerdir ve bu da toplumlarda yeni yüzlerin ve kültürlerin oluşmasına yol açmıştır. Kimi zaman da ülkelerinde ki işsizlik ve iç savaş gibi temel nedenlerden kaynaklı, güvenliklerini sağlamak için başka ülkelere mülteci olarak göç etmişlerdir. Göç ve mülteci hareketleriyle beraber Dünya üzerinde ulus devlet anlayışının yerini çok uluslu devletler almaya başlamıştır. Yukarıda ifade ettiğimiz nedenlerden kaynaklı artan göç hareketleri ise, bu göçlerin gerçekleştiği toplumlarda milliyetçi yaklaşımları tetiklemiştir. II. Dünya Savaşından sonra uyuyan hücre konuma gelen faşizm, göçmen ve mültecilerin artışıyla beraber yeni bir popülist söylem ışığında “Aşırı Sağ” olarak karşımıza çıkmıştır.

Literatüre katkı sağlaması için “Aşırı Sağ” söylemini farklı bir bakış açısıyla ele aldığımız ve “Aşırı Sağ” çalışma alanıyla ilgili tarihte bir yön gösterici olması düşüncesiyle yaptığımız bu çalışmanın her evresinde benden yardımını esirgemeyen, bilgi, birikim ve tecrübesiyle bana yön gösteren ve kıymetli zamanını bu çalışma için harcayan değerli danışman hocam Prof. Dr. İsmail BİRCAN’a ve yaşantımın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, bana ilham olan ailemin her bir ferdine özellikle teşekkür ediyorum.

MUSTAFA ÖZTÜRK

Ankara / 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
SAMENVATTING	iii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. İDEOLOJİLERİN GELİŞİMİ VE FAŞİZM SÜRECİ	5
1.1. Siyasal İdeolojilerin Gelişimi	5
1.1.1. Faşizm Bir İdeoloji Midir?	7
1.2. Dünya'yı Bekleyen Tehlike / FAŞİZM	8
1.2.1. 1929 Ekonomik Buhranı, Faşizm ve II. Dünya Savaşı	9
1.2.2. II. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesi ve Faşizm	13
1.3. Demokrasi Hareketleri Ve Yeni Dünya Düzeni	13
1.3.1. Faşizm İçin Buhran Dönemi.....	15
1.3.2. Yeni Bir Söylem Işığında Faşizm (Aşırı Sağ) ve İslamofobi.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	25
2.ALMAN YA VE AŞIRI SAĞ	25
2.1. Almanya'nın Siyasal Tarihi ve Yönetim Modelleri.....	25
2.2. II. Dünya Savaşı Öncesi ve Sonrası Faşizm	28
2.3. İşçi Göçleri ve Çokulusluluk	30
2.4. Almanya'da Aşırı Sağ Söylemleri ve Nazizm Özlemleri	33
2.5. 2008 Ekonomik Krizi ve Almanya Etkileri	36
2.6. Arap Baharı-Suriye Savaşı ve Mülteci Hareketleri.....	40
2.7. Almanya için Alternatif Partisi - (Alternative für Deutschland) / AfD	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3. HOLLANDA VE AŞIRI SAĞ	49

3.1. Hollanda Siyasal Tarihi ve Yönetim Modelleri	49
3.2. II. Dünya Savaşında – Hollanda	50
3.3. İşçi Göçleri ve Milliyetçilik Söylemi.....	51
3.4. 2008 Ekonomik Krizi ve Hollanda Üzerine Etkileri.....	56
3.5. Arap Baharı-Suriye Savaşı ve Mülteci Hareketleri.....	57
3.6. Özgürlük Partisi (Partij voor de Vrijheid) – PVV.....	58
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	63
4. ANALİZ VE DEĞERLENDİRMELER	63
4.1. Kavramsal Çerçeve	63
4.2. Yöntem.....	69
4.2.1. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi	69
4.3. Bulgular.....	71
4.4. Sınırlılıklar	79
BEŞİNCİ BÖLÜM	81
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	101
EK-1	101
ÖZGEÇMİŞ.....	105

KISALTMALAR

- AfD : **Almanya için Alternatif Partisi**
- PVV : **Özgürlük Partisi**
- AP : **Avrupa Parlamentosu**
- NSDAP : **Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi**
- AB : **Avrupa Birliği**
- PNF : **Ulusal Faşist Parti**
- ABD : **Amerika Birleşik Devletleri**
- SSCB : **Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği**
- NSU : **Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü**
- CDU : **Hristiyan Demokrat Birliği**
- CSU : **Hristiyan Sosyal Birliği**
- PvdA : **İşçi Partisi**
- VVD : **Liberal Parti**

TABLÖLAR DİZİNİ

TABLO 1: Almanya için Alternatif Partisi (AfD) Girdiği Seçimler ve Aldığı Oy Oranları	46
TABLO 2: Özgürlük Partisi (PVV) Girdiği Seçimler ve Aldığı Oy Oranları	59

GİRİŞ

Son yıllarda meydana gelen gelişmelerin sonucunda, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı dünya siyasetinde artmaya başlamış ve bunun sonucunda da “aşırı sağ” kavramı karşımıza çıkmıştır. Her ne kadar sosyal bilimler alanında ve siyaset arenasında yeni bir kavram veya bir ideoloji olarak isimlendirilmeye çalışılsa da; aşırı sağ söylemi bir dönemin karanlık ideolojisi olarak kabul edilen “faşizmin” mirasçısı konumundadır ve bu yönüyle de ırkçılık ve yabancı karşıtlığı aşırı sağın en önemli savı konumuna gelmektedir.

Günümüzde bu popülist söylemin artmasıyla birçok yeni ırkçı parti kurulmuş veya kendi kabuğuna çekilmiş ırk kökenli birden fazla partide bu savın ışığında tekrar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu fikir akımının ortaya çıkması ve kitleler tarafından kabul edilmesi çok uzun sürmemiştir. Günümüzde yer alan aşırı sağ partilere baktığımızda birçoğu yeni kurulmuştur. Çoğu zaman faşist veya milliyetçi olduklarını bile kabul etmemiş, ısrarla merkez sağda yer alan bir parti olduklarını dile getirmişlerdir. İdeolojilerinde yaptıkları değişim sonrası aşırı sağcı partileri sadece milliyetçi veya ırkçı olarak nitelenebilir. Muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı, İslam karşıtlığı, Anti-semitizm ve göçmen karşıtlığı gibi birçok fikri benimsemişlerdir. İdeolojik yapıda yer alan bu değişimler, aşırı sağ partilerin çeşitli uygulamalarında da yansımalarını bulmuştur. Vardar tarafından “popülist radikal sağ” Taguiffe’in tanımlamasıyla “ulusal popülist”, Ignazi’nin anlatımıyla “yeni aşırı sağ” olarak nitelenen bu partiler, yeni ideolojilerini popülizm vasıtasıyla toplumun her kesimine yaymışlardır. Özellikle göçmenlik, çokkültürlülük, suç, Avrupa bütünleşmesi, ekonomik kriz gibi konuları popülist bir söylem aracı olarak kullanıp bir oy elde etme aracı olarak görmüşlerdir (Kutlu, 2013).

II. Dünya Savaşı’nın acı hatıralarını yaşayan ve o kanlı dönemi hatırlayan nesilden bireylerin artık hayatta olmaması ve gençler arasındaki popülist söylemlerin artmasıyla da aşırı sağ partiler güç kazanmıştır. 1980’den bu yana etkisi ve yaygınlık alanı genişleyen medya ağını kullanma konusundaki becerileri de, aşırı sağ partileri diğerleri önünde daha avantajlı bir konuma getirmiştir. Parti bağlılığının azaldığı ve

oy bloklarının çözüldüğü yeni dönemde, yurttaşlar siyasi gelişmeleri çoğunlukla medyadan takip etmeye başlamışlardır. Aşırı sağ partilerin liderleri de çoğu zaman medyatik yüzleriyle popüler figürler haline gelmişlerdir. Bu liderler medya ağını kullanarak siyasi söylemlerini daha geniş kitlelere ulaştırabilmenin peşinde koşarken; medya da, haber ve eğlence değeri yüksek bu figürleri ön plana çıkararak daha fazla kitle tarafından izlenebilir hale gelmeyi hedeflemiştir. Böylelikle iki tarafın da birbirinden faydalandığı simbiyotik bir ilişki düzeni kurulmuştur (Vural, 2005). Bunun yanı sıra son dönemde oldukça yaygınlaşan sosyal medya kullanımının da aşırı sağın yükselişindeki etkisine değinmek gerekir. Daha çok gençler arasında kullanımının yaygın olduğunu söyleyebileceğimiz sosyal medya kanalları, aşırı sağ fikirlerin rahatça dolaşıma sokulabildiği, kendisi gibi düşünenlerin sosyal ağlar vasıtasıyla birbirini kolaylıkla bulabildiği bir iletişim ortamının inşa edilebilmesine imkân sağlamaktadır. Bu durumun, gençlerin diğer yaş gruplarına oranla daha fazla aşırı sağ siyasi fikirlere yatkın olmasıyla alakalı olduğunu da belirtmeliyiz. İngiltere'deki bir think-tank kuruluşunun Avrupa'daki aşırı sağ siyasi partilerle ilgili yaptığı bir araştırma, bu partilere üye olanların üçte ikisinin otuz yaşından daha genç bireylerden oluştuğunu bulgulamıştır. Aynı zamanda bu araştırma, gençlerin aşırı sağ partilere üyeliğinin diğer partilere oranla daha fazla olduğu bulgusunu da ortaya koymaktadır (Lifland, 2012).

Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen ekonomik krizler, nüfus bunalımları ve ortaya çıkan iç savaşların bir sonucu olarak artan göçmen ve mülteci hareketleri aşırı sağ partilerin bu denli popüler hale gelmesinde önemli bir paya sahiptir. Ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayan ve ticaret hacmi düşen bireyler, ülkesine göçmen veya mülteci sıfatıyla gelerek kendisinden daha refah bir hayat süren bireylerin aslında kendisine ait bir hayatı çaldığını düşünmeye başlamaktadır. Bu düşünce zamanla, yabancıların olmadığı takdirde aslında ülkesinde bir ekonomik bunalımın olmayacağı fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu düşünceler ortaya çıkmaya başladıkça, ülkede meydana gelen şiddet olayları, hırsızlık, tecavüz gibi yasadışı gelişmelerin kaynağının göçmen ve mülteciler olduğu düşüncesi ortaya çıkmaya başlamaktadır. İşte aşırı sağ partilerin ortaya çıkmasını sağlayan ve kitleleri peşinden sürüklemesini tetikleyen süreç bu şekilde oluşmuştur. Aşırı sağ partiler

ülkelerdeki bu gelişmeleri yakından takip etmiş ve bunun sonucunda da zaman geçtikçe yabancı karşıtlığından, yabancı düşmanlığına doğru siyasi bir evrilmeye yaşamıştır. Aşırı sağ parti ve o grupların argümanları, göçmenlerin kültürel farklılıklarına, topluma uyum sağlamakta zorlandıklarına ve ekonomik “yük” olduklarına dayanmaktadır (Yardım, 2017).

Aşırı sağ partiler ilk zamanlarda faşizm ile arasına mesafe koymuş olsa da, aslında her zaman bir halk partisinden daha çok kitle partisi olarak kendilerini tanımlamıştır. Zaten bu yönüyle bir ırkçı yaklaşıma savunduğu aşıkardır. Ancak kısa sürede hem Avrupa hem de Dünya’da popüler bir hale gelen bu düşünce özellikle ortaya çıkış sebeplerinin ve bu hareketin hızlanmasını tetikleyen gelişmelerin özellikle üzerinde durulması gerekmektedir. Aşırı sağ yeni bir ideoloji mi yoksa faşizmin mirasçısı yenilenmiş bir ideoloji mi? İşte bu çalışmada yapacağımız analizler ve değerlendirmeler aşırı sağın yükselmesindeki etkilerin göçmen ve mülteci eksenli olup olmadığını ve bu iki değişken arasında doğru bir orantı olup olmadığını bizlere gösterecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde ideolojilerin ortaya çıkışı, faşizmin kısa tarihçesi ve ortaya çıkardığı gelişmelerin ne gibi etkilere sebep olduğunu inceleyeceğiz. Dünya Savaşına sebep olmuş bir ideolojinin günümüzde tekrar nasıl bu kadar popüler olduğu ve geçirdiği evreleri ilk bölümde göreceğiz

İkinci bölümde ise, faşizm temasının en güçlü yer bulduğu ve ardından yasaklandığı Almanya’ya tarihsel açıdan bakılmaktadır Bir dönemin en güçlü fikir akımı olarak kabul edilen faşizmin, Almanya için ne ifade ettiğini ve yasaklandığı dönemden sonra bireyler arasında faşizme duyulan özlem incelenmektedir. Almanya’nın aşırı sağ partisi AfD’nin ortaya çıkışı, sunduğu fikirler, göçmenlere ve mültecilere yaklaşımı ve toplumsal yaşam içerisinde ulus devlet anlayışının milliyetçilik ile ilişkisi tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Üçüncü bölümde ise Almanya’dan farklı bir siyasal haritaya sahip, II. Dünya Savaşında faşist bloğun karşısında yer almış bir ülke olarak; Hollanda’nın siyasal tarihi ve yönetim modellerini görerek, artan göçlerden sonra milliyetçilik

söylemindeki değişikliğe bakılmaktadır. Ekonomik krizler ve son zamanlarda büyük artış gösteren göçmen ve mülteci hareketlerinin etkisiyle Hollanda'da ortaya çıkan ırkçı söylemler incelenmiş ve bu söylemlerin ışığında kurulan; Hollanda'nın siyasi anatomisinde çok rastlanmayan aşırı sağ parti PVV ve sunduğu ideolojik yaklaşımlar anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise; yaptığımız bu çalışmanın ve konunun ana temalarının ortaya konulduğu bilgiler yer almaktadır. Aşırı sağ ve ırkçılığın artışıyla beraber ortaya çıkan çatışmaların toplumsal ve sosyolojik yorumlamaları bu bölümde yapılmıştır. Bu tez çalışmasında kullanılan yöntemler ve onun sonucunda ortaya çıkan bulgular dördüncü bölümde yer almaktadır. Tüm bu çalışmamızda karşımıza çıkan sınırlılıklar ve eksiklikler yine bu bölümde açıklanmaktadır. Bütün bu çalışmamızın yorumlandığı, analiz edildiği ve gelecekte bu konuyla ilgili yapılması için sunulan öneriler ve sonuç kısmı da bu bölümde yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İDEOLOJİLERİN GELİŞİMİ VE FAŞİZM SÜRECİ

1.1. Siyasal İdeolojilerin Gelişimi

İdeoloji kavramı, bireylerin olağan yaşantılarında sıklıkla karşılıklarına çıkmaktadır. Yaşamın akışında her birey kendisini bir ideolojiye konumlandırır ve onun ışığında hayatını idame ettirir. Kişiler, herhangi bir siyasal konuşmanın veya tartışmanın geçtiği ortamda yöneltilen sorulara, kendisini konumlandığı ideolojinin yönlendirdiği şekilde cevaplar vermektedir. İdeoloji günümüzde o kadar güçlü bir kavram haline gelmiştir ki; siyasi, sosyal veya psikolojik konuların çoğunda insan davranışları bu kavram üzerinden incelenmiştir. İdeolojiyi tek bir boyuttan ele almak doğru değildir. İdeoloji toplumsal ve siyasal yaşamı tek bir boyutu ile ilgili değildir. Örneğin, ideolojilerin toplumların kültürü ile de yakından ilişkisi vardır. Aynı ideolojilerin farklı toplumlarda birbirinden ayrı içerikleri mevcuttur. Kültür ile ilişkisi olduğunda din boyutu da ideoloji ile neredeyse ilişkisini zorunlu kılmaktadır (Örs, 2016). Bütün bu özellikler günümüzde ideoloji kavramının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve araştırılması için bilim dünyasına bir yön vermiştir.

Bu kavram ilk olarak 1796 yılında Fransız düşünür Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. İdeoloji kavramı fikir anlamına gelen “idea” ve bilim anlamına gelen “logy” kelimelerinin birleşiminden oluşur. Her ne kadar yüzeysel anlamda anlamlandırılması kolay gibi görünse de ideolojinin kesin bir tanımı yoktur. Farklı farklı bakış açılarının yorumlarıyla birden fazla tanımlama şekli ortaya çıkmıştır. Bazen ideolojinin siyasi yönü, kimi zaman sosyolojik ve toplumsal yaklaşımı, bazen din ile ilişkileri ya da ekonomik anlamda ortaya çıkan gelişmelerle ilişkilendirilmiştir. Destutt de Tracy, ideoloji kavramıyla “düşüncelerin bilimini” kastetmiştir. Tracy göre, ideoloji insan aklının bilimidir. Tracy, ideoloji kavramıyla daha eğitimli bir toplum yaratma düşüncesini ortaya koymuştur. Çünkü ideolojinin yardımıyla insan, hangi düşüncenin doğru hangi düşüncenin yanlış olduğunu bulmaya çalışacaktır (Örs, 2016). Bu anlamda ideoloji, hem insan düşüncesini, düşünce yasalarını ve düşüncenin kaynaklarını inceleyen bir bilim dalıdır, hem de

toplumun geleceğine yönelik bir projedir (Collins, 1995). Marx ideolojiyi, toplumsal ve sosyal gerçekliklerin insanın bilincindeki ve anlayışındaki yansıma olarak kabul etmiş ise de, Althusser ideolojinin yalnızca bir yansıma olmadığını gerçek olayları da açığa çıkardığını açıklar. Althusser’de ideolojinin hayali kavramının gerçekliğin kurulması düzeyinde tanımlanması önemli bir dönüm noktasıdır.

Dünya düzeninde meydana gelen ekonomik gelişmeler, toplumları yapısal anlamda değiştirmeye başlamıştır. Fransız, Amerikan ve İngiliz Sanayi Devrimleri ile vurgulanan temalar toplumda yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu devrimlerle açığa çıkan hürriyet, özgürlük, adalet gibi kavramlar bireylerin kendilerini fark etmelerini sağlamıştır (Karpas, 2004/05). Yaşanan bu değişim, toplumsal dokuyu, ilişkileri, inanç ve değerleri de değişime zorlamıştır. Ekonomik dengelerin değişmesi bireylerin var olan değerlerini, düşünce yapılarını ve siyasal anlamda yaşantılarını değerlendirmesine yol açmıştır. İnsan zihninde meydana gelen bu değişim, aslında kaçınılmayacak sonu hazırlamış ve yeni hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu değişimi ekonominin yanında insanların bilgiye ulaşımı ve dünyayı sorgulamaya başlaması da tetiklemiştir. Bütün bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan “Fransız İhtilali”, sosyal ve toplumsal değişmelerin birincil faktörü olmuştur. İdeoloji kavramı da bu olaydan sonra üretilmiştir. Çünkü ihtilal, toplumlar için siyasal mücadele örneği teşkil etmektedir. Aydınlanma dönemi, bireylere akıl ve yönetim yoluyla siyasal anlamda özgürlük fikirleri sunmuştur.

İdeoloji kavramının ortaya çıkmasının ardından birçok fikir akımı ortaya çıkmıştır. Varolan düşünceler ise ideolojinin insanlar üzerindeki etkileri sebebiyle bir siyasal ve sosyolojik çeşitlilik çıkarmaya yetmiştir. Toplumlarda yer alan bu kavram artık bireylerin yaşam biçiminin tayin etmeye başlamıştır. İktisadi, siyasal ya da dinsel anlamda baskı ve tehdit altında olanlar için tünelin ucundaki ışık gibi, bir yön gösterici olmuştur. Özgürlüklerin artması, bilgiye ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte ideoloji kavramı birden fazla insan için çıkış noktası olmuştur. İdeoloji öncelikle insanların zihninde ortaya konulmaktadır.

İdeoloji bireylerin ya da ortak bir kitlenin bağlı olduğu bir düşünce sistemi olmuştur (McClellan, 2005). Siyasal ideolojilerin ortaya çıkması da, bütün bu gelişmelerin sonucunda ideoloji kavramının sosyal bir değer olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanların zihnini etkileyen ve onları yönlendirici bir güce sahip ideoloji siyasal anlamda kendini göstermeye başlamıştır. İnsanlar, ideolojinin yönlendirici gücüyle aynı fikir ve idea altında birleşmiştir. Bunun sonucunda gruplar meydana gelmeye başlamıştır. Siyasal ideolojiler de bu gruplaşma sonucunda ortaya çıkmıştır. İdeoloji kavramının sunduğu anlam çerçevesinde, toplumun gerçek ve imgesel algılayışının birbiriyle uyum sağlaması önemlidir. Althusser'e göre ideoloji toplumsal birlikteliğin ve bütünlüğün vazgeçilmez bir parçasıdır (Onay, 2006). Bu birliktelik ve bütünlük ideolojinin siyasal yönünü ön plana çıkarmıştır. Tarihsel süreç içerisinde ideoloji kavramının etkisiyle siyasal düşünceler ve fikirler ortaya konulmuştur. Bu fikirlerin etkisiyle birçok siyasal ideoloji günümüze kadar insanlar tarafından kabul edilmiş ve bu ideolojiler üzerine çalışmalar yapılmıştır. İnsan zihninde uyandırdığı fikir, toplumların ruhunda ortaya çıkardığı heyecan ve kitleleri etkileyerek peşinde sürüklenme gücüyle en önemli siyasal ideolojilerden kabul edilen faşizm ise bu çalışmada özel olarak açıklanmaktadır.

1.1.1. Faşizm Bir İdeoloji Midir?

Bir kavramın ideoloji olarak kabul edilebilmesi için birçok etken vardır. İnsanların zihnini etkilemesi, insanlara yönetim anlayışında bir seçenek sunması, toplumların geleceğine dair fikirler öngörmesi vb. gibi özellikler ideolojinin içinde yer almaktadır. Sadece bunlar bir fikri akımı ideoloji olarak kabul etmemize yeterli midir? Faşizmi, kimi zaman totalitarizm ile kimi zaman milliyetçilik ideolojileri ile yakınlığı yüzünden ideoloji olarak kabul etmekte zorluklar çekilmiştir. Ancak bizim de açıkladığımız ve faydalandığımız kaynaklarında bize sunduğu ideolojinin, insanlara bir yönetim süreci ve düşünce şekli sunması gerekmektedir. Faşizm kitleler için bir yönetim şekli sunmasının yanında, taraftarlarına fikri düşüncede sunmuştur ve bu düşünce etrafında örgütlenme fırsatları oluşturmuştur. Faşizmin içinde korku ve şiddetin yer aldığı gerekçesiyle bir ideoloji olamayacağına dair eleştirilerde bulunmaktadır. Ancak kendisini daha farklı bir ideolojide konumlandıran Stalin'in kullandığı şiddet de bu savı yok etmektedir. İdeolojinin temel özellikleri ve mevcut

diğer siyasal ideolojilerin tarihine baktığımızda kısa bir örneklendirmeye faşizmin bir ideoloji olduğu ortaya koyulmaktadır.

1.2. Dünya'yı Bekleyen Tehlike / FAŞİZM

Faşizm sözcüğünün kökleri, tomar ya da demet anlamına gelen İtalyanca fascio sözcüğüne dayanıyor. Daha uzak bir kaynağa gidilecek olursa, sözcük Latince fascies'i çağırıştırıyor; fascies, Roma'daki geçit törenleri sırasında devletin otoritesini ve birliğini temsil etmek üzere hâkimlerin önü sıra ve sıranklardan oluşan bir kılıf içinde taşınan bir baltanın adıydı (Paxton, 2004). Faşizm, belli bir ırk ya da belli bir kültür üstünlüğünü kabul eden, milliyetçi ve otoriter rejim olarak da ifade edebileceğimiz bir yönetim anlayışıdır.

Demokratikleşme hareketlerinden sonra Dünya'da meydana gelen demokrasi düşüncesi ve onun ışığında ekonomik iyileşmelerin ortaya çıkması insanların refah seviyelerinin artmasını sağlamıştır. Ekonomik gelişmelerin artmasıyla ülkeler arasındaki ticareti hareketi hızlanmış ve bunun sonucunda pazar arayışı artmıştır. İmparatorluklarda yaşayan uluslar milliyetçilik akımıyla birlikte bağımsızlık mücadelelerine girişmeye başlamışlardır. Bütün bu gelişmeler ülkelerin artık kendi içine kapanmalarına sebep olmuştur. Bu içine kapanma süreci bloklaşmayla birlikte gergin bir Dünya bizlere sunmuştur. Bu sürecin sonucunda I. Dünya Savaşı meydana gelmiş ve büyük bir yıkım meydana gelmiştir. İmparatorluklar parçalanmış ulus devletlerinin kurulmasının önü açılmıştır. Savaşın sonunda yenilen ülkeler iyice içine kapanmaya gitmiş ve o ülkeler için yeni fikir akımlarının önü açılmıştır. Demokrasinin daha tamamen kurulamadığı ve demokratikleşme hareketlerinin yarım kaldığı o dönem Faşizm ideolojisi için açık bir alan haline gelmiştir.

Faşizmin ortaya çıkış tarihi her ne kadar 1920'li tarihler kabul edilse de, pazar arayışının ülkeleri kendi içine kapatması ve imparatorluklarda ortaya çıkan milliyetçilik akımları bu süreci hızlandırmıştır. O dönemin etkin ideolojileri, sosyalizm ve liberalizme karşı farklı bir arayış da faşizmin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Faşizmin ortaya çıkmasında büyük bir etkiye sahip Georges Sorel, Marx'ı "dekadans dönemlerinde başarıya ulaşan bir devrimin" "geçmişe dönüş yol

açabileceği ya da hatta kendisine ideal olarak toplumsal muhafazakârlığı seçebileceği” gerçeğini fark etmemekle eleştiriyordu (Sorel, 1999). Sosyalizmin ve liberalizmin artık insanlar üzerinde etkileri azalmaya başlamış ve eleştiriler artmıştır.

Bütün bu gelişmelerin sonucunda faşizmin ilk adımı İtalya’da Ulusal Faşist Partisinin 7 Kasım 1921’de kurulmasıyla olmuştur. Benito Mussolini’nin liderliğinde kurulan ve faşizmin ilk adımı olarak kabul edilen PNF, aslında dünya üzerinde bu kadar büyüyen kitlelere hitap edebilecek bir ideolojinin doğuşunu belki de beklemiyordu. İtalya’da başlayan bu hareket özellikle Batı’lı devletlere ilham oldu. Dünya’da ki gelişmelerin, değişmelerin sonucunda hem yeni bir ideoloji hem de yeni bir umut olarak faşizm ortaya çıkmıştır. Faşizm, belki de ortaya çıktığında bir değişim ve dönüşümün ideolojisi olarak ortaya çıkmıştır.

İtalya’da başlayan bu hareket bütün Dünya’yı etkisine altına almış ve artık “bir şey değişecek, sizde o değişimin içinde yerinizi almak zorundasınız” düşüncesini insanlar sunmaya başlamıştır. İşte bu düşünce faşizmin Dünya için bir tehdit olduğunu göstermeye yeterlidir.

1.2.1. 1929 Ekonomik Buhranı, Faşizm ve II. Dünya Savaşı

Dünya üzerinde meydana gelen değişimler, yeni bir ideoloji ortaya çıkarmıştır. 1921 yılında PNF’nin kuruluşunun ardından faşizm artık her kesim tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. Baskı altında olduğunu hisseden ve ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan ülkeler, İtalya’da parti kurulumuyla siyasallaşan faşizmi özellikle takip etmeye başlamışlardır. Faşizm artık dönemin ideolojilerine göre daha yeni ve taze gelmektedir. Ancak faşizmin iyice güçlendiği ve insanlar tarafından daha da kabul edildiği süreç ise 1929 Ekonomik Buhranından sonra olmuştur. Dünya üzerinde büyük bir krizle karşı karşıya kalınmıştır. Ameraki’den başlayarak tüm Dünya’yı kasıp kavuran bu kriz faşizm için belki de altın tepside sunulmuş bir şans idi. O dönemin önemli ideolojisinin ekonomik anlamda sunduğu kapitalizm bu krizden büyük bir darbe almıştır. Ve insanlar için artık faşizm tamamen bir kurtuluş anlamına gelmiştir. 1929 Ekonomik Buhranından sonra artık devletin her alanda müdahil olma fikri ön plana çıkmıştır ve bu da faşizmin sunduğu fikri bir gerçektir.

Bu kriz döneminden birden fazla ülke etkilenmiştir. Faşizm bu ülkeler için artık bir çözüm kaynağı haline gelmiştir. Özellikle Almanya 1929 krizinden çok fazla etkilenmiştir ve bunun sonucun Adolf Hitlerin faşist partisi Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) ülke yönetiminde başa geçmiştir. İşte bu gelişmeyle birlikte hem faşizm için hem de Dünya için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. İtalya'da başlayan faşizm hareketi kendisi gibi bir çok Batı'lı ülkeyi de esiri altına almıştır. Demokratikleşme hareketlerinin merkezi olan Avrupa'da meydana gelen bu ideoloji her ne kadar doğası gereği Batı'ya yabancı olarak kabul edilse de insanlar tarafından kolaylıkla benimsenmiştir. Ekonomik krizin aşılması için devlet ve toplumun el ele vererek yeni bir düzen meydana getireceği düşüncesi faşizmi güçlendirmeye yetmiştir. İtalya'da Mussolini liderliğinde, Almanya'da Hitler'in liderliğinde ülke içinde her konuda tekelleşme meydana gelmiştir. Partilerin vatandaşlarına bir idea sunması faşizmin en önemli imgesidir. Vatandaşlar o idea etrafında birleşerek devletin gücünü kabul etmiş ve devlet o ülke için en güçlü unsur kabul edilmiştir.

Kendi ülkelerinde gittikçe güç kazanan ve bu kazanılan gücün kaybedilmesi için baskıcı bir devlet anlayışını kabul eden faşist partiler, ideolojinin şiddetle beraber anılmasına engel olamamıştır. Ama her seferinde insanlara sunduğu fikirler ve duygular ışığında faşizm güç kaybetmemiştir. Ekonomik olarak bunalmış, geleneksel değerlerini ve rotalarını yitirmiş, tutunacak bir dal, gidilecek bir yol, inanacak bir önder arayan insanlara faşizm bir çıkış yolu olmuştur (Örs, 2009). Faşizmin diğer başarılı olduğu bir nokta da ülkedeki çatışmaları tüm toplulukları aynı görüşe inandırarak ve onun etrafında birleştirerek yapmış olmasıdır. Dönemin kimi sanat akımları ve edebî yapıtları aracılığıyla genç faşistler, romantik, savaştı, cesaret terimleriyle şiddeti düşünmeye teşvik edilmişlerdir (Can, 2009). Faşizm en önemli özelliklerinden bir tanesi de taraftarlarını silahlanmasına izin vermesidir. Çünkü var olan gücün kaybolmaması için caydırıcı bir gücün olması gerekmektedir. Ancak en güçlü olduğu dönemde bile böyle bir kaygı yaşayan faşist liderlerin aslında ideolojinin tam anlamıyla kabullenilmediği endişesini taşıdığını görmekteyiz. Faşizmin sunduğu en önemli diğer bir gerçek ise, inanç duygusudur. Bazen kişi zihninde bu düşünce kabul ederek inanmış kimi zaman da göreceği baskı üzerine

kabul etmiştir. Faşizm şiddete başvurur, çünkü otoriter niteliğini devam ettirmesinin en önemli dayanağı şiddettir. Tartışmaya, ikna etmeye değil şiddete başvurur. Egemen olduğu toplumda farklılıklara tahammül edemez, herkesin belli bir kalıp içerisinde bulunması gerektiğini varsayar. Faşist bir sistemde baskın olan taraf onun askeri görünümüne sahip olmasıdır (Bataille, 1979).

İtalya’da ve Almanya’da güçlenen faşizm bu iki ülkeyi yakınlaştırmıştır. 1936 yılında Roma-Berlin Mihverini kurmuşlardır. Bu hamle I. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan normalleşme sürecine de son vermiştir. Bununla beraber gruplaşmalar daha da şiddetli olmaya başlamıştır. Bu gelişme adım adım Dünya’yı yeni bir savaşın içine sürüklemiştir. I. Dünya Savaşından sonra içine kapanarak soyutlanmaya giden bu iki ülkenin yakınlaşması diğer bloktaki ülkeleri tedirgin etmiştir. Bu iki ülke arasındaki yakınlaşma faşizmin artık birden fazla ülke için seçenek haline gelmesine sebep olmuştur.

Ancak hem İtalya hem Almanya faşizm anlamında farklı yöntemler uygulamıştır. Dünya’da faşizmin ilk olarak İtalya’da iktidara gelmesiyle, ilk uygulamaları o ülkede uygulanmıştır. Mussolini faşizmde, ortak dil birliği ve ortak tarih öğelerini kullanmış, Hitler ise faşizmi kan bağı olarak kabul etmiştir (Örs, 2009). 1929 Ekonomik Buhranıyla birlikte Hitler’in iktidara gelmesiyle Almanya’da faşizmin önü açılmış oldu. Ancak zamanla İtalyan faşizm yerine Almanya’da daha çok Hitler’in NSDAP partisiyle özdeşleşen Nazizm akımı ortaya çıkmaya başladı. Peki Nazizm farklı bir ideoloji midir? Hayır! Nazizm, faşizmin Almanya’nın kendi yönetim şekline uygulamasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Faşizmin içinde yetişen ancak ruh olarak ondan farklı bir düşüncedir. Faşizm ilk ortaya çıktığında bir ırk üstünlüğünü öne sürmemiştir. İtalya’da uygulanmaya başladığından sonra devlet otoritesini, lidere bağlılığı ve tekelleşmeyi ortaya sunmuş olsa da belirli bir ırkın üstünlüğü veya belirli bir grubun üstünlüğü üzerinde durmamıştır. Almanya’da Hitler’in iktidara gelmesiyle ve zamanla güçlenmesiyle faşizm için farklı bir dönem ortaya çıkmıştır. Hitler, “üstün Alman ırkı” düşüncesini faşizmin ikna edici gücüyle kullanmıştır. Dünya’nın neresinde olursa olsun yaşayan her etnik Almanın bulunduğu yeri “yaşan alanı” olarak kabul etmiştir. Hitler, milliyet kavramını faşizme dahil etmiştir. Nazizm, faşizmin güncellenmiş halidir. Nazizm, faşizmin

üstündü faşizm olarak tanımlayabiliriz. Çünkü faşizmde var olan imgeleri kullanmış kendine özgü yeni bakış açıları ekleyerek faşizm başka bir boyut getirmiştir. Hitler'in faşizme farklı bir anlam yüklemesi ve vatandaşlarına büyük bir ırk ideası sunması karanlık dönemlerin başlangıcını hızlandırmıştır.

Hitlere göre dünyada en üstün ırk, Alman ırkının da temsilcisi olduğu, Aryan ırktı ve bu ırkın kaçınılmaz kaderini diğerlerini yönetmek, kendini tehdit eden düşmanlarını yok etmektir. Bunun sonucunda bir ortak düşman olarak Yahudiler ortaya çıkarıldı (Örs, 2009). Faşizm sözcüğünü icat eden rejim Mussolini'nin İtalya'sı iktidara geldikten on altı yıl sonrasına kadar sadece birkaç anti-semitizm işareti göstermiştir. Hatta başlangıçta Mussolini'yi maddi olarak destekleyen sanayiciler ve büyük toprak sahipleri arasında Yahudiler de bulunuyordu (Stille, 1993). Nazizmin kabul ettiği ırk üstünlüğü anlayışının yanında, Anti-Yahudi anlayışı da Nazizmin özellikleri arasındadır. Ve bu anlayışın yanında birçok Yahudi, Hitler tarafından katledilmiştir. Bir başka ifadeyle, bulunduğu toplum için küçümseyici bir tavırla 'bu toplum adam olmaz, bu toplumda yaşayan insanların adam edilmesi gerekir' diyen ve o doğrultuda bir eylem içerisine giren kişilerin tutumu da faşizan bir tutum ya da şiddeti içeren bir anlayış olarak değerlendirilebilir. Zaten şiddet, bilinçli ya da yarı bilinçli bir şekilde bir kişinin ya da yurttaşların bir grubunun fiziksel olarak inkâr edilmesi demektir (Keane, 1998). Faşizm, İtalya'da başlamış olsa da zirve dönemini Hitler Almanya'sında yaşamıştır. Her ne kadar Almanya'da Nazizm olarak kabul edilse de, bu bir faşizm ideolojisidir.

Almanya'da özellikle büyük sanayicilerin pazar sorunun gidermek için dış ülkelere doğru genişleme isteği, Hitler'in Germen ırkının dünya egemenliği ülküsü ile bire bir örtüşmüş ve kendisine destek arayan Hitler'in partisi için büyük bir fırsat olmuştur (Örs, 2009). Almanya'da kendi güç alanını garanti alan ve muhalif hiçbir harekete müsaade etmeyen Hitler için, üstün alman ırkının genişlemesi için yeni yaşam alanlarına ihtiyaç duyulmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın intikamını alma düşüncesi de Hitlerin aklında her zaman var olmuştur. Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak karanlık ve kanlı bir dönem olarak anılan II. Dünya Savaşının tohumları yavaş yavaş atılmıştır. II. Dünya Savaşı, 1 Ekim 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başladı.

1.2.2. II. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesi ve Faşizm

Hitlerin Nazizm etkisiyle ortaya koyduğu ve hayata geçirdiği genişleme çalışmaları bir Dünya savaşına sebep olmuştur. Bunun sonucunda milyonlarca insan yaşamını yitirmiş ve ülkeler için yıkıcı hasarlar neden olmuştur. Almanya ve İtalya'nın savaştan yenik ayrılması ve bütün bu savaşın yıkıcı sebebi faşizm ideolojisine yüklenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın karanlık ve kanlı yüzü olarak faşizme yeniden bir anlam yüklenmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra toplumların umudu olarak ortaya çıkan bir ideoloji bir başka Dünya Savaşı'nın ana neden kaynağı olmuştur. Faşizm, I. Dünya Savaşı'nın karanlığından çıkmış, II. Dünya Savaşı'nın karanlık ideolojisidir.

1.3. Demokrasi Hareketleri Ve Yeni Dünya Düzeni

Almanya'nın teslim olmasıyla birlikte II. Dünya Savaşı fiili olarak sonu ermiş durumdaydı. Avrupa'da başlayıp, tekrar Avrupa'da son bulmuştu. Avrupa için büyük yıkımlara sebep olan savaşın sebepleri tüm günahıyla faşizme yüklenmiştir. Milyonlarca insanın yaşamını yitirmesinin yanında sosyal, siyasal ve iktisat anlamında büyük bir tahribata uğramıştır. Savaş ülkeleri ekonomik anlamda büyük bir kayba uğratmış olsada asıl üzerinde durulması gereken sosyal ve siyasi yapıydı. Çünkü toplumlarda faşizmin meydana getirdiği bencillik ve ırkçı düşünce üzerine artık tüm insanlığın mutluluğunu kapsayan, dünya barışını ön planda tutan ve yayılcı politikaya engel olan bir fikir ortaya çıkmalıydı. Dönemin en popüler ideolojisinin ortaya çıkardığı tablo, milletler ve bireyler arasında bir tükenmişlik sendromuna sebep olmuştur.

II. Dünya Savaşında kazanan taraflarında, kaybeden taraflarında çoğunda ekonomik olarak bir fakirleşme ortaya çıkmıştır. Amerika dışında birçok ülkenin endüstrisi yerle bir olmuştur. Amerika'nın belki de Avrupa'ya uzaklığı bu savaştan bu kadar az etkilenmesini ve ekonomik olarak daha da güçlenmesinin önünü açmıştır. Dünya'daki bütün sanayi kuruluşlarının hasar aldığı veya yıkıldığı bir dönemde ABD bu anlamda ön plana çıkmaya devam etmiştir. Silah endüstrisi anlamında Dünya'da bir numara olmuştur. II. Dünya Savaşına kadar pazar arayışında

bulunan ve birbiriyle ekonomik anlamda yarış veren ülkeler, savaştan sonra milli birliğini kurabilmek ve sağlama alabilmek için ekonomik anlamda geri kalmışlardır. Ekonomik anlamda Dünya’da ki bu boşluktan iki devlet faydalanmıştır. ABD ve SSCB... Savaş sonrası ortaya çıkan kara tablo ülkeleri bu iki güce muhtaç hale getirmiştir. Bütün bunların yanında dünyada yükselen yeni bir akım ortaya çıkmaya başlamıştır. SSCB’nin öncülüğünde Dünya’da sosyalizm önem kazanmaya başlamıştır. Savaş sonrası insanlara sunduğu eşitlik ve adalet düşünceleriyle dikkat çekmiştir. Almanya’nın işgal ettiği yerleri kurtararak o bölgelerden çekilmeyerek sosyalizm oralarda yaymıştır. I. Dünya Savaşı nasıl faşizm ortaya çıkardıysa, II. Dünya Savaşı’da sosyalizmi ortaya çıkarmıştır. Ve Batı’nın sunduğu fikir ve ideolojilerinin Avrupa’yı sürüklediği iki büyük savaşın sonucunda Batılı insanlar tarafından da sosyalizm bir kurtuluş yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Bunların sayesinde SSCB sosyalizmi dünyaya rahatlıkla pazarlamaktaydı. Çünkü bir ideoloji boşluğu meydana gelmişti. Sosyalizmin etkisiyle, SSCB’nin bu yükselişi Dünya için diğer bir denge olan ABD’yi rahatsız etmeye yetmiştir. Çünkü ABD ve Batı’nın sunduğu fikir ve idealerin insanları karanlığa ve ölüme sürüklediği I ve II Dünya Savaşıyla görülmüş, SSCB’nin sunduğu sosyalizm ise ülkeleri işgalden kurtarmış ve onlara eşitlik ve adalet getireceğine inandırmıştır.

ABD elindeki müttefiklerini kaybetmemek için bir hamle yapmak zorundaydı. SSCB’nin yükselişinin önlenmesi ve komünizmin hızının kesilmesi için yanına müttefik çekmesi gerekiyordu. Sömürgecilik anlayışının getirdiği tahribat ülkelerin ABD’ye olan güvenini zedelemişti. ABD’nin bu tahribatı giderecek ve insanlar ikna edebilecek bir şey sunması gerekiyordu. Sosyalizmin sunduğu eşitlik ve adalet insanlar için çok cazip bir seçenektir. Bütün bu gelişmelerin sonucunda “Yeniden Dünya Düzeni” için ilk hamle ABD Başkanı Harry Truman tarafından ilan edilen Truman Doktrini olmuştur.

Truman Doktrini

Truman Doktrini, SSCB’nin genişlemesi ve etrafındaki ülkeleri etkilemesi sonucunda Komünizm tehdidine karşı ABD Başkanı tarafından hazırlanan bildiridir. Truman Doktrinini temelinde II. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan siyasal

boşluktan faydalanarak güçlenmeye devam eden SSCB'nin güçlenmesini engellemek ve Komünizm tehdidine karşı yeni müttefikler elde etmektir. Bu müttefikleri elde etmek içinde o ülkelerin yararına bir şeyler sunması gerektiğini anlamıştı. Doktrin; dünyadaki özgürlüklerin artmasını, ülkelerin bağımsızlığını kazanmalarını, ekonomik anlamda zor durumda olan ülkelere mali yardımı, işgale karşı çıkmayı, teknolojik alanlarda geride kalan ülkelere teknoloji ve askeri yardımları kapsamaktaydı. Özellikler demokrasi ve bağımsızlık vurgusuyla birçok anlamda yenilik sunmuştur. Truman doktrini özellikle Dünya'nın Doğu'ya açılan kapısı Türkiye ve Yunanistan için ortaya atılmıştır. SSCB'nin balkanlarda kurduğu üstünlük bu iki ülkenin de bağımsızlığını tehdit eder hale gelmişti. ABD stratejik anlamda büyük öneme sahip Türkiye ve Yunanistan'ın SSCB'ye yaklaşmasını engellemek için bu doktrini devreye sokmuştur. Böylelikle bu iki ülkeyi müttefiki konumuna getirmiştir. ABD'nin Truman Doktrini hamlesi II. Dünya Savaşından güçlenerek çıkan iki ülkeyi karşı karşıya getirmiş ve Dünya için yeni bir dönem ortaya çıkmaya başlamıştır. Soğuk savaş diye tabir edilen güç kapışması şeklinde geçen bu dönem Dünya için yeni bir dönem olmuştur.

Bütün bu gelişmelerin sonucunda ABD ve SSCB arasında uzun yıllar sürecek bir soğuk savaş başlamıştır. Bu dönemde demokrasi, özgürlükler, ekonomik kalkınmalar, siyasal anlamda yeniden yapılanmalar ve insan hakları gibi kavramlar ortaya atılmıştır. II. Dünya Savaşında kullanılan nükleer silahların yol açtığı dramatik ve acı hatırların bir daha yaşanmaması için Dünya'nın artık savaşlarla değil, diplomatik ilişkilerle sorunları çözebilmesi için birçok uluslararası örgüt ve kuruluşlar kurulmuştur. Bu kuruluşların çoğunda ABD ve SSCB rol almıştır.

1.3.1. Faşizm İçin Buhran Dönemi

II. Dünya Savaşından Nazizm Almanya'sı ve Faşizm İtalya'sının yenik ayrılması sonucunda savaşın bütün sorumluluğu faşist anlayışa yüklenmiştir. Siyasal anlamda çok hızlı yükseliş yaşayan faşizm, savaşın ardından büyük bir güç kaybetmiş ve artık ülkelerde yasaklanan bir ideoloji olmuştur. II. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan yeni güç dengeleri ve bunların ışığında faşizm artık acı

hatıralarıyla anılacak bir ideoloji konumuna gelmiştir. Çünkü büyük bir dünya savaşına ve milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuştur.

Savaş döneminden sonra ortaya çıkan demokrasi ve özgürlük hareketleri faşizmin tüm izlerini silmeye başlamıştır. Demokrasi, faşizmin bir anti-tezidir. Faşizm yükselirse demokrasi zayıflar, faşizm zayıflarsa demokrasi güçlenir.

1.3.2. Yeni Bir Söylem Işığında Faşizm (Aşırı Sağ) ve İslamofobi

II. Dünya Savaşının ardından ortaya çıkan iki kutuplu Dünya düzeni uzun bir süre devam etmiştir. Bu süre zarfında ekonomik ve siyasal alanlarda büyük yenilenmeler ve düzenlemeler meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşının travmasından insanları ve ülkeleri çıkarmak için demokrasi hareketlerine öncelik verilmiştir. Dünya’da kalıcı barışı sağlamak için birçok adım atılmıştır. Batılı devletler insanların bağımsızlığı ve özgürlüğü için komünizmle mücadele etmişlerdir. Liberalleşmenin etkisiyle güç kaybeden sosyalizmin etkisi soğuk savaşın sona ermesiyle beraber tamamen bitmiştir. Dünya için serbest piyasa ekonomisi ön plana çıkmaya başlamıştır. Kapitalizm en güçlü dönemlerini yaşamaya başlamıştır. Ekonomik anlamda ortaya çıkan bu gelişmeler ve değişmelerin sonucunda küreselleşme hareketleri dünyada başlamıştır. Bu küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arası ticaret hacmi artmış ve ülkeler arasındaki sınırlar kalkmıştır. Hem ticaret anlamında, hem işçi anlamında devletler farklı milletlerden göçler almaya başlamıştır. Devletlerde meydana gelen bu nüfus hareketliliği ise birden fazla milletten insanın bir arada yaşamasının önünü açmıştır.

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte Batılı devletlerin mücadele edeceği veya kendine rakip olarak görebileceği bir güç dengesi kalmamıştır. Batılı devletleri birleştirecek ve aynı çatı altında onları toplayacak bir mücadele hareketinin olmaması bir tedirginlik konusu ortaya çıkarmıştır. II. Dünya Savaşını yaşamış Batı artık kendi içinde böyle bir savaşa sebep olmak istemiyor ve onun için de ortak hareket etmek zorunluluğu hissetmekteydi. Komünizmin Batı/Avrupalı devletler için tehdit olmaktan çıkmasıyla birlikte Hristiyan Avrupalı devletleri küresel düzende bir arada tutabilmek için ise yeni bir düşmana ihtiyaç duyulmuştur (Ayata, 2010).

Batılı devletler Dünya medeniyetinin kendi gelenek ve görenekleri kapsamında ortaya çıktığını kabul etmekteydi. Medeniyet kavramının ve onun ışığında ortaya çıkan demokratikleşme hareketlerinin kaynağı olarak kendilerini görmekteydiler. Ekonomik, teknolojik, sağlık, siyasal vb. her alanda kendilerinin öncü olduğunu kabul etmekteydiler. Avrupa fikrinin en güçlü ayağını, Avrupalı devletler kendi medeniyetlerinin kültürlerini başka medeniyetlerin kültürleri ve değerleri ile karşılaştırarak onları ötekileştirmeleri oluşturmuştur. Fakat bu ötekileştirmeler Avrupa topraklarında savaş ve çatışmaları sonlandırmış mıdır? (Ercan, 2017).

II. Dünya Savaşının acı hatıralarını yaşayan nesilden insanlar yaşamlarını yitirmiştir. Faşizmden sonra ortaya çıkan komünizmin Avrupa için tehdit olarak kabul edilmesi ve verilen mücadelenin sonucunda faşizmin acı hatıraları hafızalardan silinmeye başlamıştır. İletişim ve bilginin kolayca yayılması ve medyanın gücüyle gençler arasında popülizm artmaya başlamıştır.

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan gelişmeler yeni bir ideoloji ya da var olan bir ideolojinin güncellenerek ortaya çıkması için uygun bir ortam hazırlamıştır. Ekonomik ve ticaret alanında meydana gelen gelişmelerin sonucu olarak yabancı sermayelerin ve insanların Avrupa'ya gelişi ulus devletleri için tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. ABD ve AB üyesi ülkeler statükonun korunması için komünizmin yerini dolduracak olan yeni bir düşman arayışı içerisine girmişlerdir. Bu doğrultuda Batı uygarlığı İslam'ı, komünizmin yerine koyarak, İslam'ı Batı uygarlığına karşı düşman olarak yansıtan (gösteren) fikirler geliştirmeye başladılar (Ercan, 2017). Küreselleşmenin etkisiyle artan göç hareketleri ve komünizmden sonra rakip olarak algılanan İslam medeniyetinin, Batı medeniyeti ve kültürü için bir tehdit olarak algılanmaya başlaması. Bütün bu gelişmeler Batı medyası tarafından bu konu kaçınılmaya başlamış ve Avrupa'lı devletlerin gündemine oturtularak bir algı yapılmaya başlanmıştır.

Bütün bu gelişmelerin sonucunda temeli milliyetçilik üzerine kurulu, belli bir ırkın üstünlüğünü kabul eden faşizm ideolojisi tekrar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak faşizmin insanların zihninde sunduğu karanlık hatıralar buna engel

olmaktadır. Batı, faşizmin insanların zihninde uyandırdığı karanlık algısını yıkacak ve insanlar yeni heyecanlar sunacak bir fikir sunmak istiyordu. Batının komünizmden sonra kendisine suni bir düşman aradığı bir dönemde 11 Eylül terör saldırısı meydana gelmiştir. Bu olay Dünya'yı çok derinden etkilemiş ve derin izler bırakmıştır. Batı medyasının algılarının sonucunda bu vahim olay İslam ile ilişkilendirilmiş ve İslam ile terör yan yana anılmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ABD başta olmak üzere bütün Avrupa ülkelerinde Müslümanlara karşı baskı ve tehditler artmaya başlamıştır. Batılı medya örgütleri ve düşünce kuruluşlarının İslam karşıtı ürettikleri fikirler sonucunu vermiş ve Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlara karşı dışlayıcı, ayrımcı ve fiziki saldırılar artmıştır (Ercan, 2017). Müslümanlara karşı artan bu baskı ve zulümlerin sonucunda medyanın da kışkırtmasıyla Batıda yeni bir söylem ortaya çıkmaya başlamıştır. İslamofobi... Irkçılık, konjonktürel birtakım hâdiselerle birlikte, son yıllarda Batı'da sistematik bir "İslâm karşıtlığı"na dönüşmüştür (Slomp, 2015). Batı'da artık Nazi Almanya'sındaki Yahudilerin yerine Müslümanların ikame edilmeye başlandığı önde gelen bazı liberal Yahudilerce de açıkça dillendirilmektedir (Hıdır, 2012).

Batılı ülkelerde İslam artık korku ve tedirginlik olarak algılanmaya başlamıştır. Batılı ülkelerde yaşayan insanlar için İslam, terörle anılmaya başlamış ve bu da bir korku dünyası oluşturmaya yetmiştir. İslamofobi kelimesi de bu korkuların temeli üzerine artık Dünya'da kullanılmaya başlamıştır. İslamofobik görüşe göre İslam dininin Batı kültürü içerisinde bir değeri yoktur ve Batı kültüründen aşağıdır. Ayrıca İslamofobik anlayışa göre İslam şiddet içerikli siyasi bir ideolojiye sahiptir. Dolayısıyla Batı medeniyeti İslamofobi tutumunu ayrımcılık, medyadaki iftiralarıyla, fiziksel rahatsızlık ve saldırganlık eylemleriyle göstermektedir(Karlı, 2013). Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanları karşı nefret söylemleriyle birlikte artık Müslümanlara Avrupa'da yer olmadığı söylentileri artmaya başlamıştır. Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslümanların ibadethaneleri basılmakta, camilerin kapılarına domuz kafası, bağırsağı asılmakta, camilerin kapısı ve camları karılmakta, Müslümanlar yolda yürürken veya parklarda şiddet ve saldırıya maruz kalmakta ya da çocukları okullarda hor görülmektedir (Ercan, 2017). Avrupa'da artan bu baskı ve nefret söylemleri faşizm ayak seslerinin bir göstergesidir. Almanya Nazizm, düşman

olarak Yahudileri işaret etmiş durumdaydı, demokrasinin ve insan haklarının öncüsü olarak kabul eden Batılı devletler ise düşman olarak İslam'ı işaret etmiştir. Bu benzerliği ile Dünya için yeni bir tehdit akımının ortaya çıktığı görülmektedir.

İslamofobik bir anlayışla ortaya çıkan bu ırkçı yaklaşımlar Avrupa'lı ülkelerde git gide yayılmaya başlamıştır. Bu yayılmanın sonucunda sadece ülkesinde yaşayan Müslümanlara yönelik değil, kendilerine rakip ve düşman olarak gördüğü Müslüman ülkelere de baskı seviyesi artmıştır. İslamofobik anlayışta hedefte belli bir grup vardır ve o gruba karşı diğer insanlara nefret duyguları aşılacaktır. İşte bu yönüyle islamofobi, ırkçılığın ta kendisidir. Avrupa sınırlarında yaşanan ırkçı eylemler ve söylemler Avrupa'nın sınırlarını aşarak Türkiye gibi Müslüman ülkelerin iç ve dış politikasına müdahaleye kadar varmıştır. Avusturya'da başlayıp Almanya ve Hollanda'da gerçekleşen Türkiye karşıtlığı ırkçı politika ve eylemler Avrupa'daki ırkçılığın nedenli artığının göstergesidir (Ercan, 2017). FRA'nın verilerine göre Müslümanlara karşı ayrımcılık, horlama ve ırkçı saldırıların sayısı her geçen yıl artmaktadır. FRA'nın (European Union Agencyfor Fundamental Fights) raporuna göre bu ayrımcılığın nedeni tarihi, dini ve kültürel nedenlere bağlanmaktadır (Aktaş, 2014). Müslümanlara karşı başlayan islamofobik yaklaşımın ana nedenlerinden bir tanesi de Dünya'da Müslümanlığın artış göstermesidir. Merkezi ABD'de bulunan ve dünyayı şekillendiren konular, eğilimler ve tutumlar üzerine araştırma yapan PEW "TheFuture of the Global MuslimPopulation" (Küresel Müslüman Nüfusun Geleceği) başlıklı raporunda Müslüman nüfusun giderek hızlı bir şekilde artmakta olduğu ve 2030 yılında yeryüzünde her dört kişiden birinin Müslüman olacağını belirtmektedir. Ayrıca aynı raporda Avrupa'da yaşan Müslüman nüfusunda arttığı ve 2030 yılında 44,1 milyondan 58,2 milyona çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu artışın ise 2030 yılında toplam Avrupa nüfusunun %8 (PEW, 2017, Citizen Times, 2017)'ne tekabül edeceği şeklinde bir sonuca varmaktadır (Ercan, 2017). Sosyal medyanın da artık günümüzde çok büyük kitlelere ulaşabiliyor olması sebebiyle islamofobi kısa zamanda tüm Avrupa'da kabul edilir bir hale gelmiştir. Müslümanları terörist göstererek bir korku dünyası oluşturan Batı toplumu artık ırkçılığın önünü açmıştır. Suni bir düşman ortaya çıkararak halkları popülizme yönlendiren ve halkın desteğini alarak Müslümanlar üzerinde baskı ve şiddet olaylarıyla birlikte ırkçılığa zemin

hazırlamış oldular. Bütün bu İslam karşıtlığı söylemleri zaman geçtikçe faşizan bir yaklaşımla kendi ülke vatandaşı olsun, olmasın farketmeksizin insanları sınır dışı etme isteğine doğru gitmiştir ve artık bunu bir siyasi ideoloji olarak toplumlara sunmaları gerekmektedir. Avrupa’da var olan sağ partilerin aşırı popülizm sonucunda kendilerini zamanla radikal sağ ve aşırı sağ gibi bir tabanda konumlandırmaya başlamışlardır. Ve bunun sonucunda ırkçılık tam anlamıyla ortaya çıkmıştır. İslamofobi, aşırı sağ için zeminin hazırlanma süreciydi ve Batı bunda başarılı olarak siyasi düzlemde yeni bir söylem olarak “Aşırı Sağ” fikrini toplumlara sunmuştur. Ve tüm kesimler tarafından kabul edilen bu kavram içinde baskı, şiddet ve zulüm barındırdığı için faşizmin güncellenmiş hali olarak kabul edilmektedir. Yazılı, görsel medya ve sosyal medyanın da yardımıyla aşırı sağ tüm Avrupaya hızlıca yayılmaya başlamıştır. Terör olaylarını İslamla bağdaştırarak bir islamofobi ortaya çıkaran Batı, Avrupa’da meydana gelen ekonomik ve sosyal anlamda artan sorunların kaynağı olarak da farklı ırk mensubu olan göçmen ve mültecileri kabul etmeye başlamıştır. Vatandaşı olarak kabul ettiği kişiler bile artık Batı için tehdit olarak kabul edilmeye başlamıştır. Zira onlara göre Avrupa’da güvensizliğin, işsizliğin ve ekonomik krizlerin nedeni Avrupa sınırlarında yaşayan Müslümanlardır (Marsden, 2017). Avrupa’da ekonomik üretim sürecindeki paylaşım sorununun yansıması olarak akıllarda oluşturulan ön yargılarla- “Müslümanlar pistir, şiddet eğilimlidir, Türkler tembel ve üçkâğıtçıdır ve Müslümanlar teröristtir (Sumbas, 2009). Müslümanların tehdit olarak algılanmasının Avrupa için birçok nedeni vardır. Müslümanların Cebelitarık Boğazı’ndan geçip İspanya’ya yerleşmesi ve burada kendi devletlerini kurması, Avrupalı Hristiyan dünyası tarafından bir güvenlik tehdit olarak algılanmıştır. Bu gelişmenin üzerine 8.yüzyılda İslam ordularının Pirene Dağlarını geçerek Fransa’ya girmesi ve Fransa ile kendi topraklarında çatışması Hristiyan dünyasının korkularını daha da artırmıştır (Ercan, 2017). Bu korku ve endişe Avrupa’da Müslümanlara karşı ırkçılığın artmasına neden olmuştur. Hatta bu korku ve endişe Avrupa’da ırkçı deyimlere dahi girmiştir (Aktaş, 2014).

Korku ve endişelerin ortaya çıkardığı diğer bir kavram ise zenofobidir. Zenofobi, yabancılardan korkma ve nefret duygusu olarak tanımlanabilir. Bu korku ve nefretin sonucunda ortaya çıkan zenofobi, insanların kendinden farklı olanlardan

korkması ve nefret etmesine yol açmıştır. Avrupa’da ırkçılığın artmasında da bu korku ve nefretin büyük bir payı vardır. İslamofobi dini anlamda bir korku ve nefreti ortaya çıkarmıştır. Ancak zenofobi hem dini hem de ırk ekseninde bir korkuya sebep olmuştur. Bauman’a göre yabancılar; birçok nedenden dolayı kaygı yaratırlar: ‘‘Onlar aslında yeni gelenlerdir; bizim hayat tarzımız için yenedirler, bizim usullerimizi ve araçlarımızı bilmezler. Bu yüzden bizim için normal ve doğal olan, bizim hayat tarzımızdan ‘doğmuş’ olan ne varsa onlar için tuhaf, bazen de şaşırtıcıdır. Ve bu tuhaflığın yanında birçok konuda yabancıların sorularına maruz kaldığımı belirtir. Maruz kaldığı o soruların aslında güvenliklerine karşı bir tehdit olarak algılamıştır. Tarzımız tartışmasız kabul edilmiyor ve dolayısıyla artık güvenli görülüyor. Güvenlik kaybı hafifçe geçirilecek bir şey değildir. Ve genelde geçiştirmeye niyetimiz yok. Bundan dolayı böylesi soruları saldırı, tezleri bozgunculuk, karşılaştırmaları da küstahlık ve kindarlık olarak görüyoruz. Keşke ‘hayatımızı savunmak’ için, bu ani güven bunalımından sorumlu tuttuğumuz yabancıların akınına karşı saflarımızı kapatmış olsaydık (Bauman, 1999). Bauma’nın da söylediği gibi farklılıklardan dolayı ortaya çıkan birbirini anlayamama, yaşam standartlarındaki farklılıklar, inanç ve değer farklılıkları vb. gibi birçok nedenden dolayı bir zenofobi ve islamofobi insanları etkilemiş ve bu korkunun sonucunda popülizm değer kazanmaya başlamıştır. Bu popülist söylemlerin sonucunda ırkçılık her geçen gün artmaya devam etmiştir

İslamofobi ve zenofobinin etkisiyle artan popülizm siyasiler için yeni bir söylem gücü ortaya çıkarmıştır. Hem ekonomik hem de sosyal anlamda daha iyi bir yaşam sürebilmeleri için vatandaşlarına yabancı ve ırkçı karşıtı bir idea sunmaktadır. Küreselleşen yeni dünya düzeniyle birlikte artık ulaşımın kolaylaştığı ve sınırların kalktığı bir dönemde sunulan bir fikir ne kadar gerçekçi olabilir ki? Her ne kadar bu sorunun cevabı kesin olarak bilinmese de siyasi liderlerin üzerinde durduğu yabancı karşıtlığı artık vatandaşlar tarafından da kabul edilmeye ve destek bulmaya başladı. Ve bütün bu gelişmelerin sonucunda en önemli bir boşlukta siyasal anlamda bir fikir akımının boşluğu yaşanmaktaydı. Varolan ideolojiler, fikirler yıpranmış ve kendilerini yenileyememişlerdir. Tüm bu gelişmelerin ışığında bir dönemlerin

karanlık ideolojisi faşizmin güncellenmiş hali “Aşırı Sağ” karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Aşırı sağ, her ne kadar yeni bir kavram olarak kabul ediliyor olsa da hakkında birçok tanımlama ve yorumlama yapılmıştır. Aşırı sağ, sağcı siyasette sağcılığın en uç biçimini göstermek üzere kullanılan toplumsal hiyerarşiyi destekleyen, daha doğuştan bazı insanların aşağı, bazılarının üstün olduğu gibi düşünceleri içinde barındıran bir ifadedir (Woshinsky, 2008). Başka bir deyişle kavram aşırı milliyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı, köktendinci veya gerici görüşlere sahip kişi ya da grupları tanımlamada kullanılır (Carlisle, 2005). Görüldüğü üzere aşırı sağ merkeze aldığı konular ve değerler bakımından faşizm ile büyük benzerlikler göstermektedir. Woshinsky, aşırı sağ için bazı insanların üstün olduğunu söylerken; Carlisle de yabancı düşmanı ve ırkçı olarak aşırı sağı konumlandırmıştır. İki görüşte de aşırı sağ için sadece belirli bir ırkın yaşam alanını kabul ettiği öne sürülmektedir. İşte bu yüzden aşırı sağı yeni bir ideoloji olarak tanımlamak yerine yenilenmiş faşizm olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte artan göç hareketlerinin sonucunda aşırı sağ artık toplumlar için bir değer haline gelmeye başlamıştır. İslamofobik olarak başlayan ve içinde zenofobiyi de barındıran bu süreçte artık sadece Müslümanlara yönelik değil kendi içlerinde bile meydana gelen göç hareketlerine karşı duyarları hale gelmeye başlamıştır. AB ülkeleri içinde meydana gelen iç göç hareketleri bile toplumları rahatsız etmektedir (Ercan, 2017). Batı'nın komünizmden sonra kendi içlerindeki birliğini bozulmaması ve bu şekilde ekonominin iyice güçlenmesi için kendi konjoktürleri çerçevesinde ortaya çıkardığı suni İslam düşmanlığı ile başlayan ve artık popülist bir siyasal söylem haline gelen “aşırı sağ” onlar içinde sorun teşkil etmeye başlamıştır. Zenofobinin ortaya çıkardığı psikolojik travma olarak kabul edilen yabancı düşmanlığının sonucu korku ve endişe toplumlar arasında ötekileştirmeye sebep olmaktadır. Batı'da ortaya çıkan faşizmin üvey evladı olarak nitelendirebileceğimiz aşırı sağ, İslamofobik yönüyle Müslümanlara karşı makro ırkçılığı uygularken zenofobi yönüyle de dil, din ve ırk ayrımı yapmadan mikro ırkçılığı kabul etmektedir. Hungtinton “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması” çalışmasında İslam ile Batı medeniyeti arasındaki çatışmanın

kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir (Helmerich, 2011). Hungtinton, yeni şekillenecek dünya düzeninin ülkelerin geçmiş dönemlerde olduğunu gibi siyasi ekonomik ve gelişmişlik düzenine göre olmayacağı, yeni yapının devletlerin ve milletlerin kültürel özelliklerine göre şekilleneceğini belirtmektedir (Ayata ve Baloğlu, 2016).

Aşırı sağ kısa vadede ortaya çıkan bir ideoloji değildir. II. Dünya Savaşından sonra meydana gelen soğuk savaş, onun ekseninde meydana gelen siyasal değişimler, siyasal değişimleri etkileyen ekonomi, ekonominin katkısıyla gelişen teknoloji ve bilim, teknolojinin ve bilimin de etkisiyle ortaya çıkan küreselleşme hareketleri ve onun da etkisiyle başlayan iç ve dış göç hareketleri sistemselsel olarak aşırı sağ için zemini hazırlamıştır. Göç hareketleri ile göçmen ve mülteci kavramının ortaya çıkışı aşırı sağı tetikleyen ana etken olmuştur. Göç ile birlikte değişen kültürel değerler ve onun etkilediği ekonomi boyutu aşırı sağın popülist söylemini güçlendirmiştir. Aşırı sağ parti ve grupların argümanları, göçmenlerin kültürel farklılıklarına, topluma uyum sağlamakta zorlandıklarına ve ekonomik “yük” olduklarına dayanmaktadır (Yardım, 2017). Dünya’da meydana gelen tüm bu gelişmeler ve değişen dengelerin sonucunda bir dönemin karanlık ideolojisi faşizmin güncellenmiş hali “aşırı sağ” ortaya çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ALMANYA VE AŞIRI SAĞ

2.1. Almanya'nın Siyasal Tarihi ve Yönetim Modelleri

Almanya, uzun soluklu bir siyasal tecrübeye sahiptir. Tarih sahnesinde Germen olarak anılan ve siyasal birliğinin sağlanması için çok uzun zaman mücadele veren bir topluluktur. Batı Roma İmparatorluğunun dağılmasıyla birlikte birçok krallık kurulmuştur ancak din eksenli kurulan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu, Almanya tarihinde bir birlik denemesiydi. Her ne kadar din eksenli bir birlik sağlanmaya çalışılmış olsa da, siyasal anlamda kurulamayan birliğini neticesinde meydana gelen din çatışmaları sonucunda daha da parçalanma meydana gelmiştir. Martin Luther'in başlattığı mezhepçi reform hareketleriyle birlikte büyük bir güç kaybı yaşanmıştır. Zaten pamuk ipliğine bağlı olan siyasal birlik iyice zayıflamış ve birçok parçaya bölünmüştür. Almanlar için siyasal anlamda toparlanma, Brandenburg prensliğiyle başlayan ve Prusya Krallığına dönüşen bir süreçtir. Başlayan bu sürecin sonucunda ortaya çıkan ulusçuluk ve milliyetçilik duygusuyla artık milli birliğin sağlanması hissiyatı ortaya çıkmaya başladı. Bu hissiyatın sonucunda Prusya, öncelikli olarak birliğini sağlanması için ilk adımı gümrük kanununu çıkararak başladı. Bu kanunun sonucunda ülke içerisindeki tüm gümrükler kaldırıldı ve Alman devletleri arasında ortak bir gümrük oluşturulmaya çalışıldı. Bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkan "Alman Gümrük Birliği (Zollverein)" her ne kadar ekonomik birliği sağlamış gibi görünüyorsa da siyasal birliğin sağlanması için önemli bir adım olmuştur (Eroğul, 2001).

Ekonomik birliğin, siyasal birliği etkilemiş sonucunu ve Alman devletleri arasında meydana gelen yakın ilişkiler sonucunu toplumlarda özgürlükler alanında bir talep oluşmaya başladı. Bu taleplerin sonucunda Alman devletlerinde anayasal yönetimler kurulmaya başladı. Frankfurt'ta toplanan Alman Meclisi bunun ilk adımı olmuştur. 1861'de Prusya Kralı olan I. Wilhelm (1797-1881), ülkesinin ekonomik ve askeri bazı sorunlarının çözülmesinde güçlüklerle karşılaşmıştı. Bunları

giderebilmek için de, Savaş Bakanı Roon'un tavsiyesiyle 1862'de Başbakanlığa Otto von Bismarck'ı getirmişti (Uçarol, 1995). Bismarck, iç politikasında, parlamenter yönetime, demokrasiye ve özgürlüklere karşıydı. Bu bakımdan tutucu ve antiliberalist bir politika izlemiştir. Dış politikasında ise, Alman birliğinin kurulmasını, (1871'den) sonra da bu birliğin sürekliliğini sağlamak istemiştir. Bu amaçla da önce savaş, sonra da barış taraftarı bir politika izlemiştir. Bu nedenle de onun için, sürekli düşmanlıklar veya dostluklar yoktu, önemli olan Almanya'nın çıkarlarıydı (Palmer, 1962).

Bismarck, Almanya birliğini kurmak için kendisine tehdit olarak algıladığı güçlerle savaşmayı seçmiştir. Bismarck liderliğinde birçok savaş gerçekleşmiştir (Danimarka, Avusturya, Fransa). Savaş ve mücadelelerin devam ettiği dönemde Prusya güçlenmekte ve yeni toprakları bünyesine katmaktaydı. Bismarck ilk olarak, Kuzey Almanya Konfederasyonu'nu kurdu. Bu kuruluşta yer alan devletler kendi iç politikada bağımsızlıklarını korumaktaydı ancak dış politikada ortak bir federal hükümete bağlıydılar. Federal hükümetin başında Prusya Kralı bulunmaktadır. Konfederasyon üyelerini kapsayan bir "Federal Meclis" ve vekillerden oluşan bir "Millet Meclisi (Reichstag)" kurulmuştur. Ayrıca bütün bu gelişmelerin ardından 1867 yılında Kuzey Almanya için bir anayasada yapılmıştır (Seignobos, 1910). Kuzey Almanya Konfederasyonunun kurulmasıyla siyasal anlamda birliğini kurulmasının ilk adımı atılmıştır (Uçarol, 1995). Bismarck'ın bu birliği kurması özellikle Fransa'yı rahatsız etmiştir. Ve Prusya ve Fransa'nın savaşması artık kaçınılmaz olmuştur. Bu savaşın sonucunda Bismarck, Fransa'nın Avrupa'daki üstünlüğüne son vermiş, hem de Alman birliğinin kurulmasına karşı olan son ve büyük engeli ortadan kaldırmış oldu (Eroğul, 2001). Bütün bu gelişmelerin sonucunda ulusal ve siyasal birlik, bütün Alman devletlerine içine Almanya İmparatorluğunun kurulmasıyla gerçekleşmiş olmuştur. Bismarck, bu birliğin sağlanmasında en önemli paya sahip bir liderdir. Almanya'nın ulusal birliği Brandenburg Prensiğiyle başlamış, Prusya Krallığıyla önemli bir aşamaya gelmiş ve Almanya İmparatorluğu ile tamamen gerçekleşmiştir. Almanya İmparatorluğu'nun tarih sahnesine çıkmasıyla, dünya güç merkezlerine bir yenisi daha eklenmiştir. Bu

gücün diğerleri ile ilişkisi ve rekabeti ise, dünyayı büyük olaylara sürüklemiştir (Uçarol, 1995).

Almanya'nın siyasal birliğini sağlamasıyla birlikte, Avrupa için yeni bir güç yeni bir denge ortaya çıkmıştır. Bismarck'ın milli birlik için seçtiği "önce savaş, sonra barış" yönteminin başarılı olması, Almanya'nın artık tarihinde hep var olacak bir anlayışın belki de tohumlarını ekmiştir. I. Dünya Savaşında ve II. Dünya Savaşında, Almanya hep en önde olmuştur. Bu savaşların ana kaynakları, ana nedenleri Almanya'nın ekonomik ya da askeri gücünün artması ve Bismarck'ın mirası savaş yanlısı politikaları olabilecektir. Hitlerin sunduğu üstün ırk anlayışının temelinde, Bismarck'ın sunduğu Alman birliği için rakipleri yok et anlayışı olabilir mi?

Almanya ve İtalya'nın siyasal birliklerini sağlaması ve onun ardından meydana gelen yeni güç dengeleriyle birlikte artan ekonomik pazar rekabetlerinin sonucunda I. Dünya Savaşı... Savaşı kaybettikten sonra meydana gelen psikolojik içine kapanıklık ve onun neticesinde dönemin popüler ideolojisi faşizmin etkileriyle ortaya çıkan Hitlerin liderliğinde Nazizm II. Dünya Savaşına... Bismarck'ın sağladığı siyasal birliğin ardından bir dönem güçlü devlet portresi ortaya koyan Almanya, I. Dünya Savaşının yıkıcı etkisinin ardından ortaya çıkan II. Dünya Savaşından sonra hem ekonomik hem askeri hem siyasal hem de toplumsal anlamda büyük yıkımlara uğramıştır. Siyasal birliğin sağlanması için büyük mücadeleler verilen Almanya tekrar bölünmüştür. Doğu ve Batı Almanya olarak farklı güçlerin elinde yönetimlerini devam ettirmekteydi. Almanya için bu dönem soğuk savaşın da etkisiyle büyük buhran dönemi olarak kabul edebiliriz. SSCB'nin gücünü kaybetmesiyle birlikte yıkılan Berlin Duvarı (Berliner Mauer), bu bölünmüşlüğü sonlandırmak için bir adım olmuştur ve sonucunda Doğu Almanya'nın yönetimindeki rejim devam edememiş ve yönetimin sona ermesiyle birlikte bölünmüşlük sona ermiştir. Almanya için ikinci siyasal birliğin tamamlandığını söyleyebiliriz. Nazizm etkisiyle ortaya çıkan ve yenilgiyle son bulan II. Dünya Savaşı, Almanlar için en acı hatıraları içinde barındırmaktadır.

Federal Almanya yönetiminde birleşmenin sağlanması ve toplumsal, ekonomik toparlanmanın gerçekleşmesiyle tekrar eski gücüne kavuşan bir ülke karşımıza çıkmaktadır. Her konuda kendini geliştiren ve Avrupa için söz sahibi olan Almanya, federatif bir yönetim modeline sahiptir. Federatif yapıyı meydana getiren 16 eyaletin kendi yönetimleri bulunmaktadır. Federal hükümet ile parlamento temel yasaları çıkarmakta ve ekonomi politikasını belirlemektedir. Eğitim ve kültür konuları ise eyaletlerin uhdesine bırakılmıştır. Federal parlamento doğrudan seçimlerle göreve gelen Federal Meclis (Bundestag) ve eyalet hükümetlerinin temsilcilerinden oluşan Eyaletler Meclisi'nden (Bundesrat) meydana gelmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Sayfası).

2.2. II. Dünya Savaşı Öncesi ve Sonrası Faşizm

Ulusal birliğin sağlanması için uzun yıllar verilen mücadelenin sonucunda, Bismarck'ın liderliğinde ortaya konulan politik ve askeri düşüncelerin başarılı olmasının ardından sağlanan siyasal birlik Almanya için çok önemli bir öneme sahiptir. Bu gelişme siyasal anlamda Almanya'nın kültürel boyutunu oluşturmaktadır. Bismarck'ın sunduğu Almanya'nın birliği için "önce savaş, sonra barış" fikrinin temelinde siyasal bütünlüğün sağlanmasına engel olan her nesne tehdit olarak kabul edilmiştir. Ulusal birliğin sağlanmasıyla birlikte güçlenen bu fikir, siyasal ve toplumsal anlamda Alman halkının kültürel hafızasına yerleşmiş ve gelecekteki politik yaklaşımlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Siyasal birliğin sağlanmasının ardından git gide güçlenen ve Avrupa'da söz sahibi bir ülke haline gelen Almanya artık daha rekabetçi bir hale gelmiştir. Bismarck'ın sunduğu politik yaklaşım artık ekonomik yaklaşımı da etkilemiş ve sömürgecilik hareketlerinin artmasına sebep olmuştur. Siyasal birliğin yanında artık ekonomik gücünün kazanılması için de önce Almanya'nın çıkarları ön planda tutulmalıdır anlayışıyla kendisine ekonomik tehdit olarak kabul edilen diğer güçlerle bir pazar arayışı rekabetine gidilmiştir.

Bismarck'ın ortaya attığı fikir Alman ulusçuluğu (milliyetçiliği) kavramının ışığında değer kazanmıştır. Milliyetçilik akımıyla ortaya çıkan ve Bismarck'ın zekası ile kitleleri buna inandırmasının sonucunda bir siyasal kültür oluşmuştur.

Almanya'nın siyasal birliğinin sağlanması ile bu milliyetçi kültürün arasında doğru bir orantı var mıdır? Bismarck'ın bu konuda başarılı olması bize bir doğru orantı olduğunu gösteriyor. Bismarck bu birliğin sağlanması aşamasında Prusya topraklarında yaşayan ve Alman ırkından olmayan vatandaşları dışlayan ve onlara karşı bir propaganda geliştiren bir dil kullanmadı. Almanya topraklarında yaşayan tüm insanları bir yönetim şekli altında toplayarak birliğin sağlanması asıl gayesiydi. Bütün bu gelişmelerin sonucunda meydana gelen I. Dünya Savaşı yenilgisi halkta büyük bir travmaya sebep olmuştur. Milliyetçi temeller üzerine kurulan ve bu düşünce sayesinde siyasal birliğini sağlayan Almanya için yine kurtuluş İtalya'da başlayan ve büyük bir teveccüh gören faşizm ideolojisi olabilir inancı ortaya çıkmaya başladı. Hitlerin ülkenin başına geçmesiyle kullandığı ırk dili ve Bismarck'ın bıraktığı şiddet yanlısı söylem faşizmin Almanya'da daha sert bir şekilde Nazizm olarak uygulanmasına sebep oldu. Bismarck'ın bıraktığı “önce savaş, sonra barış” mirasının üzerine Hitler üstün Alman ırkı anlayışını ekleyerek güçlü bir propaganda dilini kullanmıştır. Ve bu ırkın önündeki tüm engelleri yok etmek gerektiğini halkına inandırmıştır. Hitler, Bismarck'tan farklı olarak Almanya'nın sadece Almanlara ait olduğunu ve her Almanın bulunduğu yerin yaşam alanı olduğu anlayışını kabul etmiştir. Bismarck'ın kabul ettiği otorite anlayışının daha sert bir şekilde faşizmin gücüyle Hitler uygulamıştır. Hitlerin bu faşizm anlayışıyla birlikte ortaya koyduğu yayılcı ve saldırgan politikasının sonucunda da II. Dünya Savaşı meydana gelmiştir. Almanya için bu savaş da büyük bir yenilgi olmuştur.

Bismarck'ın mirası milliyetçi ve otoriter siyasal yapı kültürel anlamda, Almanya'nın dinamiklerini her alanda etkilemiştir. Hitler bu kültüre daha derinlemesine ve sığ bir yaklaşımla “Alman ırkı” düşüncesini eklemiştir. Bu bölümde karşımıza çıkan siyasal kültür, devletlerin tarihleri boyunca toplumlarını etkileyen değer yapılarını oluşturmuştur. Roskin'e göre siyasal kültür, bir devlette yaşamlarını sürdüren yurttaşların siyaset ve toplum konusundaki değerleri ve kanaatlerinin bütünüdür (Roskin, 2012). Bismarck, siyasal birliği sağlama yöntemiyle halk nezdinde bir değer ve kanaat ortaya çıkarmıştır. Bu kanaatlerin ışığında toplumun siyasal çevresi ve dünya görüşü şekillenmiştir. II. Dünya Savaşının ardından meydana gelen buhran dolu dönemin demokrasi yöntemiyle

aşılması ve ekonomik açıdan tekrar toparlanması sağlanması açısından yeni bir siyasal kültür ortaya çıkmıştır. Roskin, Alman toplumsal yapısında yaşanan bu dönüşümü anlamlandırırken onların ekonomik alanda başarı elde ettikçe refaha kavuştuklarını ve bunun sonucunda demokrasiye ihtiyaç duyduklarını öne sürmektedir (Roskin, 2012). İki dünya savaşının ortaya çıkardığı acı hatıraların Alman toplumunda derin yaralar açması ve o yaraların demokrasi yoluyla giderilmesi toplum için demokrasi kavramının daha çok ön plana çıkmasını sağlamıştır. Milliyetçi ve otoriter siyasal kültüre sahip bir toplumun böyle bir değişim göstermesi siyasal kültürün dönemsel aralıklarda değişkenlik gösterebileceğini bize sunmaktadır.

Demokrasi hareketlerinin artması ve toplum için de meydana gelen toparlanmanın sonucunda artık faşizm derin bir yenilgi almıştır. Bütün bu acı hatıraların yaşanmasına ve Almanya için büyük bir yıkıma sebep olan o günlerin tek sorumlusu faşizmin sunduğu düşünce olduğu kabul edilmiştir. Bismarck ile başlayan ve Hitler ile devam eden Almanya'nın siyasal kültüründe bir değişim meydana gelmiştir. Ancak bu değişim ile ekonomik anlamda artan refah seviyesi ve onun ışığında meydana gelen göç hareketleri karşısında ne kadar kalıcı olabilecek ve Almanya'nın siyasal anlamda bu değişimi suni bir değişim midir?

2.3. İşçi Göçleri ve Çokulusluluk

II. Dünya Savaşı milyonlarca insanın yaşamlarını yitirmelerine sebep olmuştur. Milyonlarca insan savaş nedeniyle evlerini ve yaşamlarını terk etmek zorunda kaldı. Özellikle Almanya savaşı kaybetmesi ve savaş öncesi ülkesinde yaşayan birçok insanı ırkı veya inancı nedeniyle katletmesinin yanında ülkeyi terketmeye de zorlamıştır. Ve savaşın ardından meydana gelen yıkım, travmanın sonucunda da birçok Alman ülkesini terketmiştir. Demokrasi ile normalleşme sürecine giren Almanya'da, ekonomik toparlanmanın sonucunda çalışacak işçi sınıfında eksiklik meydana gelmeye başlamıştır. Ekonomik toparlanmayla beraber işgücü anlamında büyük bir ihtiyaç meydana gelmiştir. Nüfusun çalışacak insan noktasında yetersiz kalması sebebiyle bu ihtiyacın giderilmesi için çözüm arayışlarını girişmişlerdir. Ve bu işgücü ihtiyacının giderilmesi için birçok ülkeyle yabancı işçi

anlaşmaları yapılmıştır. Özellikle Türkiye, Fas ve Tunus gibi Müslüman ülkelerle de işgücü göçü kapsamında anlaşmalar yapılmıştır (Essen, 1998). Türkiye ile yapılan göç anlaşmaları kapsamında çok sayıda vatandaş, Almanya'ya göç etmiştir. Türkiye'de ki işsizlik ve Almanya'nın duyduğu işgücü ihtiyacı kapsamında beklenen üstünde göç hareketi gerçekleşmiştir. Belli bir süre sonra artan göçmen sayısı ve kendi vatandaşları içinde meydana gelen işsizlik, ekonomik sıkıntılar sonucunda Almanya bu işgücü göçünü engellemeye çalışmıştır. 1973 yılında aile birleşimi ile işçilerin yanına gelen aile üyesi sayısı Almanya'da 245.000, diğer Avrupa ülkelerinde ise toplam 91.488 kişidir (Gülsün, 1974). Bu aile birleşiminin beklentinin üstünde gerçekleşmesi sonucunda eğitim, iş, konut ve sağlık gibi alanlarda yaşanan sorunları arttırmıştır (Kütük, 2015). Ve bu göç hareketleri ile Avrupa'da çok fazla farklı din veya ırka sahip insanlar yaşamaya başlamıştır. Ailelerinin de yanlarına gelmesiyle beraber bu sayı gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Bu artışın sonucunda yabancıların ülkeye kabul edilmesi yasaklanmaya çalışılmış olsa da, ülkesinde işsizlik ve sosyal sorunların yüzünden birçok insan yasadışı yollarla Avrupa'ya göç etmiştir. İşte bu da zamanla göçmen kavramının ortaya çıkmasının önünü açmıştır.

Faşizm ile ortaya çıkan ve salt bir ırk ile yaşamayı benimseyen anlayış ile Almanya'da tek uluslu bir yapı oluşmaya başlamıştır. Bu tek uluslu yapı diğer Avrupa ülkelerinin de birçoğunu etkisi altına almıştır. Ancak savaş sonrası başlayan ve git gide toparlanma sürecine giren ekonomik nedenlerle başlayan işçi göçleri Avrupa'nın kimyasında bir değişime sebep olmaya başlamıştır. Avrupa ülkelerinin hem kendi içinde başlayan işçi göçleri ve bunun sonucunda Türkiye gibi Müslüman ülkelerden gelen işçi göçleri birçok Avrupa ülkesinde tekrardan birden fazla uluslu bir yapıya doğru gitmiştir. Özellikle Almanya bunlara örnek teşkil etmektedir. İşçi göçlerinin her geçen gün artması ve bunun sonucunda meydana gelen işsizlik, sosyal ve toplumsal sıkıntıların sonucunda Almanya ve Avrupa ülkeleri yabancı işçilerin gelişini yasaklamıştır. Ülkesindeki ekonomik ve sosyal sorunların sebebiyle birçok insan göçmen sıfatıyla Avrupa ülkelerine girmeye çalışmıştır. İşte bütün bu gelişmelerin ışığında faşizmin etkisiyle ortaya çıkan tek uluslu yapı, yerini çokuluslu devletlere bırakmaya başlamıştır. Ekonomik nedenlerle başlayan bu işçi göçleri

aslında hem Almanya'nın kendi teknolojik ve ekonomik toparlanmasına katkı sağlamış hem de diğer göç eden insanlar için bir iş kapısı olmuştur. Ancak bu niyetle başlayan ve zaman önlenemez bir hale gelen bu göç hareketlerinin sonucunda Almanya ve Avrupa için göçmenler artık bir sorun olarak algılanmaya başlamıştır. Nüfus almasını artık sağlanması ve bununla beraber artan işsizlik sorunları göçmenler için ilk sorunlu günleri başlatmak için bir adım olmuştur. Kendi içine kapanık bir devlet halinden birden çokuluslu bir yapıya gelen Almanya bu kültürel farklılıklarında artmasıyla göçmenlere artık çok iyi niyetle bakmamaya başladı. İşte bu işçi göçlerinin tetiklediği çokulusluluk kavramıyla beraber Almanya'da tekrar faşizm özelemleri canlanmaya başlamadı ama savaşın acıları daha o kadar tazeydi ki bu özlemin dile getirilmesi siyasal bir çılgınlıktan ibaret olacağı kesindi.

Çokulusluluk

Ulus devletlerin ortaya çıkışı, 18. yy ile başlamaktadır. Ancak o dönemde ortaya çıkan ulus devlet anlayışı günümüzde değişkenlikler göstermektedir. Özellikle küreselleşmenin ve ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte devletler arasında göç hareketleri artmış ve ulus devletleri içinde birden fazla ulusu barındırarak çokuluslu hale gelmeye başlamışlardır (Uğuz ve Saygılı, 2016). İşçi göçleriyle birlikte başlayan ve birden fazla devletten insanların gelmesiyle öncelikle Almanya ve Avrupa'da bir göçmen nüfusu oluşmaya başlamıştır. Bu hareketlerin günden güne artarak ve zamanla ailelerinin de yerleşmesiyle azımsanmaya bir nüfus ortaya çıkmaya başlamıştır. Liberalleşmenin etkisiyle Batı'da artan refah ve demokrasi hareketiyle artan özgürlük anlayışıyla göç hareketleri yasal ve yasadışı olmak üzere sürekli devam etmiştir. Bunun sonucunda Almanya ve Avrupa toplumlarında meydana gelen ekonomik sorunlar, toplumun kültürel anlamda yabancı geleneklerle tanışması gibi birçok nedenden dolayı yabancılaştırma meydana gelmeye başladı. Bu göç hareketlerinin sonucunda artık ulus devlet diye tabir ettiğimiz birden fazla ülke, farklı insanlar bir arada yaşamaya başlamıştır. İşçi göçlerinin meydana getirdiği bu süreç Almanya ve Avrupa için artık çokuluslu bir toplum meydana getirmeye başlamıştır. Her ne kadar imparatorluklar gibi çokuluslu bir yapıyı söylemesek ise de birden fazla ulustan insanın yer alması çokuluslu yapı için yeterli görülebilir.

Almanya ve Avrupa’da meydana gelen bu çokulusluluk süreci işçi göçleriyle birlikte başlamıştır. Göçmen sayılarının artması ile Almanya ve Avrupa’daki milliyetçi söylemlerin artması arasında doğru bir orantı olduğunu buradan da anlıyoruz. Tüm bu gelişmelerin sonucunda Almanya ülkesindeki göçmenlerin tekrar ülkelerine dönmelerine karşılığında maddi anlamda yardımlar yapacağını da belirtmiştir. İşçi göçleri ekonomik olarak anlaşma yapan her iki ülke için de faydalar sağlamıştır ama toplumlar için ırkçı söylemlerini arttırmış ve yeni bir faşizm dalgasının önünü açmıştır. ABD ile SSCB arasında devam eden soğuk savaşının daha sona ermemesi ve komünizmin Avrupa için bir tehdit kabul edildiği dönemde bu konu çok fazla gündeme getirilmemiştir. İşçi göçleriyle birlikte başlayan çokulusluluk kavramıyla beraber ortaya çıkan ırkçı söylemler kendisini günden güne hissettirmeye başlamıştır.

2.4. Almanya’da Aşırı Sağ Söylemleri ve Nazizm Özlemleri

Almanya, Berlin duvarının yıkılması ile tekrardan siyasi birliğini sağlamış ve ekonomik kalkınmasını da her geçen gün düzeltmeye devam etmekteydi. Bu süreçte meydana gelen SSCB’nin dağılması ve komünizmin artık bir tehdit olmadan çıkması Almanya ve Avrupa için yeni gelişmelerin adresi olmuştur. Komünizm tehdidi Avrupa’yı bir arada tutan bir güçtü. Bu tehdidin sona ermesiyle beraber Avrupa için yeni bir dönemin kapıları açılmıştır.

İşçi göçleriyle başlayan, Almanya ve Avrupa için bir sorun haline gelen göçmen hareketleri yeni gelişmelerin habercisidir. Göç hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan çokuluslu yapı git gide sorun olmaya başlamaktaydı. Özellikle Müslümanların ve Türklerin bu göç hareketlerinde büyük bir kitleye sahip olması sebebiyle sorun teşkil etmekteydi. Ve bütün bu gelişmelerin sonucunda ırkçı söylemler artık yavaş yavaş gündeme gelmeye başlamıştır. İşçi göçlerinin sonucunda ortaya çıkan ve her geçen toplumlara rahatsız eden göçmenlerin farklı kültürel gelenek ve görenekleri Almanya’da yerli insanları rahatsız etmeye başlamıştır. Toplumsal farklılıkların bir zenginlik değil yaşam alanlarının kısıtlanması olarak algılanmışlardır. Özellikle 1973 yılından sonra ortaya çıkan petrol krizinin sonucunda başlayan ekonomik bozulmalarla beraber durdurulan işçi göçü buna rağmen

durdurulamamış ve devam etmiştir (Soytürk, 2018). Bu göçlerin durdurulamaması sonucunda meydana gelen gelişmeler Almanya içindeki ırkçı söylemleri arttırmıştır. Göçmen sayısı arttıkça ırkçı söylemler artmaya devam etmiştir. Ekonomik nedenlerle ortaya çıkan işsizlik sonucunda toplumda meydana gelen sosyal sorunların kaynağı olarak göçmen kabul edilmiştir. Bunun sonucunda ırkçı söylemleri sağ tandanslı yeni aşırı söylemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaya başlamıştır. Bu söylemlerin toplumda da karşılık bulmasıyla beraber göçmenlere karşı geliştirilen ırkçı söylemler aşırı sağ söylemleri olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Aşırı sağ ışığında ortaya çıkan yabancı düşmanlığı gün geçtikçe artmaya devam etmiştir. Bu söylemi kullanan liderler arasında ortak bir söylem bulunmaktaydı; göçmenlerin artmasıyla toplumlarda ortak bir düşman ortaya çıkmaya başlamıştır ve o düşman ülkelerindeki artan işsizliğin ve dolayısıyla da sosyo ekonomik sorunların sebebiydi. Aşırı sağ için işte bu sebeplerin ana nedeni yabancı işçilerdir (Soytürk, 2018). Bu dönemdeki aşırı sağ ve ırkçı söylemlerin başlıca hedefi işsizliğin ve sosyo-ekonomik sorunların sebebi olan bütün yabancı işçilerin ülkelerine geri gönderilmesiydi (Clifford vd., 2011).

İşçi göçleriyle başlayan ve zamanla göçmenlerin artık düşman olarak algılandığı yabancı düşmanlığı sürecine evrilen bir aşırı sağ yaklaşım karşımıza çıkmaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle artan göçlerin etkisiyle aşırı sağın ırkçı ve popülist söylemi de artmıştır. Gün geçtikçe siyasallaşan aşırı sağ için yeni partiler kurulmuş ve yeni liderler ortaya çıkmaya başlamıştır. 11 Eylül terör saldırısıyla ortaya çıkmaya başlayan İslamofobi, aşırı sağın ortaya attığı yabancı düşmanlığının yanında artık Müslümanları tehdit olarak algılamaya başlamıştır. İslamı terör ile bir araya getirmeye çalışan bu düşünce Almanya'da çokça görülmeye başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayan ve ekonomik anlamda toplumlarda yabancı düşmanlığına dönüşen bu süreç, 11 Eylül saldırısıyla toplumsal güvenlik endişesiyle daha da şiddetlenmiştir. Ülkelerini terk etmeyen Müslümanlara şiddet eylemleri artmış ve gün geçtikçe artmaya devam etmiştir. Almanya'da başlayan bu aşırı sağ söylemleri şiddetlenerek devam etmiştir. Siyasal kültürünün getirdiği tek uluslu yapının göçmenlerle bozulması ve toplumun zihninde var olan bu yapıya zarar

verecek her tehdit yok edilmeli anlayışıyla aşırı sağ her geçen gün destek bulmaya devam etmiştir.

Almanya’da başlayan yabancı düşmanlığı ve islamofobi giderek şiddet eylemlerine dönüşmeye başlamıştır. İşçi göçlerinin olumsuz etkilerinin yok edilmesi ve göçmenlerin tekrar gönderilmesi için yapılan çalışmalar özellikle islamofobinin sonucunda şiddet olaylarına dönüşmeye başlamıştır. Toplumun genlerinde var olan tek uluslu etnik yapı isteği bu süreci daha da şiddetli hale getirmiştir. Siyasilerin kullandığı aşırı sağ dilinin sonucunda, toplumda yabancılara ve Müslümanlara yaklaşım daha da şiddetlenmiştir. Bu ırkçı söylemlerin sonucunda bir döneme damga vuran Nazizme özlem duyan kitleler için bir alan açılmış olmuştur. İşte gün geçtikçe artan bu ırkçı ve islamofobinin sonucunda Nasyonal Sosyalist Yeraltı terör örgütü kurulmuştur. Bu örgüt kendisini aşırı sağ ve ırkçı olarak tanımlamaktadır. Yaptığı eylemlerin her evresinde Nazizm duyduğu özlem ve onun fikirlerini yaşatmak için mücadele ettiğini ortaya koymaktadır. Bu örgüt özellikle Almanya’da yaşayan Türklere ve Müslümanlara yönelik birçok şiddet eylemine başvurmuştur. Kimi zaman iş yerlerine saldırı olmuş, kimi zaman da Türklerin ve Müslümanların evlerine Nazi işareti bırakmışlardır. Almanya’da Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) adındaki aşırı sağcı bir örgüte mensup üç kişi, on yıldan fazla bir süre şiddet eylemlerine karışmış, cinayetler işlemiş ve bu cinayetler ile Alman Nasyonal Demokrat Partisi (NPD) arasında bağlar tespit edilmiştir (DW, 2012).

Almanya’da ve Avrupa’da başlayan aşırı sağ söylemlerinin sonucunda kurulan faşist partiler ve onun liderlerinin propagandaları sonucunda günümüzün ırkçılığı ortaya çıkmıştır. Aşırı sağın ortaya çıkışında işçi göçlerinin getirdiği nedenler büyük bir öneme sahiptir. Kendi tutucu kalıbının dışına çıkarak farklı insanların ülkelerine gelmesi sonucu kutuplaşan toplumlar özellikle Almanya için çare ırkçı ve etnik yapıcılığın savunucusu aşırı sağ olmuştur. Siyasal kültür açısından tarihinin her aşamasında var olan milliyetçi yaklaşımın etkisiyle aşırı sağ Almanya’da her geçen gün yükselmeye devam etmektedir. Ve bu yükseliş sadece Müslümanlar için sorun teşkil etmekte değildir. Faşizmin etkisiyle ortaya çıkan Nazizmin Dünya’yı nasıl bir karanlık günlere götürdüğü dün gibi hafızalarımızda yer almaktadır.

2.5. 2008 Ekonomik Krizi ve Almanya Etkileri

Küreselleşmenin arttığı bir dönemde her alanda birbiriyle entegre olmuş ülkeler meydana gelmeye başlamıştır. Ülkelerde ki ekonomik gelişmişlikler, siyasal fikirler, sosyal ve kültürel değerler birbiriyle etkileşim halindedir. Tüm bu gelişmeler küreselleşmenin etkileri gibi görünse de küreselleşmenin en yoğun olduğu alan, finans piyasalarıdır (McCarthy ve Steindel, 2006). Mal, hizmet ve üretim faktörlerinin serbest dolaşımı açısından dünya piyasalarıyla entegre olmuş her ülke ekonomisi, dış piyasalardaki gelişmelerin olumlu veya olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalacaktır (Kibritçioğlu, 2010). İşte bu yönüyle küreselleşene Dünya’da artık tüm ülkeler birbirine bağlı ve birbirinden etkilenme olarak önemli bir seviyeye gelmiştir. Teknoloji ve medyanın etkisiyle bu etkileşim çok kolay bir şekilde tüm Dünya’ya yayılmaktadır. 2008 ekonomik krizi, finans temelli bir krizdir. Amerika Birleşik Devletleri’nde, bankaların yanlış kredi uygulamaları ve konut piyasasında dağıtılan kredilerin geri dönmesinde yaşanan sıkıntılar, krizin temelini oluşturmuştur (Özatay, 2009). 2008 krizinin finans temelli olması ve küreselleşmenin etkisiyle finans anlamında iç içe geçmiş ülkelerde bu krizden kısa sürede etkilenmeye başlamıştır. ABD’de başlayan ama kısa sürede tüm finans çevresini etkilemiş önemli bir kriz sürecidir. Çünkü krizler artık yaşadığımız dünyada bulaşıcı bir nitelik kazanmış ve sermaye hareketlerinin serbest kalması sonucu uluslararası finansal sistem çok daha iç içe girmiş olması krizlerin bulaşıcılığını artırmıştır (Eğilmez, 2014).

2008 krize özellikle Avrupa’da derin izlere sebep olmuştur. 2008 ekonomik krizine kadar ekonomik refahın ve demokrasinin neredeyse kusursuz uygulandığı bir sistem olarak görülen AB ve Euro-Atlantik entegrasyon fikrinin, 2008 yılından sonra özellikle krizden etkilenen ülkeler bazında iyi bir fikir olmadığına yönelik görüşler çok daha duyulur hale gelmiştir (Çiftçi, 2017). Kriz sonrası ortaya çıkan ekonomik değişikliklerin ve onun kaynağı olarak ekonomik daralma ve küçülmeler Avrupa toplumlarını derinden etkilemiştir. Ekonomik küçülmelerin sonucunda ortaya çıkan enflasyon ve işsizlik artışı ülkedeki göçmenlere yani yabancılara bağlanmıştır. 2008 kriziyle beraber başlayan ekonomik daralma sonucu hükümetlerin bu daralmaya çaresiz kalması ve bir söylem geliştirememesi de farklı alternatiflerin önünü açmaya

başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayan ve 1973 petrol kriziyle yüzeye çıkmaya başlayan göçmen karşıtı politikalar 2008 krizinden sonra daha da artmaya başlamıştır. 2008 krizinin ardından ekonomik anlamda yetersiz ve çaresiz kalmaya başlayan hükümetler ve muhalefet partileri toplumun güvenini ve desteğini kazanmak için ırkçı, faşizan söylemler ile politik dili bir araya getirmeye başlamıştır. Ekonomik olarak yetersiz kalan hükümetlere ve partilere karşı olarak aşırı sağcı partilere toplumlar tarafından destekler artmaya başlamıştır. İşçi göçleriyle göçmenlere karşı başlayan yabancı düşmanlığı ve onun akabinde terör ile İslam'ı bir araya getirmeye çalışan İslamofobi anlayışıyla başlayan ırkçı yaklaşımlar 2008 kriziyle beraber Avrupa içinde de birliğe karşı olan bir kesim ortaya çıkarmıştır. 2008 kriziyle beraber aşırı sağ partilerde AB karşıtlığı (Euroseptisizm) söylemleri de ortaya çıkmaya başlamıştır (Çiftçi, 2017). AB karşıtlığı ile meydana gelen bu söylem Avrupa için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Ancak ekonomik krizin etkisiyle liderler toplumları diri tutmak ve onların isteklerine cevap verebilmek için bu söylemleri kullanmaktan çekinmemişlerdir. Aşırı sağın söylemleri her geçen farklılaşıyor ve insanlar bu söylemler ışığında birlik olarak toplum olarak bu fikirleri yeni bir çıkar yolu olarak görmeye başlamışlardır. Aşırı sağ her geçen gün farklı anlamlar kazanarak yükselişine devam etmekteydi. İşçi göçlerinden sonra işsizlik sorunun giderilmesi için göçmenlerin ülkelerine dönmesi gerektiği ılımlı yabancı karşıtlığından, 11 Eylül sonrası Avrupalılar için tehdit olmaya başlayan İslam karşıtlığına dönüşmüş ve 2008 kriziyle birlikte ülkeler için sadece kendi kimlikleri ve ırkları öncülüğü siyasetine dönüşmeye başlamıştır. 2008 krizinin ardından artık çaresiz kalan yıpranmış ideolojiler ve görüşlerine yerini kendini güncellenmiş ve yenilemiş bir ırkçı ideoloji aşırı sağ almaya başlamıştır. Toplumlarda karşılık bulan aşırı sağ partilerin ve liderlerin de toplumu etkilemek için kullandıkları bir figür halini almaya başlamıştır. 2008 ekonomik krizi nedenleri itibariyle finans krizi olarak görünüyorsa da sonuçları itibariyle siyasal anlamda birçok gelişmeye sebep olmuştur. Özellikle Avrupa'da siyasallaşma hareketleri artmış ve yeni siyasal görüşler, partiler ortaya çıkmıştır.

Euroseptisizm

Aşırı sağın yükselişiyle beraber ortaya çıkan ve 2008 krizinden sonra sıkça gündeme gelmeye başlayan AB karşıtlığı olarak tanımladığımız bir kavramdır. Özellikle aşırı sağ ile birlikte artan popülist söylemlerle beraber ortaya çıkan kimlik siyaseti buna sebep olmaktadır. Komünizm tehdidinin sona ermesiyle beraber AB birliğini bir arada tutacak yeni bir karşı meydana gelmemiştir. Bunun yanında ekonomik ve siyasal gelişmelerin derinleşmesiyle birlikte birliğin bazı ülkeler için yük olduğu anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Euroseptisizmin öncelikle ekonomik ve kimlik sorunları, entegrasyon sürecinin ataerkil ve tepeden inme yapısına kızgınlığın yanı sıra, şimdiki AB üyesi ülkelerin zor durumuyla ilgili endişelerle doldurulduğunu belirtmiştir (Belloni, 2016). Doğu Avrupa'daki siyasetin oynaklığı ve halkçılık politikası, popülizmin göstergesi olarak belirlemektedir (Linden, 2008). Euroseptisizmin ortaya çıkmasında birçok farklı neden ortaya çıkmaktadır. Avrupa'yı diri tutan karşı bir güç varlığının olmaması, AB içindeki ülkelerdeki refah farklılıkları, aşırı sağın etkisiyle artan kimlik siyasetlerinin AB içindeki iç göç hareketlerini tehdit olarak kabul etmesi, 2008 ekonomik krizi sonucu AB'nin ve mevcut yönetimlerin çaresiz kalması vb. birçok sebep sayabiliriz.

Euroseptisizmin ortaya çıkışında tarihi kökenlerine bakacak olursak, 1980'lerin ortasında İngiltere'ye dayandığı görülmekte ve basit anlamıyla AB fikrine karşı olma anlamına gelmektedir (Brack ve Startin, 2015). Ancak o dönemlerde varlığı hissedilen SSCB tehdidi yüzünden çok fazla bir değer görmemiştir. 2008 kriziyle birlikte başlayan ekonomik, siyasal ve toplumsal eleştirilerin sonucunda toplumlarda kafa karışıklığına sebep olmuş ve bunun sonucunda da, Euroseptisizm aşırı sağ tarafından kullanılan ana akım bir söylem haline gelmeye başlamıştır (Brack ve Startin, 2015). Euroseptisizm de kendi içinde yumuşak ve sert ayrım olarak iki gruba ayrılmaktadır. Aşırı sağ partilerin AB fikrine temelden karşı çıktıkları sert bir Euroseptik düşüncelerin yanında AB fikrine karşı çıkmak yerine AB'nin belirlemiş olduğu bazı politikalarda uyumsuzluk yaşadıkları konulara karşı çıktıkları yumuşak bir Euroseptik düşünce bulunmaktadır (Taggart ve Szczerbiak, 2000).

Euroseptisizm, ilk ortaya çıktığında her ne kadar fantastik ve çılgın bir düşünce olarak kabul edilse de ekonomik ve siyasal değişkenlerin etkisiyle günümüzde aşırı sağ partilerin önemli yaklaşımlarından bir tanesi haline gelmiştir.

Ancak radikal bir söylem olması sebebiyle daha çok ekonomik kriz, göç baskıları ve devletin egemenliğine yönelik tehditler gibi olağandışı durumlarda oy kazanmayı ummaktadır (Pisciotta, 2016). AB'nin uluslar-üstü mevcut kurumsal sistematığına, organlarının fonksiyonlarına, bütünleşmenin içeriklerine topyekün karşı bir duruşu seslendiriyorsa, bu artık bir AB karşıtlığını ifade etmektedir ve ideolojik bir tutum söz konusudur (Ermağan, 2012). Yumuşak parti tabanlı euroseptisizm, sert euroseptisizmden daha çoktur. Yumuşak euroseptisizm kategorisinde hem daha fazla parti bulunmakta hem de oy paylaşımlarında güçlü Euroseptik muadillerinden daha önemlidir (Taggart ve Szczerbiak, 2002). Aşırı sağ partilerin özellikle kullandığı dil ise sert Euroseptisizmdir. Çünkü onlar için önemli şey kimlik siyasetidir. AB içinde birçok ulusu barındırdığı için bu siyaset ile ters düşmektedir.

2008 ekonomik kriziyle birlikte Avrupa'da ve Almanya'da meydana gelen ekonomik gelişmeler sonuçları itibariyle toplumların siyasallaşmasının önünü açmıştır. Mevcut partilerin ve liderlerinin sunduğu idealist görüşlerinin ekonomik krizi engelleyememesi yeni partiler ve yeni fikirlerin önünü açmıştır. İşçi göçlerinin etkisiyle başlayan aşırı sağın etkisiyle artan ırkçılık 2008 krizinden sonra daha da kuvvetlenmiştir. 2008 ekonomik kriziyle beraber ortaya çıkan kutuplaşma ve medyanın da gücüyle Almanya'da artık popülist söylemler kabul görmeye başlamıştır. Diğer Avrupa ülkelerinde meydana gelen aşırı sağ yükselişi Almanya'da da görülmektedir. Krizin etkisiyle artan siyasal kutuplaşma ve ekonominin suçlusu olarak yabancılar ve göçmenler kabul edilmiştir. Bu kutuplaşmanın sayesinde aşırı sağ için yeni bir alan açılmaya başlamıştır. Bu kutuplaşmanın giderilmesi için yeni güçlü ve otoriter bir siyasal anlayışın gerekliliği vurgulanmaya başlamıştır. 2008 Ekonomik kriziyle beraber toplumlarda aşırı sağa kayma yaşanmaya başlamıştır ve bu da siyasetçilerin politik dilinin daha da keskinleşmesine sebep olmuştur.

2008 ekonomik krizinin nedenlerini ve sonuçlarını yukarıda basit ve sade bir şekilde açıklamaya çalıştık Ancak 2008 ekonomik krizi nedenlerinden daha çok sonuçlarıyla incelenmiş ve bilgi aktarımı yapılmış bir krizdir. Çünkü sonuçları itibariyle bize 1929 Ekonomik Buhranını hatırlatmaktadır. 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Ekonomik Krizinde de toplumlarda büyük depresyonlar meydana gelmiştir. Her iki krize dönemin de toplumların ruhunda siyasal anlamda değişimler meydana

gelmiştir. 1929 Ekonomik Buhranından sonra artan faşizm söylemleri ve Hitlerin Almanya’da iktidara gelmesiyle beraber gerçekleşen olaylar tüm çıplaklığıyla tarih sayfasında karşımıza çıkmaktadır. 1929 Ekonomik Buhranından sonra da toplumlar siyasallaşmış ve çözümün otoriter ve tekelci bir yönetim anlayışından geçtiği savunulmaktaydı. Bunun sonucunda faşizm artık en önemli ideoloji haline gelmiştir. 2008 Ekonomik Krizinin sonucunda da toplumlar siyasallaşmış, birden fazla yeni fikirler ve partiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Mevcut yönetimlerin ekonomik ve siyasal anlamda başarısız yönetimlerinin sonucunda ırkçı söylemleri benimseyen aşırı sağ partiler ve liderler ön plana çıkmaya başlamıştır. İşte bu yüzden 2008 Ekonomik Krizi sonuçları itibariyle aşırı sağın önün açmıştır. Ve bu yeni gelişmelerin toplumlarda faşizan söylemleri ve ırkçı yaklaşımları daha ne kadar arttırabileceği önemli bir araştırma konusudur.

2.6. Arap Baharı-Suriye Savaşı ve Mülteci Hareketleri

Avrupa’da başlayan demokratikleşme hareketleriyle artan refah ve ekonomik gelişmeler de yükselen seviye Ortadoğu için hep bir özlem kaynağı olmuştur. Küreselleşmenin etkisiyle kalkan sınırlar, teknolojinin etkisi ve medyanın gücüyle de ülkeler arasındaki haberleşmenin artmasıyla bilgiye ulaşmak kolay hale gelmiştir. Bütün bu gelişmelerle beraber Batı’nın refah seviyesi ve yaşam kalitesi her zaman Ortadoğu’da bulunan ülkeler için bir özlem kaynağı haline gelmiştir. 2008 ekonomik kriziyle de başlayan ve küresel bir boyut kazanan krizin sonucunda ekonomik daralma Ortadoğu ülkelerini de etkilemiştir. Uzun yıllar boyunca aynı rejimler altında yönetilen ve güçlenen rejimlerin demokrasi anlamda halk nezdinde değerini kaybetmesi ve bir de ekonomik sorunlarla beraber ortaya çıkan işsizlik yöre halkını çok daha bunalımlı bir sürece sokmuştur. İşte bütün bu olumsuzlukların sonucunda ilk olarak Tunus’ta başlayan ve onun ardından birçok Arap ülkesini etkileyen bir protesto hareketidir. Demokrasi, özgürlük ve daha refah bir Ortadoğu için başlayan bu hareket kısa zamanda hem bölge için hem de uluslararası alanda ses getiren bir hareket olmuştur. Halkın bu hareketlenmeye her geçen gün destek vermesi artan protestolar sonucunda uzun yıllardır yönetimi elinde bulunduran rejimlerin yönetimleri sona ermiştir. Ortadoğu’da meydana gelen bu gelişmeler hem bölge ülkeleri hem de Dünya için önemli bir dönemin başlangıcı olmuştur. Demokrasi ve

özgürlük talepleriyle başlayan kısa sürede birden fazla ülkeyi etkisi altına alan bu hareket halkın talepleri ve uzun yıllardır yönetimde bulunan rejimlerin görevlerini bırakması sebebiyle Arap Baharı olarak tanımlanmıştır.

Demokrasi, özgürlük ve daha refah bir yaşam isteğiyle ortaya çıkan bu süreç gün geçtikçe bölgeyi daha karanlık bir döneme doğru sürüklemiştir. Kimi zaman yönetimdeki mevcut rejimin koltuğu bırakmaması, kimi zaman rejimin devrildikten sonra yerine kalıcı hükümetlerin gelememesi, kimi zaman da devrilen rejimin destekçileri tarafından artan protestolar bu süreci içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Ülke içindeki şiddet olayları artmaya başlamış ve gün geçtikçe bu sorun giderek artmıştır. Kimi ülkelerde ise rejim yıkılmamış ve rejime karşı gelen protestocular en ağır şekilde cezalandırılmıştır. Kimi ülkelerde ise Arap Baharından sonra yapılan seçimler sonrası iktidara gelen hükümete yapılan darbe sonucu halk sokaklara inmiş bunun sonucunda da şiddet olayları artmıştır.

Tunus ile başlayan birçok Arap ülkesini etkileyen bu hareketlenmelerin bir etkisi de Suriye olmuştur. Ortadoğu’da başlayan ve demokrasi, özgürlük gibi temel hakları sunan bu ayaklanmanın etkileri Suriye içinde de kendini göstermeye başlamıştır. Nitekim tüm Ortadoğu’yu kasıp kavuran bu sivil öfke patlaması, 2011 yılı Mart ayından itibaren Suriye’ye de sıçradı (Dağ, 2013). Suriye’de başlayan bu ayaklanma diğer Arap ülkelerinden farklı bir şekilde devam etmekteydi. Diğer ülkelerde rejimler kısa sürede halkın ve dış güçlerin etkisiyle yönetimlerini devam ettirememiştir. Suriye’de ise rejim halkın bu ayaklanmasına çok sert müdahale ederek karşılık vermiştir. Halk içinde başlayan kitlesel eylemler artarak devam etmiştir. Ancak rejimin bu eylemlere karşılık vermesi ve protestocuların kendi içinde ayrışmalara düşmesi sonucunda Suriye’de, günümüze kadar devam eden bir iç savaş meydana gelmeye başlamıştır.

Arap Baharının sonucunda Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen iç çatışmalar ve rejimin bu ayaklanmalara sert müdahale etmesiyle ülke içinde büyük yıkımlara sebep olan iç savaşa dönmeye başlamıştır. Özellikle Suriye’de yer Esad rejiminin yönetimi bırakmamak istememesi ve halkın da buna tepki olarak daha fazla tepki göstermesinin sonucunda birçok insanın etkilendiği bir iç savaş meydana gelmiştir.

Ve günümüzde hala bu iç savaş devam etmektedir. Bu iç savaşmaların ve çatışmaların neticesinde ülke içinde meydana gelen bu şiddet olaylarının sonucunda güvenlik endişesiyle birçok insan ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Arap Baharıyla başlayan ve Suriye iç savaşıyla zirve yapan bu göç süreci Avrupa ve aşırı sağ için çok önemli bir öneme sahiptir. Tarihsel olarak her dönemin kitlesel olaylarından etkilenerek ve güçlenerek belli bir konuma gelen ırkçı söylemler, Arap Baharıyla ve Suriye iç savaşının ortaya çıkardığı göç ile daha da artmıştır. Arap Baharı ve Suriye iç savaşı bizim karşımıza göçmen kavramının yanında daha çok mülteci kavramını kullanacağımız bir dönemi açmıştır.

Arap Baharı ve Suriye iç savaşıyla birlikte sağlık, güvenlik, temel ihtiyaçların karşılanmaması gibi sorunlar nedeniyle ülke içinde büyük bir göç hareketi meydana gelmiştir. Özellikle komşu ülkelere ve Avrupa'ya göçler artarak devam etmiştir. İşçi göçlerinde meydana gelen karşılıklı ekonomik anlaşma çerçevesinde gerçekleşen göç ile güvenlik endişesiyle zorunlu olarak ülkesini terk etmekte kalan bu göç birbirinden farklıdır. İşçi göçlerinden sonra yabancılar göçmen olarak anılmıştır. Arap Baharı ve Suriye iç savaşından kaçmak ve kendi yaşamlarını kurtarabilmek için göç eden insanlara mülteci veya sığınmacı gibi kavramlar kullanılmıştır. Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan sığınmacılar ve mülteciler komşu ülkelere sığınma eğilimindedirler. Ülkelerinden ayrılmalarının sebebi ise iyi bir yaşam umudu yerine kendilerini daha güvende hissetmektir (Tunç, 2015). Arap Baharı ve Suriye İç Savaşıyla ortaya çıkan bu kriz artık sadece o bölgenin değil göç almaya başlayan ve giderek artan bu göç dalgasından etkilenen her ülkenin sorunu haline gelmeye başladı. Suriye'de meydana gelen silahlı çatışmalar ve şiddet olayları beraberinde dünyanın en büyük nüfus hareketi ve mülteci krizlerinden birini yaratmıştır (Tunç, 2015). Göçlerin doğası gereği, yurtlarını terk etmek zorunda kalan göçmenlerin çoğu ilk sığınma yeri olan komşu ülkelere gitmeyi tercih etmektedirler (Tunç, 2015). Türkiye gibi kimi ülkeler bu göç dalgası sürecinde dil, din, ırk ayrımı gözetmeden kapılarını mültecilere açmıştır. Avrupa'ya doğru başlayan göçün etkileri ise kendi tutucu kalıbının dışına çıkmak istemeyen ülkeler için sancılı olmuştur. Sınır kapılarının açılmaması, tel örgüler çekilmesi gibi medyaya da yansımış yaklaşımlar meydana gelmiştir. Avrupalı siyasetçilerin birçoğu da ülkesinde artan ırkçı söylemlerden

çekindiği için mültecilere kapılarını açmamıştır. Yasal veya yasadışı yollarla da olsa Avrupa topraklarına mülteci girişi olmuştur. Ülkelerde giderek artan ırkçı yaklaşımlar ise bu girişlerin sonucunda yükselmeye devam etmiştir.

İşçi göçleriyle başlayan göçmen krizi, Suriye iç savaşıyla birlikte ortaya çıkan zorunlu göç dalgasıyla yerini mülteci krizine bırakmıştır. İşçi göçlerine her ne kadar tepki olmuş ise de ekonominin iş gücü yardımıyla düzelmesi ve toplumsal anlamda gelen göçmenlerin bir anlaşma çerçevesinde gelmesi biraz da olsa insanların göçmenlere ılımlı bakmasına sebep olmuştur. Ancak 2008 ekonomik krizinin derin izlerini daha ülkeler ve vatandaşları atlatamadan Ortadoğu ülkelerinden ortaya çıkan bu göç dalgası insanları daha tutucu hale getirmiştir. Hem sosyo-ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda meydana gelen gelişmeler ise insanlar mülteci yaklaşımlarını olumsuz hale getirmiştir. Mültecilerin ülkeye girişinden sonra ortaya çıkan her suçtan ve toplumsal olaydan onlar sorumlu tutulmuştur. Ekonomik anlamda ortaya çıkan işsizlik gibi nedenlerde de mülteciler sorumlu tutulmuştur. Dönemsel olayların daha da tutucu hale getirdiği Avrupa ve Almanya'da mülteci krizinden sonra ırkçı söylemler daha da şiddetlenmiştir. Tarihsel olarak ortaya çıkan göçmen karşıtlığı, İslam karşıtlığı, AB karşıtlığı gibi kavramları en şiddetli hale getiren ise mülteci krizi olmuştur. Ortaya çıkan mülteci krizinin medya eliyle daha farklı lanse edilmesi ve yaşanan toplumsal olaylarda mültecilerin hedef gösterilmesi sonucunda bu sorunu büyümeye devam etmiştir. Suriyeli mültecilerin medyada temsil edilme şekilleri sorunun yaygınlık kazanmasına sebep olmaktadır. Bu temsiller, temsil edilen kimlikler hakkında kalıplaşmış önyargıların yayılmasında rol oynamaktadır (Efe, 2015). Toplumlarda meydana gelen her olumsuz gelişme için mülteciler hedef gösterilmeye başlanmıştır. Suriye krizi ile beraber sadece Almanya'daki kayıtlı göçmen sayısının 1 milyonun üzerine çıkması üzerine Avrupa kamuoyunda gözlemlenen endişe ve korkuların daha da derinleştiği ifade edilmektedir (Polyakova & Shekhovtsov, 2016). Göçmen ve sığınmacıların sadece Almanya'da değil Avrupa genelinde de büyük rakamlara ulaşması pek çok ülkede kaygı ve endişe yaratmıştır. AB genelinde 2014 yılından itibaren Orta Doğu ve Afrika bölgelerinden 1,7 milyon sığınmacının kabul edildiği bildirilmektedir (Rankin, 2017).

Medyanın ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle artan mülteci karşıtlığı her geçen artmıştır. Medyanın popülizm etkisiyle ortaya çıkardığı ve daha çok karşılığı bulduğu mülteci söylemleri insanları günden güne etkilemeye başlamıştır. Toplumların artık mültecileri karşı yaklaşımı ve ilk zamanlara göre kaybolan ılımlı yaklaşımı medya daha çok iştahlandırmıştır. Ve artık yaşanan her sansasyonel olay veya kitlesel olayda göçmen ve mülteci kavramları ilişkilendirilmiştir. Medyada gördüğü her şeye sorgulamadan inanan insanların varlığı göz önünde bulundurulduğunda medyanın önemli bir bilgi kaynağı olduğu kabul edilmektedir (Yaylacı ve Karakuş, 2015). Yine medya aracılığıyla göçmenlerin dışarıda tutulması gereken yabancılar olarak tanımlanması ve göçmen sorununun biz ve onlar karşıtlığı üzerinden ötekileştirmesi yapılmaktadır (Keneş, 2016 - Yaylacı ve Karakuş, 2015). Medyanın etkisiyle ortaya çıkan bu mülteci karşıtlığı ve Suriye'deki iç savaşın uzamasının sonucunda toplumların tepkisi artmaya başlamıştır. Suriye'deki iç savaş uzadıkça “gidecek” denilen ve “misafir” olarak tanımlanan Suriyeli mülteciler kalıcı olmuş bundan dolayı toplumda rahatsızlık oluşmuştur (Karaca, 2015 - Altunkaynak, 2016). Mültecilerin kalış süreleri uzadıkça, sayıları arttıkça, sağlık alanında ortaya çıkan aksaklıklar gibi sorunlar yaşanınca, hızla yabancı düşmanlığı olarak algılanabilecek tutumlar ön plana çıkmıştır (Erdoğan, 2015). Mültecilerin yoğun olduğu kentlerde artan işsizlik oranları, toplumda Suriyelilerin yerli nüfusun elinden işlerini aldığına yönelik algılar oluşturmaktadır (Özpınar, 2016). Hemen hemen her toplumsal konuda ortaya çıkan bozulmalardan mülteciler sorumlu görülmüş ve medyanın da etkisiyle artık mülteci karşıtlığı siyasallaşmıştır. Partilerin ve liderlerin birçoğu mülteci krizini çözeceğini vaad etmeye başlamış ve ırkçı bir dil kullanmayı tercih etmiştir.

Arap Baharı ve Suriye iç savaşıyla ortaya çıkan göç dalgasının zamanla mülteci krizine sebep olmasıyla birlikte Almanya ve Avrupa'da aşırı sağcı popülist söylem zirve yapmıştır. Avrupa'da birçok ülkede aşırı sağ partiler seçimlerde oyunu arttırmıştır. Almanya için incelememiz gerekirse; aşırı sağın dönemsel olarak ortaya çıkışı ve artışı kademeli olarak inceledik. Ancak aşırı sağın Almanya'da tamamen siyasallaşması ve seçimlere girmesi Arap Baharı ve Suriye iç savaşından sonra

olmuştur. Kendisini aşırı sağ ve ırkçı bir geleneğinin temsilcisi olarak kabul eden Almanya İçin Alternatif Partisi (AfD) 2013 yılında kurulmuştur.

2.7. Almanya için Alternatif Partisi - (Alternative für Deutschland) / AfD

İşçi göçleriyle başlayan ve günümüze kadar ulaşan göçmen sorunu onunla ilişkili mülteci sorunu gibi gelişmeler Almanya’da zamanla ırkçı söylemleri ortaya çıkarmaya başlamıştır. Her geçen gün artan göçmen ve mülteci karşıtlığı söylemler toplum tarafından olumlu geri dönüşler almaya başladıkça siyasilerin de bu tarza yaklaşımı olmaya başlamıştır. Özellikle kendisini sağ ideolojiye konumlandırarak ve ırkçı söylemleri radikal bir şekilde kullanarak yeni bir siyasal söylemi kullanmaya başlamıştır. Irkçılığın her geçen gün yükselerek aşırı sağ ideolojisi altında gelişmesi ve bu sürecin devamında siyasallaşmaya devam eden aşırı sağ partilerin ve liderlerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Toplumun ve partilerin artan aşırı sağ tutkusunun sonucunda Hitler’den sonra kendisini ırkçı ideolojiye konumlandıran Almanya için Alternatif Partisi (AfD) kurulmuştur. Özellikle 2008 ekonomik krizi ve Ortadoğu’da başlayan ayaklanmalar sonucunda artan göç hareketlerini ortaya çıkardığı mülteci krize AfD’nin kuruluşunda etkili olmuştur. Günden güne artmaya devam eden ırkçılığın, toplumda teveccüh bulmasıyla birlikte bir aşırı sağ parti ihtiyacı olduğu hissiyatı oluşmuştur. Ve toplumdaki bu beklentileri popülist söylemlerle ile karşılamak amacıyla AfD 2013 yılında kurulmuştur. AfD’nin kuruluşuyla birlikte Almanya için yeni bir siyasallaşma anlamında harita ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşının karanlık izleri hala tarih sayfalarında yer almasına rağmen o dönemin karanlık ideolojisi ırkçılık (faşizm) AfD ile yine Almanya saflarında kendini iyice hissettirmeye başlamıştır.

AfD siyaset sahnesine girdikten sonra medya ve kitle iletişim araçlarının insanların bilinçaltına sunduğu bütün ideolojik söylemleri kullanmaya çalışmıştır. Kimi zaman göçmen ve mülteci karşıtlığı, kimi zaman islamofobi ve zenofobi, kimi zamanda AB karşıtlığı olmak üzere genel gündem de yer alan popülist söylemleri kullanmaya çalışmıştır. Yunanistan krizinin ortaya çıkmasıyla birlikte AB ülkelerinde meydana gelen eleştirilerin sonucunda bu ülkenin ihracı istenmiştir (Meyer, 2012). Göçmen ve mülteci krizlerin ortaya çıkmasıyla beraber yabancı

vatandaşlar ile ülkenin yabancılaştığı ve Alman ırkının yok olma tehlikesi yaşadığı gibi söylemleri kullanmıştır (Soytürk, 2018). Kuruluşu itibariyle yeni ve güncel bir parti olmasının nedeniyle eski partilerin yıpranmışlığını, artık mevcut sorunlar karşısında çaresiz kaldığını işte bu yıpranmaya karşı kendisinin tek alternatif olduğu hissiyatını topluma vermeye çalışmıştır. Alman ırkının geleceğini ve çıkarlarını savunduğunu dile getirerek, kendilerine karşı medya eliyle itibarsızlaştırma çabalarının olduğunu öne sürerek toplum nezdinde destek kazanarak mevcudiyetini ispat etmeye çalışmıştır (Soytürk, 2018). AfD, toplumun taleplerini çok iyi analiz ederek, diğer siyasi partilerin eksik kaldığı söylemlerini de inceleyerek aslında var olan söylemleri insanlara kendi yorumuyla aktarmıştır. İslam, göç, güvenlik, AB karşıtlığı gibi kavramları siyasal söylemine yerleştirmiş ve onlar ışığında propagandalar yapmıştır.

AfD, kuruluşundan kısa bir süre sonra ilk seçim sınavını vermiştir. 2013 Federal Seçimlerine katılmayı başarmıştır. Her ne kadar %5'lik baraj dilimini aşmasa da aldığı %4.7'lik oy yeni kurulmuş bir parti için önemli bir başarıdır. 2013 seçimlerinde aldığı bu oy partiye ve ırkçı söylemleri benimseyen insanlara ilham olmuştur. AfD'nin ilk girdiği seçimde bu denli güçlü bir oy alması ve Suriye iç savaşının sona ermek yerine her geçen gün daha da şiddetlenmesinin sonucunda artan göç dalgası ve mülteci krizi ırkçı söylemleri güçlendirmeye devam etmiştir. Federal seçimlerinden sonra aralıklara yapılan eyalet seçimlerinin çoğunda AfD eyalet meclislerine girmeyi başarmıştır. Ve bütün bu gelişmelerin sonucunda 2017 yılında yapılan Federal Seçimlerinde AfD çok güçlü bir başarı elde etmiştir. 2017 Almanya Federal Seçimlerinde %13'lik bir oyla meclise girmeyi başarmış ve seçimlerin ardından en güçlü üçüncü parti olarak çıkmıştır. Almanya'da 2017 federal seçimlerinde merkez partiler (Hristiyan Demokratlar ve SPD) %15 civarında oy kaybederken aşırı sağ çizgideki AfD, üçüncü büyük parti olarak meclise girmiştir (Eliacı, 2017). Almanya'nın en güçlü partilerinin oy kaybettiği bu seçimde göçmen ve mülteci karşıtı, islam karşıtı, AB karşıtı bir parti oylarını arttırmıştır. AfD'nin bu yükselişle beraber ortaya çıkan hava diğer partilerin kaybettiği oyları geri almak için ırkçı söylemleri kullanmalarının önünü açmıştır. Almanya'da Angela Merkel'in yakın zamanda gerçekleştirilen parti (CDU) kongresinde göçmen yasasına yönelik

değişiklik önerisi, “burka-peçe” türü giysilerin yasaklanması teklifi AfD’ye kayan hatırı sayılır CDU oylarını tekrar geri alabilmek için kullandığı ırkçı bir söyleme örnek gösterilebilir. CSU Genel Başkanı da olan Horst Seehofer’in hükümet kurulduktan sonra verdiği ilk mülakatta, “İslâm, Almanya’ya ait değildir; Almanya Hıristiyanlık kültürüyle yoğrulmuştur” ifadesi, başka bazı faktörlerin yanı sıra, aşırı sağ AfD’nin Alman siyasetindeki etkisi ile de açıklanmalıdır. Almanya’da AfD’nin aldığı %13’lük oy ile en güçlü parti olarak federal meclise girmesi, çoğu kimselerce “Almanya’da Naziler parlamento’ya döndü” şeklinde yorumlanmıştır (Hıdır, 2018).

Tablo 1’de Almanya için Alternatif Partisinin (AfD) kuruluşundan itibaren girdiği seçimler ve yükselişi gösterilmektedir.

Almanya için Alternatif Partisi (AfD) – KURULUŞ 2013

SEÇİM YILI	ALDIĞI OY ORANI
2013	%4.7
2017	%13

Tablo 1: Almanya için Alternatif Partisi (AfD)

2017’deki Alman genel seçimlerinde aşırı sağcı AfD’nin ilk defa oy kullanan yaklaşık bir buçuk milyon seçmenin oyunu almış olması dikkat çekici bulunmaktadır (Eliçık, 2017). Yeni teknolojiler, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, internet tabanlı program ve çalışmalar kamuoyuna çabucak erişimin önünü açmakta ve aşırı sağ partinin güçlenmesinde rol oynayabilmektedir (Varga, 2014). AfD’nin, Almanya’daki seçim başarısında CDU ve SPD’ye nispetle sosyal medyada (Facebook ve Twitter) daha başarılı bir iletişim yöntemini kullanması ve daha geniş kitlelere ulaşabilmesinin önemi ifade edilmektedir (Eliçık, 2017).

Faşizmin ortaya çıkardığı toplumları ve medeniyetleri birbirine rakip olarak görmek, medeniyetlerin varlığını devam ettirebilmek için karşı grupları yok etmesi gerektiği anlayışın etkisiyle çok büyük yıkımlar meydana gelmiştir. Hem Avrupa

hem Dünya için faşizm büyük bir zulmü ve acıyı ortaya çıkarmıştır. Öyle ki faşizm bir Dünya Savaşını beraberinde getirmiştir. Almanya ise hem toplum olarak, ekonomik olarak, siyasal olarak en acı şekilde bu ideolojinin bedelini ödemiştir. Irkçılık ve şiddet üzerine temellenmiş faşizm ideolojisinin yerini günümüzde aşırı sağ ideoloji almaktadır. Avrupa'da ve özellikle Almanya özelinde işçi göçleriyle başlayarak tekrar ortaya çıkan ve Almanya için AfD partisinin kurulmasıyla tekrar siyaset sahnesine dönen ırkçılık toplumlar ve medeniyetler için yeni bir tehdidin habercisi olmaktadır. Yeni kurulmuş bir parti olmasına rağmen 2017 seçimlerden sonra ülkenin üçüncü parti olması ve her eyalet meclisinde yer alması ırkçılığın gün geçtikçe güç zehirlenmesi yaşayacağını bize göstermektedir. Almanya'da AfD'nin elde ettiği bu başarı ülkedeki diğer siyasileri de bu söyleme yönlendirebilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HOLLANDA VE AŞIRI SAĞ

3.1. Hollanda Siyasal Tarihi ve Yönetim Modelleri

Hollanda'nın günümüzdeki konumu ve siyasal bağımsızlığını kazanması uzun soluklu bir tarih sahnesini karşımıza çıkarmaktadır. Siyasal bağımsızlığını kazanmak için o bölgedeki birçok ülke ile sürekli mücadele halinde olmuştur. Low Countries üzerinde kurulmuş bir ülkedir. Utrecht Birliğinin kurulmasıyla siyasal anlamda birlik ortaya çıkmıştır. Fransız Devriminin etkisiyle ortaya çıkan demokrasi ve özgürlük fikirleri Hollanda'yı da zayıflatmıştır. Napolyon, Hollanda'yı ele geçirmiş ve Hollanda Krallığını kurarak kardeşini ise kral ilan etmiştir. Oranje-Nassau Prensi VI. Willem, Napolyon'u mağlup ettikten sonra Lahey sahillerine çıkararak kendisini Hollanda Kralı ilan etmiştir. Avusturya bağlı bölgelerinde Hollanda'ya katılmasıyla beraber Birleşik Hollanda Krallığına dönüşmüştür. Viyana Kongresinin ardından Belçika ile Hollanda topraklarını birleştirmişlerdir. Hollanda Birleşik Krallığı altında gerçekleşen bu birleşme kısa sürmüş ve Belçika Krallığının kurulmasıyla ayrılmışlardır.

Siyasal anlamda bağımsızlığını kazanmasının ardından ekonomik anlamda büyük gelirler elde etmiştir. Hollanda konumlandığı bölge itibariyle zengin hammadde rezervleri sayesinde ticaret merkezi ve deniz gücünün de sayesinde kuvvetli bir ülke haline gelmiştir. Kurulduğu bölge ve gelenekleri itibariyle denizcilik ve ticaret alanında her zaman ön safta yer almıştır. Hollanda ticaret anlamında çok önemli başarılar elde etmiştir. Ticaret anlamında elde ettiği bu önemli başarılar ekonomik olarak da güçlü bir ülke haline gelmesini sağlamıştır. Ticaret sayesinde kurduğu birçok kolonide köle ticaretinde bulunmuştur. Hollanda tarihinde köle ticareti kara bir leke olarak anılmaktadır.

Hollanda kuruluşu ve kurulduğu bölge itibariyle daha çok ticaret odaklı bir ülke olarak kabul edilmiştir. Askeri anlamda çok fazla ikili çekişmelerde bulunmamıştır. Askeri anlamdaki gücünü genellikle deniz gücüyle beraber sömürge

elde edebilmek için kullanmıştır. I. Dünya Savaşında tarafsız kalarak bu özelliğini sürdürmüştür. II. Dünya Savaşında ise Almanya'nın işgal etmesiyle birlikte savaşın içinde kendisini bulmuştur.

10 Ekim 2010 tarihinden itibaren, Hollanda Krallığı (Hollanda, Curaçao, St. Maarten ve Aruba) dört ülkeden oluşmaktadır. Devlet Başkanı Kral'dır. Ancak Kralın yetkileri 1848 yılında kısıtlanmış ve anayasal monarşiye geçilmiştir. Hükümet ve Bakanlar Kurulu yürütme gücünü elinde bulundurmaktadır. Kral hükümetin bir üyesi olarak bulunmaktadır ama Bakanlar Kurulunda yer almamaktadır. Hollanda Parlamentosu Senato (Eerste Kamer/Senate) ve Temsilciler Meclisi (Tweede Kamer/House of Representatives) olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Parlamento'nun üst kanadı niteliğindeki Senato, Eyalet Meclisleri tarafından 4 yıllığına seçilen 75 üyeden oluşur. Son Senato seçimleri 26 Mayıs 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Parlamento'nun alt kanadı niteliğindeki Temsilciler Meclisi ise doğrudan halk tarafından 4 yıllığına seçilen 150 milletvekilinden oluşmaktadır. Son genel seçimler 15 Mart 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kraliçe Beatrix, 30 Nisan 2013 tarihi itibarıyla tahtı oğlu Willem-Alexander'e devretmiş (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Sayfası).

3.2. II. Dünya Savaşında – Hollanda

Hollanda için acı hatıralarla dolu bir savaş dönemi olarak hatırlanmaktadır. I. Dünya Savaşında tarafsız kalarak hem ekonomik olarak sıkıntılar yaşamamış hem de toplumsal yıkıma uğramadan o dönemi atlattır. II. Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Hollanda yine tarafsız kalmayı düşünmekteydi. Hollanda yine tarafsız kalmayı düşündüğü bir anda 10 Mayıs 1940 tarihinde Almanya'nın saldırısına uğramıştır. 14 Mayıs günü Hollanda'nın en büyük ikinci kenti Rotterdam'ın bombalanması sonucunda 900 kişi hayatını kaybetmiştir. Savaş sırasında Kraliyet Ailesi Hollanda'dan ayrılarak İngiltere ve Kanada'ya sığınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Sayfası). Hollanda kendi isteği dışında gelişen şartlar neticesinde savaşın içinde kendisini bulmuştur. Almanya 10 Mayıs 1940 yılında işgal ettiği Hollanda'dan 5 Mayıs 1945 yılında çekilmiştir.

İşgal altında geçirdiği 5 yıl boyunca Hollanda'da birçok zulüm ve acıyı bir arada yaşamıştır. Ülke içindeki Yahudiler katledilmiş ve Hollanda vatandaşları ya ülkelerini terketmek zorunda kalmış ya da esir olarak Almanya'nın kontrolünde yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Almanya birçok Hollanda'lı vatandaşı ağır silah sanayisinde işçi olarak çalıştırmıştır. Savaşın başlarında tarafsız kalmayı tercih eden Hollanda, işgalin sonucunda büyük kayıplar ve bedeller ödemiştir. Faşizmin yayılcı ve işgalci yapısından en çok psikolojik zararı Hollanda görmüştür. Bir taraf olmamasına rağmen Almanya'nın yayılcı ve işgalci tutumundan büyük zararlar görmüştür.

II. Dünya Savaşı ve onun karanlık ideolojisi faşizm Hollanda için büyük yıkımlara sebep olmuştur. Faşizm dediğimizde, II. Dünya Savaşı ve onun acı hatıraları ülke genelinde hafızalarda canlanmaktadır. O dönemlerin karanlık ideolojisi Hollanda için bir siyasal alternatif olmamıştır. Faşizm ise o dönem bir kara delik gibi kendisini tarafsız olarak konumlandırın veya savaş yanlısı olmasın tüm o bölgeyi içine çekmiştir. Hollanda'da o kara delikten nasibini almış ve isteği dışında büyük bedeller ödemiştir.

3.3. İşçi Göçleri ve Milliyetçilik Söylemi

II. Dünya Savaşı'nın sonucunda ortaya çıkan toplumsal yıkıntılar ve iş gücü zayıflıklarının sonucunda diğer ülkelerden işçi anlaşmaları yapılmaya başlanmıştır. Savaş sonrasında meydana gelen yıkımların sonucunda ekonominin tekrardan canlanması ve büyük yıkıma uğrayan sanayilerin tekrar ayağı kaldırılması için büyük bir iş gücünü ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Almanya işgalinde bulunan ve çoğu vatandaşını savaşta kaybeden veya baskı sonucuna ülkelerini terketmesi Hollanda açısından savaş sonunda işçi sıkıntısı ortaya çıkarmıştır. II. Dünya Savaşının en yıkıcı etkilerini Avrupa toprakları yaşamıştır. Ve bu işçi göçlerinin çoğu Avrupa ülkelerine olmuştur.

İşçi göçleriyle beraber çok sayıda göç hareketi gerçekleşmiştir. İşçi göçlerinin başlamasıyla beraber göç dalgası her geçen gün artmaya başlamıştır. Özellikle yapılan anlaşmaların belli bir süre ülkelere geri dönmeleri üzerinde anlaşma

yapılmış olsa da gerçekleşen göçlerin sonucunda ülkelerine geri dönüşler olmamıştır. İşçi göçlerinin sonucunda Avrupa ve Hollanda'da göçmenler ortaya çıkmaya başlamıştır. Hollanda ve Avrupa'ya kitleler halinde yaşanan göç başlangıçta geçici olarak görülmüş ve para biriktiren ve daha vasıflı hale gelen işçilerin geri döneceği beklentisi uzunca bir süre devam etmiştir. Bunun gerçekleşmeyeceği ise 1970'li yıllarda anlaşılmıştır (Abadan-Unat, 1975; Abdan-Unat, 2006; Gülsün, 1974). 1970 yılında gerçekleşen Dünya Petrol Krizinin sonucunda ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar ve mevcut göçmenlerin ülkeleri terketmemeleri sonucunda işçi anlaşmaları durdurulmaya çalışılmıştır. Ancak bu göç dalgası yasal veya yasa dışı yollarla devam etmiştir. Göç hareketleriyle beraber ortaya çıkan farklı ülke vatandaşları toplumlarda yeni yaşam şartları getirmeye başlamıştır. Her geçen gün artan göçmen sayısı ve farklı kültürlerin etkisi Avrupa ve Hollanda'da göçmen karşıtlığını ortaya çıkarmaya başlamıştır. 1970 Dünya Petrol Krizinden sonra ortaya çıkan ekonomik bunalım ve işsizliğini sorumlusu olarak göçmenler kabul edilmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşından sonra başlayan kitlesel işçi göçlerinin ilk yıllarında işçiler misafir olarak kabul edilmekteydi, ancak zamanla kalıcı olmaya başlayan işçilere yaklaşım değişmiştir ve vatandaşlık hakları tanınmıştır (Kütük, 2017). Bu değişimin sonucunda toplumlarda göçmenlere karşı görüşler değişmeye başlamıştır. Kendi ülkelerinde farklı kültür ve gelenekten insanların yaşamaları onları tedirgin etmeye başlamıştır. Bu tedirginliğin sonucunda göçmenlere karşı yabancı karşıtlığı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu karşıtlığın sonucunda ırkçı söylemler artmaya başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayarak göçmen karşıtlığı, yabancı karşıtlığının Avrupa'da ortaya çıkmasıyla beraber Hollanda'da karşıtlıklardan etkilenmiştir. Hollanda'ya daha çok Endonezya, Surinam ve Hollanda Antilleri'nden göçmen gelmiş, bunu daha sonraki yıllarda Türkiye ve Fas'dan gelenler izlemiştir (Kütük, 2017). Hollanda, Almanya'dan farklı olarak ilk olarak işçi ihtiyacını kendi sömürgelerinden karşılamaya çalışmıştır.

Hollanda tarihi boyunca birçok ülkeyle siyasal bağımsızlık için mücadele etmiştir. Ancak yapılan mücadelelerde büyük bir göç dalgası yaşamamıştır. Bölgesi itibariyle ticaret merkezi olan ve birçok ülke ile ticaret yapmasına rağmen bu süreçte ülkeye giriş çıkışlar kısa süreli olmuştur. Tarihi boyunca ticaret merkezi olması

sebebiyle çok fazla içine kapalı, milliyetçi söylemleri savunan bir ülke olarak karşımıza çıkmamaktadır. Hollanda'nın bu yapısı sebebiyle bir dönemin en güçlü ideolojisi faşizmden de etkilenmemiştir. Ki faşizm dediğimizde Hollanda için karanlık günleri ve hatıraları canlandırmaktadır. Tüm bu kültürel yapısı ve siyasal geleneklerine rağmen işçi göçleriyle beraber ortaya çıkan ırkçı ve yabancı karşıtlığı kavramlarından Hollanda'da etkilenmiştir. Toplumda göçmenlere karşı bir karşıtlık oluşmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda toplumlarda meydana gelen bu değişimler işçi göçlerini Hollanda için "Milliyetçilik Söylemi" ışığında karşımıza çıkarmaktadır.

Milliyetçilik

Milliyetçilik kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte toplumlarda fikir ve siyasal anlamda değişimler meydana gelmeye başlamıştır. 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkmış ve kitleleri peşinden sürüklemiştir. Özellikle Avrupa kıtasında milliyetçilik akımıyla büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Milliyetçilik ortaya çıktıktan sonra birçok şekilde yorumlanmıştır. Smith'e göre milliyetçilik: Birinci olarak milliyetçilik, "millet yapma olarak adlandırılan, genel bir millet oluşturma süreci" olarak adlandırılmıştır. "Bir millete ait olma bilinci" kavrama yüklenen ikinci manaydı. Üçüncü olarak, milliyetçilik "belirli amaçları gerçekleştirmeyi amaçlayan bir hareket" olarak tanımlanmıştır. Ve nihai olarak da "milleti ilgi odağı yapan bir doktrin, ideoloji" şeklinde anlaşılmıştır (Smith, 1986). Kedourie, milliyetçiliği bir doktrin olarak ele almıştır (Kedourie, 1960). Breuilly ise, milliyetçiliği bir politik argüman olarak ele almıştır (Breuilly, 1982). Anthony Giddens milliyetçiliği, siyasal bir düzen içinde yer alan bireylerin ortak bir geçmişe ve kültüre sahip olduklarını vurgulayan simgeler ve inançlar sepetine duydukları psikolojik bir bağlılık duygusu olarak tanımlamaktadır. (Giddens, 2008). Milliyetçilik toplumun aynı siyasal otoriteye aidiyet duyarak homojenleştirilmesi ile siyasal ve ulusal sınırları birbiriyle uyumlu kılmayı hedefleyen bir güçtür (Boztemur, 2006).

Dünya toplumlarının, ulus öncesi toplumsal oluşumlardan/yapılardan, ulus olma aşamasına varma sürecinin hem bir ürünü hem de ideolojik aracı olarak

tanımlanabilecek olan “milliyetçilik” ise bir kavram olarak ilk kez 1774 yılında Johann G. Herder tarafından kullanılmıştır (Uzun, 2003). Milliyetçilik ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar büyük değişimler ve yenilikler geçirmiştir. Her yeni çalışma da milliyetçiliğin başka bir özelliği öne çıkarılmıştır. Milliyetçi hareketlerin toplumsal bileşimi, tarihsel konjonktüre ve hareketin içinde bulunduğu evreye bağlı olarak hem son derece değişkendir ve hem de sınıfları yatay keser. Taraftarları arasında entelektüellerin, tacir ve sanayicilerin, teknisyen ve liberal profesörlerin yanı sıra, sadece ‘işçi’ ve ‘köylüler’ (ya da bunların belli tabakaları) değil, subaylar, ruhban sınıfının aşağı tabakasından kimseler, küçük (kimi zaman da büyük) aristokratlar da bulunabilir (Smith, 2004). Milliyetçiliğin sınıfsal yapıları ve sınıf çatışmalarını göz ardı edebilmesinin ardında yatan temel neden, milleti aynı toprak üzerinde yaşayan içsel olarak bütünleşmiş “hayali bir topluluk” olarak görmesidir (Anderson, 1995). Milliyetçilik de mevcut bir ulusun yaşam refahı ve gelişmişlik düzeyi ön planda tutulmaktadır. Milliyetçilik için yaşadığı ulusun çıkarları her zaman ön amaçtır. Kişilerin refahından ziyade ulusun bağımsızlığı çatısı altında toplumu birleştirmiş bir anlayıştır. Millî egemenliği savunan milliyetçilik; siyasi birim (devlet) ile toplumsal birimin (millet) çatışmasını engelleyen bir araç işlevi görmüştür (Işıklar, 2008). Bu anlayışıyla beraber milliyetçilik akımıyla birlikte birçok ülke bağımsızlığını kazanmıştır. Toplumların kültürel ve ulusal çıkarları her şeyin önünde gelmektedir. Isaiah Berlin ise milliyetçiliği; bir ulusa ait olma ihtiyacı, organik toplum görüşü, kendimize ait olanın sırf kendimize ait olduğu için değerli olduğuna inanç ve rakip otorite ve sadakat temelleri karşısında ulusun taleplerinin üstünlüğüne olan inanç olarak tanımlamıştır (Berlin, 1991). İşte bu yönüyle milliyetçilik bencillik ile bir arada kullanılabilir. Mevcut ulusun dışında başka bir ulusun çıkarları sürekli çatışma halindedir. Milliyetçilikte çatışma hali genel bir doğal kanundur. Çünkü kültürel farklılıklar toplumları sürekli karşı karşıya getirmektedir. Bu karşı karşıya gelmenin sonucu da mücadele olarak kabul edilmektedir. Milliyetçiliğin etkisiyle birçok yeni devlet ve yeni güç dengeleri ortaya çıkmıştır. Milliyetçiliğin gücüyle ve artan toplumsal mücadelenin sonucunda iki dünya savaşı ortaya çıkmıştır.

İki dünya savaşının yaşattığı yıkım ve travmanın sonucunda milliyetçilik için durağan bir döneme girilmiştir. Ülkeler için artık toplumlarda meydana gelen yaraların sarılması ve dünya barışı söz konusu olmaya başlamıştır. Ancak işçi göçleriyle başlayan göç dalgası ve farklı uluslardan insanların göçmen olarak Avrupa'ya girişi yeni bir milliyetçi akımın habercisi olmuştur. İşçi göçlerinin etkisiyle artan yeni kültürler ve değerler Avrupa'lı toplumların içine kapanmasına yol açmıştır. Meydana gelen ekonomik krizler ve onların tetiklediği işsizlik de milliyetçilik kavramının tekrar gün yüzüne çıkarmaya başlamıştır. İşçi göçlerinin ortaya çıkardığı göçmenler, ekonomik bunalımlar ve küreselleşmenin etkisiyle ulaşımın ve iletişimin kolaylaşması sonucunda milliyetçilik söylemi artmaya başlamıştır. uluslararası siyasal yapının dönüşümü, iki kutuplu klasik denge sisteminin çökmesi ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler gibi bir dizi değişimle çok kutuplu güç ilişkilerinin birbiri içine geçtiği istikrarsız bir siyasal yapının dünya siyasal sistemine egemen olmasıyla birlikte milliyetçilik olgusunda yeniden bir hareketlenmenin ortaya çıktığı görülmektedir (Yıldırım, 2014). Milliyetçilik küreselleşmeye karşı bir tepki olarak yeniden güç kazanmaya başlamaktadır (Kaldor, 2004). Küreselleşme ile birlikte yaşanan değişim sonucu ortaya çıkan siyasal ve toplumsal boşluklar ve büyük çapta krizlerin, toplumda, milliyetçi ideolojiyi “karşı konulamaz bir çekim alanı” haline getirdiğini yazan Alter'e göre, “kriz anları ve insanların tehditle karşılaşmaları durumlarında, modern anlamda milliyetçilik, Fransız Devrimi'nden beri en güçlü dayanma noktalarından biri olmuştur” (Alter, 1994).

İşçi göçleriyle başlayarak ortaya çıkan yabancı karşıtlığının temelinde milliyetçilik olgusunun toplumların zihninde tekrardan canlanması bulunmaktadır. Farklı kültürden insanların yaşam alanlarını işgal etmesi ve onların elde edecekleri gelirleri elde etmesi ırkçı söylemleri arttırmıştır. Irk anlayışının temelinde yatan milliyetçilik olgusu bu süreci hızlandırmıştır. Hollanda özelinde tarihinde genellikle böyle farklı uluslardan göç almaması ve kendi ulus kimliğinde çok değişim olmaması sebebiyle işçi göçlerinden toplumlar etkilenmiştir. Farklı toplumlar ve kültürlerden insanların yaşam alanlarını işgal ettiğini ileri sürerek Hollanda'da ırkçılık söylemleri artmıştır. Irkçılık fikrinin ortaya çıkardığı faşizmin caniliğinden büyük zararlar

görmüş bir ülkede artan yabancı karşıtlığı ve ırkçılık söylemi son derece tehlikeli bir durum ortaya çıkarmaktadır.

3.4. 2008 Ekonomik Krizi ve Hollanda Üzerine Etkileri

ABD’de başlayarak tüm dünyaya yayılan ve yüzyılın ekonomik krizi olarak kabul edilen 2008 Ekonomik Krizi sonuçları itibariyle siyasal ve toplumsal değişmelere sebep olmuştur. Bu çalışmanın ikinci bölümünde 2008 Ekonomik Krizi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde Hollanda üzerine etkileri ve ortaya çıkan siyasal söylemler üzerinde durulacaktır.

2008 Ekonomik Kriziyle beraber ortaya çıkan ve Hollanda’yı da etkileyen ekonomik daralmalar sonucunda işsizlik ve enflasyon gibi sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Ekonomide ki bu gelişmelerin sonucunda toplumda zaten ortaya çıkmaya başlayan ırkçılık ve yabancı karşıtlığı git gide artmaya başladı. Hollanda’da yaşayan göçmenlerin mevcut işlerini devam ettirmesi ve Hollanda halkının işsizlik sorunu yaşaması ırkçılığı daha da arttırmıştır. Hollanda bankalarının bu krizden etkilenmesi ve devletin ekonomik yardım paketleri açıklaması vatandaşları tatmin etmemiştir.

İşçi göçleriyle beraber ortaya çıkan ırkçılık ve yabancı karşıtlığı, 2008 Ekonomik Krizinin ardından daha da artarak devam etmiştir. Hollanda’da artan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı tarihinde görülmediği kadar önemli seviyeye ulaşmıştır. Siyasilerin ırkçı söylemleri artmıştır. 2008 Ekonomik Krizinin de yaşanmasının ardından toplumlarda siyasallaşma ve farklı fikir akımları ortaya atılmaya başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayan milliyetçilik olgusu 2008 Ekonomik Kriziyle beraber iyice güçlenmiştir. Ekonominin önemli zararlar görmesi sonucunda toplumlar siyasal ve toplumsal konulara yönelmeye başlamıştır. Bu da siyasallaşmanın toplumunun iyice keskin ve sert bir ırkçı dil kullanmasının önünü açmaya başlamıştır.

3.5. Arap Baharı-Suriye Savaşı ve Mülteci Hareketleri

Arap Baharı, demokrasi ve özgürlük hayalleriyle Ortadoğu'da başlayan halk ayaklanmaları olarak bilinmektedir. Uzun süreli aynı kişiler tarafından yönetilen ülkelerde meydana gelen bu hareketler kimi zaman yönetimleri değiştirmeyi başarmıştır. Kimi ülkelerde ise (Suriye) mevcut yönetim ayaklanma karşısında şiddetli bir cevap vererek koltuğu bırakmamıştır. İşte bunun sonucunda özgürlük ve demokrasi hayaliyle başlayan bu ayaklanmalar zamanla kan ve gözyaşı olarak ortaya çıkmıştır. 2008 Ekonomik Krizi nasıl sonuçları itibariyle daha çok etkiler ortaya çıkarmış ise Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı da sonuçları itibariyle büyük izler meydana getirmiştir. Bu çalışmanın ikinci bölümünde Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı ayrıntılı olarak alınmıştır. Bu bölümde ise Arap Baharını ve Suriye İç Savaşının Hollanda üzerine etkileri üzerinde durulacaktır.

Arap Baharı ve Suriye İç Savaşıyla beraber başlayan göç hareketleri zaten yükselişte olan ırkçılık ve aşırı sağ söylemlerini zirveye taşımıştır. Ortadoğu'da meydana gelen çatışmaların sonucunda can güvenliği kaygısıyla milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç dalgasının sonucunda mülteci kavramı siyaset arenasında daha sık kullanılmaya başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayarak zaten kendi içine kapanmış ve yabancı düşmanlığı artmış Avrupa ve Hollanda'da bu mülteci hareketlerinden etkilenmiştir. İşçi göçleriyle başlayarak artan milliyetçilik ve onun sonucunda ortaya çıkan ırkçılık ve aşırı sağ ilk zamanlarda islamofobi olarak ortaya çıkmaktadır. Hollanda özelinde özellikle İslam karşıtlığı ön plana çıkmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra İslam ile terörizm bir araya getirme çabaları ve bunun sonucunda oluşan islamofobi Hollanda'da etkilerini göstermektedir. İşçi göçleriyle başlayarak artan yabancı düşmanlığı bu süreçten sonra İslam karşıtlığına dönüşmüştür. Arap Baharı ve Suriye İç Savaşıyla beraber artan Müslüman göçmen ve mülteci sayısı İslam karşıtlığını daha da arttırmıştır. Hollanda'da özellikle Müslümanlar tehdit olarak algılanmıştır. 11 Eylül 2001'den sonraki üç hafta içinde sadece Hollanda'da Müslümanlara yönelik 42 şiddet eylemi raporlanmıştır (Velasco-Gonzalez, 2008). Artan göçmen ve mülteci hareketleriyle beraber bu karşıtlık günden güne artarak devam etmiştir.

Mülteci hareketlerinin sonucunda ırkçılık ve aşırı sağ söylemleri iyice şiddetlenmiştir. Siyasilerin artık toplumsal olarak kullandığı bir söylem haline gelmiştir. Hollanda'nın tarihi itibarıyla çok uluslu bir yapıya alışkın olmaması sebebiyle göçmen ve mülteci hareketlerinden daha çok etkilenmiştir. Ve toplum olarak yabancı düşmanlığı, bir siyasal çözüm haline gelmeye başlamıştır. AB içindeki en sert iltica yasası Hollanda'ya aittir. Mültecileri sunulan imkanlar olarak Hollanda 2013 yılında Somalili mültecileri sınır dışı ederek Somali'ye gönderen ilk AB ülkesi olmuştur. Göçmen ve mülteci hareketlerinde çaresiz kalan Avrupa ve Hollanda'da her geçen gün ırkçılık artmaktadır. İşçi göçleri Hollanda için ırkçılığın tohum saçılması olarak kabul edilirken, Arap Baharıyla beraber başlayan mülteci hareketlerinin sonucunda ırkçılık tohum olmaktan çıkmış ve içinde büyük tehlikeler barındıran bir orman haline gelmiştir. İşte bu orman her geçen gün büyüyerek bütün Hollanda'yı sarmaktadır.

3.6. Özgürlük Partisi (Partij voor de Vrijheid) – PVV

Avrupa'da yükselişe geçen ve bütün herkes tarafından dikkatle izlenen ırkçılık ve aşırı sağ söylemi Hollanda'yı da yakından etkilemeye başlamıştır. İşçi göçleriyle başlayan göç hareketleri Hollanda'da çok uluslu bir yapıyı ortaya çıkarmaya başlamıştır. Toplum olarak çok uluslu yapıya alışkın olmayan Hollanda'da göçmenlere karşı yaklaşım sertleşmiştir. İşçi göçlerinin sonucunda Hollanda'da milliyetçi söylemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Milliyetçilik söylemleri ekonomik krizler, küreselleşme etkileri ve sınırların kalkmasıyla iyice artmaya başlamıştır. Avrupa'da artan ırkçılık ve aşırı sağ kitle iletişim araçlarının etkisiyle de Hollanda gibi ülkeleri de etkilemiştir. Toplumlarda meydana gelen bu karşıtlıkların sonucunda yeni siyasal hamleler ve partiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Artan ırkçılık ve aşırı sağ söylemlerinin ışığında Geert Wilders öncülüğünde “Özgürlük Partisi (Partij voor de Vrijheid)” 22 Şubat 2006 yılında kurulmuştur. Wilders liderliğinde ırkçılık, islam karşıtlığı ve AB karşıtlığı gibi söylemleriyle dikkat çekmiş bir partidir. Hollanda'da yükselen ve halk tarafından da destek bulan ırkçı ve aşırı sağ yaklaşım PVV'nin kurulmasıyla beraber siyasal anlamda güç kazanmıştır. Geert Wilders, Hollanda'nın önde gelen siyasi partisi Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, VVD) üyesiydi. Wilders, VVD'nin

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olası üyeliğine yönelik olumlu tutumuna karşı çıkması nedeniyle partisinden ayrıldı. Wilders, Avrupa'daki göçmen nüfusa ve İslamiyet'in Avrupa'da yayılmasına karşı daha sert söylemlere ve bunları güçlendirmek için PVV'yi kurmuştur (Çakı, Gazi ve Yüzüncüyıl, 2018). Kuruluşu itibariyle ne ekonomik ne de teknolojik anlamda projeler sunmak yerine Hollanda sadece Hollanda'lılarından fikriyle hareket etmiştir. PVV kuruluşundan kısa bir süre sonra 2006 Parlamento Seçimleri'ne katıldı. PVV seçimlerde %5.89 oy oranına ulaşarak, 150 milletvekili Hollanda Parlamentosu'nda 9 milletvekili ile temsil edilmeyi başardı (DNPP, 2006).

PVV'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra böyle bir başarı elde etmesi hem partiyi hem de Wilders'i daha da sert söylemlere yönlendirmiştir. Hollanda azımsanmayacak sayıda bulunan Müslüman göçmenlere karşı şiddet söylemleri artmıştır. Özellikle 11 Eylül terör saldırısından sonra ortaya çıkan İslamafobi bu söylemin kaynağı olmuştur. 2008 yılında Wilders, İslamiyet'e yönelik nefret söylemi içeren 17 dakikalık Fitne (Fitna) isiminde propaganda amaçlı kısa bir film hazırlattı. Filmde, Müslümanlar tarafından gerçekleştirildiği söylenen terör ve şiddet eylemlerine yer verilmiştir (Çakı, Gazi ve Yüzüncüyıl, 2018). Bu propaganda yoluyla islam ve terör bir arada verilerek, Müslümanların toplumlar için bir tehdit olduğu algısı verilmeye çalışılmıştır. Bu propaganda yoluyla Müslümanların tepkisini çekmesine rağmen kendi halkından destek bulmuştur. PVV, 2009 yılında Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, %16.97 ile tarihindeki en büyük oy oranına ulaştı ve CDA'dan (Christen-Democratisch Appèl) sonra ikinci parti olmayı başardı (Europa Un, 2009). 2010 yılında yapılan Parlamento Seçimleri'nde PVV, %15.45 oy oranına ulaşarak, bir önceki seçime göre oylarını üç katına yakın arttırmayı başardı ve Hollanda Parlamentosu'nda 24 milletvekili ile temsil edilme hakkı elde etti (Çakı, Gazi ve Yüzüncüyıl, 2018). PVV'nin her geçen gün yükselen seçim zaferi ve bunun yanında artık hükümetin kurulmasında kilit rol oynayacak parti olması tehlikeyi arttırmaktadır. Hükümetlerin kurulması aşasında PVV'nin desteğini kazanmak için bazı liderler ırkçı yaklaşımları ve islam karşıtlığını bir hükümet politikası olarak kabul etme tehlikesiyle karşı karşıyadır. PVV, 2012 yılındaki Parlamento Seçimleri'nde %10.08 oy oranına geriledi (NRC, 2012). Buna karşın 2017 yılındaki

Parlamento Seçimleri'nde %13.1 oy oranına ulaşarak oylarını tekrar yükseltti ve VVD'den sonra ikinci parti olmayı başardı (Kiesraad, 2017). Kurulduğu günden bu zamana kadar girdiği seçimler ve elde ettiği başarılar sonucunda PVV artık Hollanda'nın vazgeçilmez bir gerçeği olmaya başlamıştır. Hükümetlerin kurulması aşamasında ikinci parti olması sebebiyle etkili olmaktadır.

Tablo 2'de Özgürlük Partisinin (PVV) kuruluşundan itibaren girdiği seçimler ve yükselişi gösterilmektedir.

ÖZGÜRLÜK PARTİSİ (PVV) – KURULUŞ 2006

SEÇİM YILI	ALDIĞI OY ORANI
2006	%5.89
2010	%15.45
2012	%10.08
2017	%13.1

Tablo 2:Özgürlük Partisi (PVV)

PVV'nin kısa sürede bu denli bir başarı elde etmesindeki faktörlerden bir tanesi de mevcut partilerin artık söylemlerinde karşılık bulamamasıdır. Avrupa'da ve Dünya'da yükselişte olan ırkçı ve aşırı sağ politikalar toplumlar tarafından kabul edilmektedir. Özellikle kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın da etkisiyle gençler arasında önemli bir ölçüde yükseliştir. Hollanda gibi faşizmden büyük zarar görmüş bir ülkede ırkçılığın artmasının temel nedenlerinden bir tanesi de II. Dünya Savaşının acı hatıralarını yaşayan nesillerin yaşamlarını kaybetmeleridir. Toplumlarda artan göçmen karşıtlığı ve islam karşıtlığını politik bir söylem olarak kullanması sebebiyle Wilders ve partisi PVV her geçen gün güçlenmektedir. Geert Wilders'in söylem ve eylemleri son senelerde hareketini dünya çapında yaymış ve Avrupa'nın hemen her devletinde "wilderscilik" yayılmış ve "yeni wildersler" ortaya çıkmıştır (Hıdır, 2018).

PVV'nin bir diğere önemli özelliği de sürekli üyelerden ziyade, bağışçılar ve gönüller üzerinden Hollanda siyasetinde etki etmeye çalışmadır (Lucardie, 2007). Üye kabul etmemelerinin yanında farklı bir milliyetten insanların üye olmalarını engellemek olduğu da söylenebilir. Her yönüyle Hollanda milliyetçiliğini benimsemiş bir parti olarak karşımıza çıkmaktadır. İşçi göçlerinin başlattığı ve Hollanda'da bile ortaya çıkan ırkçılık toplumsal bir gerçeklik olmaya başlamıştır. Irkçılık artık politik söylem olmaktan çıkmış ve toplumun bir gerçekliği haline dönüşmeye başlamıştır. Bu hale dönüşmesi ise bize bir zamanların ideolojisi faşizmi hatırlatmaktadır. Hitler, nazizm öyle bir hale getirmişti ki artık tüm Almanya o ideolojinin altında birleşmiş ve yapılan bütün hamleleri savunmuştur. İşte Hollanda ve Avrupa'da ırkçılık ve aşırı sağ normalleşme seviyelerine gelmiş durumdadır. Ve ırkçılığın yükselmesinin yanında normalleşmesi sadece o ülkeler için değil bütün Dünya'yı yakından ilgilendiren derin bir siyasal sorundur. Avrupa'da "anormal" kabul edilen aşırı sağın artık "normalleşme"ye başladığı, marjinallikten kurtulup ana akım olmaya başladığı, periferiden merkeze doğru ilerlediği, hatta merkezi ele geçirmeye başlayıp yerleşik hal aldığı ve merkezdeki partilerin kimyalarını bozarak onları da kendi tezlerine yaklaştırap dönüştürdükleri bile söylenebilir. Avrupa'da aşırı sağ yükselirken merkez sağ ve sol partiler arasındaki sınırlar bulanıklaşmakta, ideolojik tanımlar ciddi bir dönüşümden geçmekte, solun ve sağın kriterleri değişmekte, genç, popülist tonları ağır basan parti ve liderleri Avrupa siyasetini domine etmektedir (Hıdır, 2018). Aşırı sağ ve ırkçılık yaklaşımlarının popülerliğinin getirdiği diğere bir detay ise ırkçılığa mesafeli yaklaşan partilerin de o yönde kararlar almasıdır. Hollanda'da geçmişte Türklerin en çok oy verdiği hükümet ortağı merkez-sol İşçi Partisi'nin (PvdA) koalisyon ortağı olduğu hükümette başbakan yardımcısı olan Lodewijk Asscher'in son yıllarda Müslümanlara ve Türklere, Türk kurum ve kuruluşlarına yönelik aşırı sağ andıran söylemlerinde bu eğilimi görebiliyoruz (Hıdır, 2018). Geert Wilders'in Hollanda'daki –aslında Avrupa ve Batı'daki-yeterince entegre olmamış göçmenler-Müslümanlar için tarihte İslâm devletlerinde Gayr-i Müslimler için cari olan "zimmî" statüsünü dillendirmesi ve "ikinci sınıf vatandaşlık" imasında bulunmaktadır (Hıdır, 2018). Özellikle Hollanda'daki Evanjelik ve radikal Hıristiyanlar da ülkedeki Hıristiyan partilerden ziyade Wilders'in PVV'ini destekleyen açıklamalar yapmışlar ve İslâm karşıtı görüşleri

sebebiyle onun partisini “oy verilmesi gereken gerçek Hıristiyan parti” olarak nitelmişlerdir (Schipper, 2018). Hollanda’da artan islam karşıtlığı ve onun sonucunda ortaya koyulan söylemlerinin birçoğunu Geert Wilders’in sunduğu görüşlerdir. Wilders’in ortaya attığı ve toplum tarafından kabul edilerek normalleşmeye başlayan bu süreci tehlikeli bir hale gelmeye başlamıştır. Hollanda’da adı koyulmamış bir Müslüman-Hristiyan kültür savaşı deneyimlenmektedir (Velasco-Gonzalez, 2008).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ANALİZ VE DEĞERLENDİRMELER

4.1. Kavramsal Çerçeve

Hollanda ve Almanya özelinde ele aldığımız aşırı sağın yükselişin de birçok ana etken bulunmaktadır. Aşırı sağın yükselişinde ülkeler üzerindeki etkiler ve toplum tarafından verilen tepki önemli bir boyuttur. Her olay her toplumda aynı sonuçları vermemektedir. Toplumların kendi kültürel ve tarihsel özelliklerinin olaylara ve olgulara yaklaşımını etkilemektedir. Aşırı sağın yükselişini ele aldığımız bu çalışmada grup tehdit kuramı ve çatışma kuramından faydalanarak bu yükselişin toplumsal boyutlarını ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Bireyler yaşadığı toplumda aynı duyguları ve aynı hisleri yaşadığı insanlarla kalıcı birliktelikler sağlamaktadır. Kendisini ait hissettiği o birliktelik o kişinin yaşamı boyunca özel alanı olmaktadır. Bu yaşam alanında özgürce kültürünü yaşamak, değerlerini yaşatmak gibi idealler bulunmaktadır. Ve bu ideallerini yaşaması ve yaşatması için kendisini güvende hissettiği bir grubun içinde dahil olur. Bireyler içinde yaşadığı gruplardan etkilenir ve o grupları etkiler. Yaşamlarının çoğu aşamasında o grupların beklediği gibi davranır. Bireylerin yaşamları içinde dahil olduğu grupların ortak bir amaçları bulunmaktadır. Zaten bu amaç da bireyleri o gruplara yönlendirmektedir. Toplumsal grupların; üyeleri arasında ortak bir amaç ve çıkarlar bulunur, her birey grubun varlığını ve sembollerini bilinçli bir şekilde ayırt etmektedir ve görel bir süreklilik gruplarda mevcuttur (Ozankaya, 1986). Kocacık ise ortak bir amaç, bir gereksinim, bir inanç çevresinde iki ya da daha fazla insanın karşılıklı ilişkilerde bulunmasının grup oluşumuna yol açtığını belirtir (Kocacık, 1997). İki tanımdan da anladığımız kadarıyla grupların oluşmasında ortak bir amaç ve o amaçların grup üyeleri tarafından kabul edilmiş olmaktadır. Barbara Ward ise insanların doğaları gereği bir kabileye ait olduklarını vurgulamıştır (Ward, 1959). Grubun kendine ait gelenekleri, kullandığı ortak dil ve değerleri o grubun sembolleridir. Bir başka görüşe göre; grup, birbirleriyle (az çok) belirli statü ve rol ilişkileri içinde bulunan kişilerden oluşan ve en azından grubu ilgilendiren önemli

meselelerde üyelerin davranışını düzenleyen, kendine ait bir dizi değer ve normu olan sosyal bir birimdir (Şerif, 1996).

Toplum içinde meydana gelen grupların sınıflandırılması da önemli bir boyuttur. Çünkü toplumda meydana gelen gruplar birçok farklı yönleriyle karşımıza çıkmaktadır. Gruplar sınıflandırılırken grubun kuruluş amacı, grup üyeleri arasındaki ilişkilerin düşünsel / duygusal karakteri, ilişkilerin kişisel olup olmadığı, grubun genişliği, grubun varlık süresinin uzunluğu gibi (Bottomore, 1977). Toplumlardaki grup sayılarındaki artışın sonucunda farklı kültür ve değerleri savunan ortak amaçlar ortaya çıkmaktadır. Ve her grup için kendisi dışındaki amaçlar doğrultusunda ortaya çıkmış gruplar tehdit olarak algılanmaktadır. Bu tehdit grubun yıkılmasını önlemek için grup tarafından sona erdirilmesi gereken kanıdır. Her grup için önce kendi amaç ve çıkarları ön planda tutulmaktadır. Bireyler diğer grupları tehdit olarak algılayarak kendi gruplarının daha kalıcı ve uzun süreli kalacağını düşünmektedir. İşte mevcut gruplar için en önemli tehdit rakip gruplar ve onların sembollerine karşı tehdit olarak algılanmasıdır.

Gruplararası tehdit, bir üyenin dışarıdan farklı grup üyelerinden kendi grubuna zarar gelebilecek hissiyatını edinmesiyle başlar. Kimi zaman bu tehdit gerçekçi veya sembolik olabilir. Grup içinde başlayan tehdit olgusu, grubun değerlerine veya fiziki kaynaklarına karşı olabileceği algısını ortaya çıkarmaktadır. Gerçek ve sembolik tehditlerin sonucun grup içinde kaygı ve endişe ortaya çıkmaya başlar. Ve bu kaygı endişenin sonucunda ön yargılar ortaya çıkar. Bütün bu kaygı ve endişe grubun yaşaması ve grubun özel alanına müdahale edilmemesi içindir.

Aşırı sağ partilerin yükselişinde bize toplumsal bir fikir verecek birinci kuramımız, grup tehdit kuramıdır. İşçi göçleriyle başlayan ve günümüze kadar artarak devam eden göç dalgalarının sonucunda Almanya ve Hollanda'da farklı kültürel yapıya sahip gruplar oluşmaya başlamıştır. Ekonomik krizlerin de etkisiyle ortaya çıkan işsizlik ve enflasyon yine Almanya ve Hollanda içindeki gelenekçi gruplar tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Grup Tehdit Kuramı'na (Group Threat Theory) göre, iç grup üyeleri dış grupların gücünün artması ile kendi gruplarının gücü ve pozisyonun tehlikede olduğunu hisseder ve bunun sonucunda diğer grup

üyelerine olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeye başlar (Blalock, 1967). Toplumda artık göçmenlerin ve mültecilerin kendi gelenekleri ve kimlikleri açısından tehdit olarak algılanmaya başlamasıyla birlikte aşırı sağ yükselişi ortaya çıkmıştır. Tehdit algısı arttıkça diğer gruplara yönelik olumsuz tutum ve davranışların arttığını kabul edilmektedir (Riek, Mania ve Gaertner, 2006). Aşırı sağın sunduğu kimlik siyaseti ve sadece o topraklarda var olan ulusun yaşam alanı olarak kabul etmesi de grup tehdit kuramının içine girmektedir. Çatışma algısı arttıkça tehdit algısı artacak ve tehdit arttıkça azınlıklara yönelik tutumlar daha olumsuz hale gelecek ve çokkültürlülüğe destek azalacaktır (Scheepers ve ark., 2002, Verkuyten, 2009). Yerli unsurlar ile sonradan topluma dahil olan göçmenler arasındaki ilişkileri açıklamak bakımından grup tehdit kuramından (group threat theory) pek çok çalışmada kullanışlı bir model olarak halen yararlanılmaktadır (Schlueter & Scheepers, 2010). Söz konusu kurama göre, toplumların kompozisyonunda sonradan gelen göçmen veya farklı kültürlerin oranı belli bir seviyeye ulaştığında düşmanlık hissiyatı artmaktadır (Aslan, 2018). Hollanda ve Almanya’da artan göçmen mülteci hareketleri aşırı sağın yükselişinde önemli bir paya sahiptir. Grup tehdit kuramında da ortaya sunulduğu gibi mevcut yaşam alanlarının başka unsurlar tarafından kullanılmasına tepki olarak o gruplar tehdidin yok edilmesini savunan aşırı sağ partilere destek vermişlerdir. Çoğunluk grup üyelerinin, azınlık gruplarının sayılarının ve etnik çeşitliliğin artması ile tehdit hissettiğini ve bunun sonucunda toplumda gruplararası güvensizlik ve şüphenin arttığını göstermiştir (Putnam, 2007).

Çatışma kavramı birçok anlam yönünden benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Kimilerine göre çatışma “değer, güç, statü ve kaynaklar üzerinde hak iddia etmek ve ele geçirmek için rakipleri yok etme ya da kabilesel, etnik, dilsel, kültürel, dinsel, sosyo-ekonomik, siyasal vb. sıfatlar yüklenmiş grupların uyuşmaz amaçlar üzerinden birbirleri ile mücadelesi” (İnat, Duran ve Ataman, 2007). Çatışma sosyolojik açıdan, bireylerin ya da grupların, ekonomik ve politik hedeflerinin, değer yargılarının ve normlarının, çakışması ve ayrışması üzerinden yaşadıkları mücadele, “bazı yerlerde kavga ve savaş gibi terimler de” olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2013). Çatışma, “kaçınılmaz –bazen de uzatılmış- öz çıkarlar, değerler ve inançlar

üzerinden verilen mücadele, kavga ve bazen de tepkisel ayrışma” olarak tabir edilmektedir (Mial, Ramsbotham ve Woodhouse, 2007). Ayrıca sinmiş, yaygınlaşmış olan kişiler, gruplar ya da uluslararası düzeyde benzeşmeyen, ayrışan farklı değerler ve çıkarlar üzerindeki rekabeti temsil eden yapısal (ekonomik ilişkiler, iktidar mücadelesi, kültürel baskınlık ve kimliğin tanınması gibi) ve psikolojik (değer uyumsuzluğu ve önyargıların) etmenlerin de etkisi ile verilen mücadeleler (struggle)” olarak da görülmektedir (Jeong, 2008). Çatışmaların birey, grup ya da devletlerarası gibi alanlarının yanında makro çatışmalar olarak kabul edilen sosyal kimlik grupları arasındaki iç toplumsal çatışmalar, iç savaşlar ya da sosyal kimlik gruplarının etkisi ile devletlerarası hale dönüşebilen savaşlar da konuları içinde yer almaktadır (Mial, Ramsbotham ve Woodhouse, 2007). Genel olarak çatışma türleri üzerinde yapılan ayrışmanın gerçekçi (realistic, rational, tangible) ve gerçek dışı (irrational, intangible, unrealistic) uyumsuzluklar altında incelenmektedir. Gerçekçi olarak ifade edilen uyumsuzluk türleri daha çok çıkar, iktidarın ve ekonomik kaynakların dağılımı, kültürel ya da politik haklar, kimliksel anlaşmazlıkların (daha başka bir ifade ile dinsel, ideolojik, etnik ya da cinsiyet gibi kimliksel taleplerin çakışması) vb. konuları kapsamaktadır. Gerçek dışı çatışmalar ise daha çok psikolojik kökenli olup, önyargılar, etnosentrik ve algısal tutumlar, geçmişte yaşanmış travmalar, ideolojik, dinsel veya kültürel değerlerin çakışması, tezatlıkları ya da bunlar üzerinden kurulan ilişkilerin etkisi ile geline duruma göre şekillenmiş çatışmalar olup, mutlak somut sebeplerden dolayı oluşmuş çatışmalar değildir (Volkan ve Büyükkal, 2009).

-Çıkar Çatışmaları; tarafların belli amaçlar üzerinden kendi kazançlarını diğer tarafların kaybetmesi şeklinde algılanan rekabete dayanan, maddi kaynaklar ve kimliksel/statüsel kazanım amaçları güden çatışmalardır.

-İlişkisel Çatışmalar; tarafların aralarında güven duygusunun bulunmaması, düşmanlık hissi, olumsuz algılar, eksik iletişim ve mağduriyet egoizminden doğan psikolojik kökenli çatışmalardır.

-İdeoloji/Değer Çatışmaları; birbiri ile çatışan değer veya dünya görüşlerinden kaynaklanan çatışmalardır. Bu çatışmalar, sosyalleşme ve idealleştirme süreçlerinin etkisi ile benliğin bir parçası haline gelen inanç ve görüşlerin, kimliği bütünlemesiyle

algılanan dış tehditlere karşı güçlenen kimliği ateşli biçimde savunmak ve inanmaktan kaynaklı sahiplenilen değerlerin diğer değerler, inançlar ve normlar ile farklılaşması, tezatlıklar göstermesi ile ortaya çıkmaktadır.

-Yapısal Uyuşmazlık Çatışmalar; bireylerin kontrolleri dışında oluşan maddi kaynakların adaletsiz dağılımı azınlık gruplarının politik süreçlerden dışlanmaları, kültürel şiddet gibi yapısal sorunlardan kaynaklanan çatışmalardır (Yılmaz, 2005).

Çatışma kuramının bize sunduğu düşüncelerin ışığında toplumda çıkarları birbiriyle çatışan belirli gruplar mevcuttur. Bu gruplar arasında meydana gelen çekişmelerin sonucunda çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Gruplar arasında meydana gelen çatışma ise toplumu yakından ilgilendirir. Çatışmaların meydana gelmesinde grup çıkarlarının yanı sıra toplumda değer ve inançların üzerinden verilen mücadeleler etkili olmaktadır. Kimi zaman iktidar için verilen çatışma kimi zaman iktidarın el değiştirmesi için verilmektedir. Çatışma kuramında ortaya çıkan kimlik çatışmaları göç almış toplumlarda sıklıkla görülmektedir. Göç ile çeşitlenen toplum yapısı mevcut kültürel yapı ve kimlik sınıfının tehdit etmektedir. İşte bu tehdidin sonucunda bir çatışma ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çatışma kuramı her ne kadar biraz daha sosyolojik alanlar için kullanılmış olsa da aşırı sağ partilerin ortaya çıkışıyla beraber göçmenler ve yabancılara artan baskılar da bu kuramla açıklanabilmektedir. Çatışma kuramına göre; göçmen sayısı arttıkça mevcut kimlik yapısıyla göçmenler arasındaki çatışma kaçınılmazdır. Çatışma kuramında iktidarı elde edebilmek için toplumlara fikir ve idealar sunulmaktadır. Aşırı sağ partilerin sunduğu göçmen ve yabancılara ülkelerinden gönderilmesi de buna örnek sayılabilir. Almanya ve Hollanda'da meydana gelen göçmen ve mülteci hareketleri sonucunda o ülke vatandaşları tarafından etnik ve kimlik siyaseti artış göstermiştir. Aşırı sağ partilerin yükselişinde toplumdaki bu çeşitliliğin sonucunda ortaya çıkan çatışma etkili olmuştur.

Grup tehdit kuramında, ortaya çıkan göçmen ve mülteci hareketlerinin sonucunda farklı kültürel ve inançlara sahip grupların çıkmasıyla beraber Almanya ve Hollanda özelinde toplum içinde mevcut gelenekçi yapılar için bir tehdit algısı oluşmaya başlamıştır. Bu tehdit algısı ise sonradan yer edinmeye çalışan grupların

ülke içindeki fazlalaşması ve bu artışın sonucunda gelenekçi gruplar tarafından yabancı karşıtlığının artmasına sebep olmuştur. Çatışma kuramında da, göçmen ve mülteci hareketlerinin artması sonucunda kültürel inanç ve değerlerin toplum içinde farklılaşması tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Ve bu tehdit olarak algılamanın sonucunda mevcut kültürel inanç ve değerlerin zarar görebileceği algısıyla bir ön yargı oluşmaya başlamıştır. Bu ön yargıyla beraberde yabancı karşıtlığı artmıştır. Aşırı sağ ile ilişkilendirdiğimiz ve yükselişinde bize fikirler sunabilecek bu kuramlarda ortak payda farklı kültürel inanç ve değerlere sahip grupların oluşması toplumlarda tedirginlik ve endişe ortaya çıkarmaktadır. Mevcut yaşam standartlarının bu tehdit karşısında zarar göreceği algısı ise toplum içindeki bireyleri sonradan göç yoluyla ülkelerine gelen göçmen ve mültecilere karşı bir olumsuz tutumu ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmamızda üzerinde durduğumuz, göçmen ve mülteci hareketlerinin arttığı toplumlarda aşırı sağ ve ırkçılık eğiliminin arttığı fikridir. Hollanda gibi tarihinde faşizmden en çok zararı görmüş bir ülkede bile işçi göçleriyle meydana gelen çok uluslu yapı milliyetçiliği ve sonucunda aşırı sağın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Diğer bir taraftan ırkçılığın tarihinde en büyük hasarlara sebep olduğu bir dünya savaşını yaşamış Almanya bulunmaktadır. Almanya bütün o karanlık günlerin ideolojisinin getirdiği sonuçları unutmuş olmalı ki işçi göçlerinin ardından ortaya çıkan göçmen ve mülteci hareketleri aşırı sağ ve ırkçı partileri talebi arttırmış ve ülkenin en önemli üçüncü partisi konumuna getirmiştir. İşçi göçleriyle başlamış göç hareketleri, küreselleşen dünya da sınırların kalkmasıyla beraber kolaylaşmış ve Ortadoğu'da meydana gelen iç savaşlar sonucunda zirve yapmıştır. Ve zamanlamaya baktığımızda her geçen gün artarak devam eden göçmen ve mülteci sayısına oranla aşırı sağ partilerin oyu yükselmiş ve söylemler artık ülke içinde ırkçı politikalar üzerine olmaya başlamıştır. Bizde bu çalışmamızı bir düzlem üzerine oturtmamız gerektiğinde, göçmen ve mülteci hareketlerinin artmasıyla aşırı sağ partilerin ve ırkçılığın yükselmesinin doğru orantılı olduğunu ifade etmekteyiz.

Aşırı sağ partilerin yükselişinde göçmen ve mülteci hareketleri etkili olmuştur. Göçmen ve mültecilerin arttığı bölgelerde aşırı sağ yükselmektedir. Aşırı sağ siyasal söyleminin karşıtı göçmen ve mültecilerdir. Aşırı sağ, ülkelerin sadece

kendi vatandaşlarının yaşam alanı olduğunu kabul etmekte ve ona göre söylem geliştirmektedir. Faşizmin artık kullanılmasının bile yasaklandığı bir dönem de işçi göçlerinin etkisiyle tekrardan ırkçılık ortaya çıkmıştır. Her geçen gün artan göçmen sayısının ve evrensel gelişmelerin yanında ortaya çıkan mülteci hareketleri ırkçılık söylemini daha da arttırmış ve bir siyasal söylem haline getirmiştir. Bütün bu yönüyle bile göçmen ve mülteci hareketlerinin aşırı sağı ortaya çıkardığını ve arttırdığını söyleyebiliriz.

4.2. Yöntem

Aşırı sağın yükselişini incelediğimiz bu çalışmada yöntem olarak mülakat-görüşme ve kaynak taraması (içerik analizi) tekniği uygulanmıştır. Mülakat-görüşme tekniği, çalıştığımız problemin daha sağlıklı incelenmesi ve kuvvetli sonuçlar vermesi için önemli bir kaynaktır. Çünkü aşırı sağın yükselişini analiz edebilmek için o bölgelerde yaşayan farklı ulus vatandaşı göçmen ve mültecilerle yapacağımız görüşmeler problemi daha sağlıklı görmemizi sağlayacaktır. Almanya ve Hollanda'da yaşayan Türk göçmenlerle, mülakat-görüşme yönteminin yardımıyla soru-cevap şeklinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin yapılacağı göçmenler, 18 yaşını doldurmuş ve görüşmelerin yapıldığı tarih itibarıyla Almanya ve Hollanda'da yaşayan vatandaşlardan seçilmiştir. Konuyla ilgili akademik anlamda bilimsel geçerliliği sağlayan sorular mülakat-görüşme yöntemine katılan Türk göçmenlere sorulmuş ve onlardan bu soruları cevaplandırmaları beklenmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcıların vereceği cevapların bilimsel bir çalışma olan yüksek lisans tezinde kullanılacağı bildirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerin sonucunda aşırı sağ ve göçmenlik arasındaki ilişkinin yorumlanması yapılmıştır. Literatür taraması ve kaynak taramasıyla beraber yapılan incelemede aynı konuyla ilgili yapılan çalışmaların da yorumlanmasıyla beraber bu çalışmamızda içerik analizinden de yararlanılmıştır.

4.2.1. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Aşırı sağın yükselişini incelediğimiz ve göçmen-mülteci hareketleri ile ilişkilendirdiğimiz bu çalışmamızda literatür taraması ve kaynak taramasıyla birlikte

içerik analizi yapılmış ve bunlara ek olarak görüşme-mülakat yönteminden faydalanılmıştır. Almanya ve Hollanda gibi aşırı sağın yükselişte olduğu ve Avrupa'da ırkçılık söylemlerinin kuvvetli olduğu iki ülke örnek olarak seçilmiştir. Almanya nazizmin mirasçısı olarak bu çalışmada kabul edilmiş ve aşırı sağın yükselişi bir miras olarak incelenmiştir. Hollanda ise kuruluşunda meydana gelen bağımsızlık mücadelelerinin dışında tarihinde ırkçı söylemleri kullanmamış ve faşizme nötr kalmış bir ülke olmasının yanında nazizm etkisiyle Almanya tarafından işgal edilmiş ve büyük acı hatıraları yaşamış ülke olmasına rağmen aşırı sağ ve ırkçılığın yükselişi anormal bir gelişme olarak incelenmiştir. Almanya ve Hollanda ülkelerinin bu çalışma da en çok göçmen ve mültecilerinin yaşadığı bölgeleri görüşme-mülakat tekniğinin yapıldığı yerler olmuştur. Almanya'da, 1.3 milyona yakın göçmenin yaşadığı Bavyera eyaletinde bulunan Münich şehrinde yaşayan Türk göçmenler seçilmiştir. Hollanda'da ise Avrupa'nın en büyük limanlarından birisine sahip ve çok fazla yabancı ülke vatandaşlarının giriş çıkış yaptığı Rotterdam bölgesinde yaşayan Türk göçmenler seçilmiştir. Zaman ve ekonomik gibi kısıtlamalar nedeniyle mülakat-görüşmeler (skype, facetime ve whatsapp gibi.) kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler tez savunması için kaydedilmiştir ancak tezin onaylanmasından sonra tüm görüşme kayıtları silinecektir. Görüşme kayıtları kağıt üzerine geçirilmiş ve analiz edilmiştir. Kağıt üzerine geçirilmiş görüşme kayıtları kaynak taraması ve içerik analizleri de göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Mülakatlardan elde edilen analizler ve yorumlamalar sonucunda yaptığımız çalışmanın amacına uygun belirli temalar ve kodlamalar yapılmıştır. Bu belirli kodlamaların sonucunda ortaya çıkan görüşler ve analizler tezimizde sunduğumuz etkenler ile ilişkilendirilmiştir. Ortaya çıkan temaların aşırı sağ, göçmen ve mülteci gibi tezimizin ana kaynaklarını etkileme derecesine göre yorumlanması yapılmıştır. İçerik analizinden elde ettiğimiz veriler ve mülakatlar sonucunda elde ettiğimiz kişisel düşüncelerin farklılık ve benzerlik derecesine göre sınıflandırılması yapılmıştır. Bu benzerlik ve farklılıklara yeni bulgularda dahil edilerek aşırı sağ partilerin yükselişini etkileyen ana nedenlerle bağlantısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu ilişkilendirmeleri güçlendirmek için mülakat esnasında katılımcıların da bire bir kullandığı cümle ve atıflarından faydalanılmıştır.

4.3. Bulgular

Bir yüksek lisans tezi kapsamında yaptığımız bu çalışmada ortaya attığımız göçmen ve mülteci hareketlerinin artışı sonucunda aşırı sağın yükseldiği ve bu yükselmenin hızla devam ettiği hipotezini güçlendirici bulgular karşımıza çıkmıştır. Yaptığımız görüşmeler ve içerik analizlerinin sonucunda aşırı sağın işçi göçleriyle başlayıp artan mülteci hareketlerinin sonucunda politik bir söyleme dönüşmeden önce toplumsal bir söylem olduğudur. Özellikle Arap Baharı ve Suriye İç Savaşının ardından meydana gelen mülteci artışı aşırı sağ partileri artık siyasal anlamda baş aktör konumuna getirmiştir. Aşırı sağın yükselişinde göçmen ve mülteci hareketlerinin yanında ekonomik gelişmelerin de etkisiyle özellikle kriz dönemlerinde toplumların milli kimlik siyasetine yöneldiği karşımıza çıkmaktadır.

Almanya’da yaşayan göçmen Türk vatandaşlarımızla yaptığımız görüşmelerde; aşırı sağın artışıyla beraber toplumda yabancı karşıtlığının arttığı ve bunun sonucunda da göçmenlere ve mültecilere karşı bir baskı oluşmaya başladığı ortaya çıkmıştır. Özellikle yüz yüze görüşmeleri gerçekleştirdiğimiz kişilerin orada doğup ve büyümesi göçmenlere ve mültecilere karşı bakış açılarının değişimini daha kolay analiz etmelerini sağlamıştır. Yaptığımız görüşmelerde “İrkiniz sebebiyle size bir baskı oluyor mu? Oluyorsa ne zamandan beri bu baskılar gerçekleşiyor?” sorusuna; Almanya’da yaşayan X katılımcı: “Önceden bu baskılar olmuyordu, özellikle şimdi mültecilerin yani Suriyelilerin gelmesiyle beraber baya arttı. Suriyelilerin gelmesiyle beraber biz Türklere de yönelmeye başladı. Biraz hissediyoruz artık bakışlarla falan yani bize karşı eskiden yoktu ama Suriyelilerin gelmesiyle beraber bize karşı da arttı” cevabını vermiştir. Yine yukarıdaki aynı soruya Almanya’da yaşayan Y katılımcı: “2008 yılından sonra baskı olmaya başladı. Mültecilerin artmasıyla ırkçılık da aşırı sağ da artmış oldu ve bu artış hem şiddeti ve hem de ön yargıları bize karşı arttırdı” cevabını vermiştir. Yaptığımız görüşmelerde ırkçı baskıların aslında son yıllarda artmaya başladığı ve bunun şiddete dönüştüğünü bize göstermektedir. Mültecilerin artmasıyla beraber ülkelerde yaşayan göçmenlere karşı da baskılar artmıştır. Mülteci hareketlerinin artışıyla beraber toplumlarda yabancılara karşı bir ön yargı oluşmuştur. Yaptığımız görüşmelerde kimi zaman aşırı sağ faşizm ile eş değer görülmuş kimi zaman da demokrasiye bakış açıları sebebiyle

aralarında bir fark görülmüştür. Ama yaptığımız görüşmelerin çoğunda faşizm ile aşırı sağ ırkçılık üzerine bir ideoloji sunması sebebiyle aynı düzlemde kabul edilmiştir. Yaptığımız görüşmelerde “Aşırı sağ ile faşizm arasındaki farklar nelerdir?” sorusuna; Hollanda’da yaşayan Z katılımcı: “Ben bir fark görmüyorum ikisi de ırkçı ve yabancı karşıtlığını ön planda tutuyor. Bu iki görüşü de aynı düzlemde kabul edebiliriz” cevabını vermiştir. Yine yukarıdaki aynı soruya Almanya’da yaşayan A katılımcı: “Yani çok fark yoktur ama faşizm çok fazla milliyetçi, onlar demokratik değiller. Aşırı sağ ise biraz daha demokratik ama ikisinin de çıkış noktası ırkçılıktır” cevabını vermiştir. Katılımcıların verdiği cevapların sonucunda aşırı sağ ile faşizm arasında çok fazla bir fark olmadığı ortaya çıkmaktadır. İki ideolojinin de ana çıkış kaynağı, belli bir ırkı savunması diğer ırkları kabul etmemesidir. Aşırı sağın özellikle Almanya’da bu kadar yüksek seviyeler çıkması ve toplumda karşılık bulmasının temelinde faşizmin olduğu kabul edilmekte. Hitler’in döneminde faşizmin etkisiyle beraber ortaya çıkan nazizmin, aşırı sağın yükselişini etkilediği kabul edilmektedir. Bizim de literatür taraması ve içerik analizi yaptığımız kısımlarda sunduğumuz gibi aşırı sağ aslında faşizmin bir mirası olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişinde Alman ırkının üstünlüğünü kabul eden bir milletin günümüzde artan göçmen hareketlerinin sonucunda kültüründe, yaşantısında veya ırkında bir azalma olacağı korkusuyla aşırı sağı bir çözüm olarak kabul etmesi çok da garipsenmemelidir. Aşırı sağ artık o kadar normalleşmiş bir duruma gelmektedir ki; yaptığımız bir görüşmede göçmen Türk vatandaşımız aslında aşırı sağa bu kadar destek oldukları için Alman vatandaşları eleştirmemek gerektiğini vurgulamış ve biz nasıl kendi ülkemizde milliyetçiliği savunuyoruz onlarda burada yabancılar arttıkça kendi değerlerinin kaybolacağı korkusuyla aşırı sağı savunduklarını söylemiştir. Evet, işte bu ifade artık aşırı sağın toplumlarda normalleştiğini göstermektedir. Yaptığımız görüşmelerde dikkat çeken diğer bir ifade ise, yapılan Parlamento Seçimlerinde aşırı sağcı bir parti olan AfD’ye yabancıların da yani Alman olmayanlarında oy verdiğiidir. Yani belki o ülkede yaşadığı için yabancı olarak kabul edilen bir insanın bu ifadeyi kullanması veya o ülkede yaşadığı için dışlanan, kabul edilmeyen bir vatandaşın ırkçı bir partiye oy vererek aşırı sağı normalleştirilmesi aslında yabancıların da artan göçmen ve mülteci sayılarından rahatsız olduğunu göstermektedir.

Yaptığımız görüşmelerde, aşırı sağ bazen radikal milliyetçilik bazen normal seviye milliyetçilik bazen de yabancı insanları ötekileştirerek onları toplumdan dışlama olarak ifade edilmiştir. Aşırı sağın insanlar tarafından bu şekilde farklı açılardan kabul edilmesi onu güçlendirmektedir. Çünkü toplumun bazı kesimi yabancılara karşı ılımlı yaklaşırken bazı kesimi ise çok daha katı tavırlar almaktadır. Aşırı sağ ise bazen radikal politikalar ile katı kitleye hitap ederken bazen ise insanlara demokrasi çerçevesinde sunduğu vatanseverlik duygusuyla normal seviye bir milliyetçilik ılımlı kitleye bir seçenek sunmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde “ırkçı hareketlerin artışında ne gibi etkenler etkili olmuştur?” sorusuna; görüşmede bulunduğumuz 8 kişiden 7’si tarafından göçmenlerin ve mültecilerin artmasıyla beraber ortaya çıkan yabancı nüfusunun etkili olduğunu dile getirilmiştir. Bizim de tezimiz de sunduğumuz gibi göçmen ve mültecilerinin artışıyla beraber Almanya’da aşırı sağ ve ırkçı söylemler artmıştır. Özellikle bu ülkede yaşayan ve göçmen sıfatını taşıyan insanların bu konuya değinmesi ve bunu bir ana sebep olarak sunması önemli bir fikir vermektedir. Almanya’da her geçen gün artarak devam eden yabancılar toplumunda parazit olarak kabul edilmektedir. Göçmen vatandaşlarımızın ifade ettiği gibi, buraya mülteci olarak sonradan gelen insanların hem dil bilmemeleri hem yaşantılarının farklı olması sebebiyle de toplumda tüm göçmenlere karşı bir tepki ortaya çıkmaya başlamıştır. Almanca konuşan ve o ülkenin vatandaşı olarak kabul edilen insanların özellikle bizim Türk vatandaşlarımıza çok nadiren bir baskı ve ırkçı tavırlar olmakta iken göçmen ve mültecilerin artmasıyla beraber ortaya çıkan aşırı sağın etkisiyle tüm yabancılara karşı bir tepki oluşmaya başlamıştır. Aslında yabancıların artmasıyla beraber ülkedeki tüm göçmenler bir tehdit olarak kabul edilmiştir. Çünkü göçmenlerin varlığı hem iş noktasında, hem eğitim noktasında hem de toplumsal yaşamları noktasında Almanları tehdit ettiği düşünülmektedir. Almanya’da yaşayan yabancıların iyi bir eğitim almaları ve Almanlara emir verecek konumlara gelmesi de ırkçılığı artmıştır. Alman ırkından olmayanların Alman vatandaşı dahi olsa bir Alman ırkına emir verecek konuma gelmesi Almanlar için de bir tedirginlik ortaya çıkarmıştır. Mesela yaptığımız bir görüşmede, doktor olan ablasının uzmanlığa yükselmemesi için ameliyatlara Almanlar tarafından sokulmadığı ifade edilmiştir. Bu da bize gösteriyor ki göçmenlere karşı baskı hem sosyal yaşantılarında hem de iş hayatında ortaya çıkmaktadır. Yaptığımız

görüşmelerde özellikle Almanya’da yükselişe geçen aşırı sağın, Hitler dönemiyle benzetilmesi ırkçılığın geldiği seviyeyi göstermektedir. Aşırı sağ ile faşizm arasındaki bağ ise ırkçı söylemlerinin giderek daha şiddetleneceğini göstermektedir. Çünkü belirli bir ırkın üstünlüğünü kabul eden her anlayış diğer ırkların yok edilmesi için her şeyi doğal bir gereklilik görecektir.

Yaptığımız görüşmeler ve mevcut kaynak taramasının sonucunda; Almanya’da yükselişte olan aşırı sağ ve ırkçılığın ilerleyen zamanlarda daha da artabileceği düşünülmektedir. Çünkü artan göç hareketlerinin sonucunda, mültecilerin karıştığı suç oranlarının artması özellikle yabancılara karşı bakışları daha da şiddetlendirmektedir. Ve çok sayıda mültecinin ve göçmenin Almanya’ya gelmeye devam etmesi de bunu güçlendirmektedir. Özellikle mültecinin ilk gelmeye başladığı dönemlerde onlara art niyetli yaklaşmayan Almanlar bile artık onları kendi ülkeleri için bir yük olarak görmeye başlamıştır. Bu değişimin ortaya çıkması da aşırı sağın yükselmesiyle beraber artık toplumda bir yabancı karşıtlığının hissedilir şekilde görülmesidir. Almanların kimyasında aslında ırkçılık zaten hep var olmuş bir düşüncedir. İşçi göçlerinin ardından ortaya çıkan göçmenlere karşı yine olumsuz düşünen ve onları istemeyen birçok insan bulunmaktaydı ama bunu dile getiremiyor, içten içe istiyorlardı. Ancak mültecilerin daha da artmasıyla beraber tüm toplumda bir ırkçılık söyleminin kullanılmaya başlanmasıyla beraber yabancı karşıtlığı daha rahat ifade edilmeye başlandı.

Yaptığımız görüşmelerde dikkat çeken diğer bir husus ise aşırı sağın yükselişiyle beraber artık ırkçılık sadece Müslümanlara ve Türklere karşı yapılmamaktadır. İçerik analizi kısmında bizim de üzerinde durduğumuz aşırı sağ ile ırkçılık artık dinsel bir olgu olmaktan çıkmış tüm ırkları yakından ilgilendiren bir sorun olmaya başlamıştır. Almanya’nın sadece Alman ırkına mensup insanların yurdu olduğu ve burada sadece Almancanın konuşabileceği düşüncesi insanlar tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. Bir görüşmede göçmen vatandaşımızın yaşadığı bir olay ise bunu kanıtlamaktadır: “Bir yolculuk esnasında yanlış bilet alan yabancı bir vatandaşın kendisini İngilizce konuşarak savunması karşısında Alman yetkili burada sadece Almanca konuşulur diyerek yabancı yolcuyu otobüsten

indirmiştir”. İşte bu olay bize gösteriyor ki artık aşırı sağ ile ırkçılık küresel bir boyut haline gelmiştir.

Almanya’da göçmen ve mültecilerin artışıyla beraber yükselişe geçen aşırı sağ ve ırkçılık artık insanların yaşamlarını etkileyen bir hale gelmiştir. Göçmen çocukların özellikle küçük yaşlarda eğitim hayatında başlayan ırkçılık onlarda gelecek kaygısı ortaya çıkarmıştır. Zaten eğitim hayatında baskı ve şiddet görmeye başlamış göçmenler bir de yetişkin konumuna geldiğinde iş hayatında yaptırımlara uğramaktadır. İş başvurusu yaptıklarında önce isimlerine ve ırklarına bakılmaya başlandığı bir dönem ortaya çıkmıştır. Sokağa çıktıklarında ise kendilerini istemeyen bakışlar ile karşılaşmaktadırlar. Aşırı sağ yıllarca beraber yaşamış insanları birbirine karşı düşman gözüyle bakacak duruma getirmiştir. Aşırı sağın yükselişinden etkilenen diğer siyasi partilerde artık hümanistliği terk edip, radikal popülist söylemleri ön plana almışlardır. Almanya’da yaşayan göçmen Türk vatandaşlarımız ile yaptığımız görüşmeler ve kaynak taramalarının sonucunda elde ettiğimiz sonuçlar bize göstermektedir ki göçmen ve mültecilerin yani ülke içindeki yabancıların artmasıyla beraber aşırı sağ ve ırkçılık yükselmiştir.

Hollanda yaşayan göçmen Türk vatandaşlarımız ile yaptığımız görüşmelerde; aşırı sağın kontrolsüz bir şekilde yükselişte olduğu ifade edilmiştir. Aşırı sağ yaptığımız görüşmelerin her birinde milliyetçilik olarak tanımlanmıştır. Son yıllarda artarak devam eden göçmenlerin artışı sonucunda, Hollanda’da aşırı sağın arttığı yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. Hollanda’da aşırı sağın ve ırkçılığın baş aktörü Wilders ve onun siyasi partisi PVV olduğu kabul edilmektedir. Wilders’ın yabancıların artmasıyla beraber ortaya attığı yabancı karşıtlığı söylemi toplum tarafından da karşılık bulmuştur. Aşırı sağın ve ırkçılığın artışıyla beraber ülkede yaşayan göçmenlere ve yeni gelen yabancılarla karşı hem siyasal hem toplumsal tepkiler artmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde bu baskıların aslında çok nadir olduğu ama günümüzde yabancıların artmasıyla beraber ırkçılığın daha da şiddetlendiği ifade edilmiştir. Aşırı sağın bu kadar kontrolsüz yükselmesinde siyasilerin kullandığı ötekileştiren ve kutuplaştıran dilinde etkisi bulunmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde “ırkçı hareketlerin artışında ne gibi etkenler etkili olmuştur?” sorusuna; görüşmede bulunduğumuz 5 kişiden 5’i de göçmenlerin ve mültecilerin artmasıyla beraber

ortaya çıkan yabancı nüfusunun etkili olduğunu dile getirmiştir. Göçmen sayıları artmış ve bunun sonucunda da aşırı sağ yükselmiştir. Öyle ki Wilders hükümetin koalisyon ortağı konumuna kadar gelmiştir. Göçmen sayılarının artması sonucu ortaya çıkan işsizlik ve çok uluslu yapı aşırı sağın yükselmesinde etkili olmuştur.

Aşırı sağ partilerin aslında toplumda bir bilinç uyandırmak için değil tamamen oy almak için yabancı karşıtlığını kullandığı ortaya atılmıştır. Çünkü yabancıların artması toplumda artık bir tedirginlik oluşturmuş ve aşırı sağ partiler bu tedirginliği söylemleriyle oy olarak kazanmışlardır. Yaptığımız görüşmelerde aşırı sağın toplumsal bir beklenti olarak ortaya çıktığı ama siyasal aktörlerinde bundan faydalandığı kanısı ortaya çıkmıştır. Toplumda böylesine bir beklentinin ortaya çıkması yabancıların hayatlarına girmesinden insanların ne kadar tedirgin olduğunu göstermektedir. Yaptığımız görüşmede bir göçmen vatandaşımız ifade ettiği, Yunanistan'dan bile göçmenlerin Hollanda'ya gelmesi aşırı sağın aslında sadece Müslüman veya Türklere karşı olmadığını göstermektedir. Hollanda'da meydana gelen her olumsuzluktan yabancılar sorumlu tutulur hale gelmiştir. İşte artan yabancı nüfusun sonucunda ülkede yaşayan tüm göçmenlere karşı psikolojik ve sosyal baskılar olmaya başlamıştır. Son yıllarda artan aşırı sağ ve ırkçı hareketlerin sonucunda göçmenlerin haklarını ve mücadelesini savunacak bir siyasal parti kurulmuştur. Göçmenlerin bu denli bir siyasal harekete girişmesi belki onların haklarını savunabilmeleri için önemli bir adımdır ancak karşı bir kutup haline dönüştüğü için Hollandalıları daha çok tedirgin edecektir.

Aşırı sağın her geçen daha da artacağı ve bunun sonucunda da göçmenlere karşı şiddet ve baskıların artacağı kabul edilmektedir. Çünkü göçmenlerin sürekli olarak artış gösterdiği ifade edilmektedir. Aşırı sağın artışıyla beraber insanlar güvenlik, gelecek kaygısı gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatta vatandaşlar arasında artık siyasal sert tartışmaların yaşandığı ifade edilmektedir. Ama özellikle bu tartışmaların eskiden çok nadir olduğu ancak şu an baya arttığı söylenmiştir. Aşırı sağ ile ilgili haberler göçmenler tarafından çoğunlukla takip edilmektedir. Çünkü artık aşırı sağ ve ırkçılık onların o ülkedeki temel bir sorunu olduğunu düşünmektedirler.

Almanya ve Hollanda’da göçmen ve mültecilerin artışıyla beraber ortaya çıkan yabancı nüfusun sonucunda birçok temel sorun gözlemlenmiştir. Ekonomik sorunlar, suç oranlarının artması, yabancı dil konuşan kişinin artması, yüksek mevkilere farklı ırk mensubu vatandaşların gelmeye başlaması vb. gibi gelişmeler aşırı sağın ve ırkçılığın yükselişindeki alt başlıklardır. Ama bu alt başlıkların tümünün ana başlığı ise göçmen mültecilerin artmasıdır. Göçmen ve mültecilerin artması işsizliği ortaya çıkarmakta ve bunun sonucunda yerel halkın ekonomik sıkıntılar yaşaması vb. örnekler verilebilir. Aşırı sağın ve ırkçılığın artması da salt bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıllarca beraber yaşamış o ülke vatandaşlığını almış kişilere karşı toplumda baskı ortaya çıkmaktadır. Toplumda azınlık durumda kalan göçmenler için ise bu baskılar artık hayatlarına olumsuz etkiler ve izler bırakmaya başlıyor. Aşırı sağın yükselişi göçmenlerde; eğitim haklarının engellenmesi, çalışma koşullarının kötüleştirilmesi, can güvenliklerinin tehlikeye sokulması gibi kişisel yaşam haklarının engellenmesi hissini ortaya çıkarmıştır. Aşırı sağ toplumlarda tek düzeliği ortaya çıkarmıştır. Yabancıların olmadığı sade bir toplum hayali üzerine kurulu bir gelecek inşası hedeflenmiştir. Yaptığımız görüşmelerde ifade edilen ve yabancılara karşı uygulanan baskılardan anladığımız ise yerel halkın hayal ettiği tek uluslu sade devletlerin önündeki en büyük engel göçmenler, yabancılardır. Göçmenlerin artışıyla, aşırı sağın yükselişi arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Ancak aşırı sağın yükselişiyse, göçmenlerin sayılarının azalacağı yönünde ise aynı ilişki kurulamaz. Çünkü yaptığımız görüşmelerde “aşırı sağ partilerin yükselişiyse beraber göçmen ve mülteci sayılarının azalacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna; hem Almanya hem Hollanda’da yaşayan göçmenlerin büyük çoğunluğunun cevabı hayır değişmez olmuştur.

Almanya ve Hollanda yaşayan göçmen Türk vatandaşlarımızla yaptığımız görüşmeler ve kaynak taramalarının sonucunda karşımıza birçok olgu çıkmıştır. Aşırı sağın ve ırkçılığın yükselişinin göçmen ve mülteci sayılarının artışıyla ilgili olduğu ve bu ilişkinin artmasıyla beraber toplumlarda çatışma ortamlarını oluşturduğu ortaya konulmuştur. Bu tez çalışmamızda bizim sunduğumuz göçmen ve mülteci endeksli yükselişinin temel nedeni ise; yabancıların artmasıyla beraber o ülke vatandaşlarının ırklarının azalması, toplumsal yaşam alanlarının kısıtlanması, güvenlik kaygısı gibi

vb. birçok bileşenin ortaya çıkmasıyla olmuştur. 2008 Ekonomik Krizi’de aşırı sağın yükselişinde etkili olduğu ifade edilmiştir ancak hem Almanya hem de Hollanda’da yer alan aşırı sağ partilerin genelde ırkçılık üzerine siyasal politikalar geliştirdikleri yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. Yaptığımız görüşmelerde ve kaynak taramalarında karşımıza çıkan diğer bir görüş ise aşırı sağ ve ırkçılığın artarak devam edeceğidir. Dünya üzerinde sınırların kalkması sebebiyle göçmen sayıları her geçen gün artmaktadır. Ve bu artış toplumları iyice yalnızlaştıracak, çok uluslu yapılarda her zaman ırkçı söylemler ön plana çıkacaktır. Almanya zaten ırkçı bir siyasal yapıya alışkındır ama Hollanda tarihinde ilk defa bu kadar sert yabancı karşıtlığı uygulamaktadır. Özellikle mültecilere karşı sert yaptırımlar uygulayarak onları ülkelerine göndermeye çalışmaktadırlar. Ki diğer bir ilginç gelişme ise Hollanda’da ki ırkçı ve aşırı sağ parti, Almanya’dan daha önce kurulmuştur. Hollanda ve Almanya’da yaşayan yabancı ama o ülkenin vatandaşlığını taşıyan kişiler bile sonradan gelen yabancı ve mültecilere karşı negatif bir tavır almaktadır. Bunun sebebi ise ırkçılığın artışını onların gelmelerine bağlamalarıdır. Görüşmelerde geçen bir ifadede ise eskiden gece dışarıya daha rahat çıkabilirken şimdi yabancıların artmasıyla güvenlik endişesiyle dışarıya çıkamadıklarını belirtmişlerdi. İşte bu da aşırı sağın artık normalleşmeye başladığını ve yabancılar tarafından da destek bulunduğunu bizlere sunmaktadır. Aşırı sağın bu denli güçlenmesi ve değer bulması ise yabancıların artışıyla beraber toplum içinde bir alternatif beklentisi olmuştur. Çünkü bozulan sosyal yaşamın, ekonomik sıkıntıların, artan suç oranlarının kaynağı olarak göçmenler ve mülteciler kabul edilmiştir. Bu da aşırı sağ ve ırkçı söylemlere desteklerin artmasının önünü açmıştır. Almanya ve Hollanda, siyasal haritaları ve tarih boyunca politik yaklaşımları olarak ırkçılık olarak birbirinden farklı ülkelerdir. Almanya ırkçılığı tarihinin her anında hissetmiş ise de Hollanda genellikle rutin bir siyasal yaşantı geçirmiştir. Ancak yaptığımız kaynak taramaları ve görüşmelere bize gösterdi ki iki ülkede de aşırı sağ ve ırkçılık yükselişindedir. Ve bu da artan yabancı nüfusuna bağlanmaktadır. Göçmenlerin ve mültecilerin artacağı bir siyasal süreç olacağı tahmin edilirken, aşırı sağın ve ırkçılığın tüm toplumlarda dengeleri değiştirecek yeni bir siyasal serüveninin önünü açacağı tartışılmaz bir gerçektir. İşte bu tez siyasal serüvenin değişimi aşamasında bir toplumsal felaketlerin ve çatışmaların yaşanmaması için bu konulara dikkat çekmeyi amaç edinmiştir. Çok

uluslu yapıların ortaya çıkmasıyla beraber toplumlarda korumacılık ruhuyla ulus devlete dönüş isteği ortaya çıkmaktadır. Aşırı sağ ise toplumlarda bu korumacılık ruhunun temsilcisi olarak kabul edilmektedir.

4.4. Sınırlılıklar

Yaptığımız bu çalışmada seçtiğimiz konu popülarlığını korumakta ve üzerinde durduğumuz örnek ülkeler (Almanya, Hollanda) ise bu konu özelinde bize önemli fikir sunabilecek yapıya ve gelişmeye sahip ülkelerdir. Özellikle Almanya ve Hollanda'nın tarihinde yer bulan ırkçılık kavramının farklılık göstermesi sebebiyle bu iki ülkenin aşırı sağ üzerindeki analizleri ve değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu çalışma ile ortaya attığımız göçmen ve mülteci hareketlerinin arttığı ve bunun sonucunda aşırı sağın yükseldiği hipotezini çalışırken karşımıza birçok zorluk çıkmıştır. Almanya ve Hollanda üzerinde birçok eyalette göçmen ve mültecilerin bulunması sebebiyle her eyalette ayrı çalışma ve izleme yapmak imkansız bir hal almıştır. Ve bu çalışma için Almanya ve Hollanda ziyaretleri gerçekleştirmek, oralarda konaklamak ekonomik anlamda çok masraflı olduğu için çalışma bu açıdan da sınırlı bir hale gelmiştir. Zaman açısından da bu iki ülke için genel bir izlemenin yapılması için uzun bir dilime ihtiyaç vardır ve bu yüzden bu anlamda da çalışmada sınırlamaya gidilmiştir. Yöntem olarak faydalandığımız görüşme-mülakat tekniği zaman ve mevcut yabancı dil sebebiyle Almanya ve Hollanda'da yaşayan Türk göçmenler ile yapılmıştır. Almanya ve Hollanda'da yaşayan farklı ulus kimliğine sahip göçmenlerde bu tür çalışmalara dahil edildiği takdirde daha güvenilir sonuçlar verecektir. Göçmen ve mültecilerin aşırı sağ partiler ile ilgili görüşme yapmama isteği ve soruları cevaplandırmaktan çekinmeleri de bu çalışmamızda bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmıştır. Yaptığımız görüşmelerde aldığımız cevaplar, 2019 yılı ve öncesi gelişmeleri kapsadığı için gelecekte meydana gelen değişimler ve gelişmeler de konuyla ilgili farklı yorumlama ve analizleri beraberinde getirecektir. Bu gelişmede aslında çalışmamızdaki sınırlılıklardandır. Bu çalışmamızda karşımıza çıkan sınırlılıklar; ekonomik kısıtlılıklar, göçmenlerin aşırı sağ konuşmaktan çekinmeleri, yapılan çalışmaların bugünü ve dünü kapsamı, yabancı dil, zaman ve çok geniş bölgelere yayılmış ve farklı kültürel yapılara sahip göçmen ve mültecilerdir. Yaptığımız görüşmelerde özellikle orada doğmuş ve büyümüş Türk

vatandaşlarımızın olması ve Türkçelerinin zayıf olması sebebiyle sorulan soruları tam anlayamama ve verecekleri cevaplarda kendilerini Türkçe ifade edememeleri de bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmıştır. Gün geçtikçe artarak toplumlar için normalleşen aşırı sağ ve ırkçılığın takibi açısından zaman ve ekonomik açıdan bir kısıtlamaya gidilmeden yapılacak çalışmalar daha sağlıklı ve kalıcı fikirler bizlere verebilecektir. Yapılacak çalışmalar geniş ölçekten sıyrılarak daha bölgesel anlamda çalışıldığı zaman daha sabit fikirler sunacaktır. Dünya gündeminde bulunan bu denli önemli bir siyasal değişimin her yönleriyle, geniş ve daha ayrıntılı incelenmesi aşırı sağın daha iyi analiz edilmesini sağlayacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaptığımız bu çalışmada, tüm toplumları ve insanlığı yakından ilgilendiren ve her geçen gün popülerliği giderek artan aşırı sağın yükselişi ve geleceği hakkında fikirler elde etmeye çalıştık. Aşırı sağın yükselişiyle beraber toplumlarda farklı ırk ve ulus insanlarına nefretin arttığı ve normalleştiği ortaya çıkmaktadır. Toplumlarda yabancılara karşı artan nefret söylemiyle beraber göçmenlerin ve mültecilerin kişisel güvenliklerinin tehlikede olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü yaptığımız çalışmada ve analizlerde göçmenlerin ve mültecilerinin arttığı bölgelerde aşırı sağ partiler daha güçlü konumdadır.

Aşırı sağ partilerin söylem ve politikaları göçmen ve mülteci karşıtlığı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Aşırı sağ parti liderlerinin söylemlerinin yanında toplumsal beklenti ve oy kaygısıyla diğer siyasi partilerin de bu söyleme kaymaları ortaya çıkmaktadır. Aşırı sağ partiler, toplumlarda artık figüran bir siyasal hareket olmaktan çıkarak, kimi zaman hükümetlerin kurulması ve kimi zaman yasaların onaylanması konusunda ana aktör bir hale gelmiştir. Bu gelişmenin sonucunda artık aşırı sağın sunduğu popülist, ırkçı söylemler bir siyasal söylem olmaktan çıkmış ve devlet politikası halini almıştır.

İlk zamanlarda göçmen Müslümanlara yönelik artan faşist söylemler ve eylemler zamanla ekonomik krizler ve mülteci hareketlerinin etkisiyle ülkedeki bütün yabancılara karşı olmaya başlamıştır. Yaptığımız bu çalışma, aşırı sağın aslında yeni bir ideolojik söylem olmadığı, faşizmin güncellenmiş ve çağa ayak uydurmuş bir benzeri olduğunu ortaya koymuştur. Faşizmin sunduğu şiddet ve onu normalleştirme söylemi göçmen ve mültecilerin ülkelerini terketmeleri için aşırı sağ liderleri tarafından da kullanılmıştır.

Yaptığımız bu çalışma, Avrupa siyasetinde yükselişte bulunan aşırı sağ yaklaşımların artık toplumlar tarafından normalleştiği ve her geçen gün toplumsal bir beklenti haline geldiğini göstermiştir. Göçmen ve mülteci karşıtı kurulan sivil toplum

hareketleri aşırı sağın bir toplumsal talep olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Faşizmin acı hatıralarına rağmen aşırı sağın bu denli toplumlar tarafından karşılık bulması günlük bir sorun olmaktan çıkarak geleceğimizi tehdit eden bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tezimizin kaynağını oluşturan göçmen ve mülteci hareketlerinin artışıyla beraber ortaya çıkan aşırı sağın yükselişi; toplumlarda ekonomik eşitsizlikler, toplumsal refah seviyelerindeki farklılıklar ve iç savaşlar gibi nedenlerle ortaya çıkabilecek yeni göç dalgalarıyla beraber daha da yükseleceği söz konusudur.

Toplumlardaki şiddet ve nefret söylemlerini arttıran aşırı sağ bir bölgesel sorun olmaktan çıkmaktadır. Çünkü toplumların birbirinden etkilenmesi kitle iletişim araçlarının artmasıyla daha da kolaylaşmıştır. Bunun sonucunda aşırı sağ söylemleri her geçen gün farklı toplumlarda farklı alanları etkileyerek ortaya çıkmaktadır. Özellikle Avrupa'nın hemen hemen her ülkesinde siyasallaşmıştır. Avrupa ülkelerindeki bu yükseliş kendi içlerinde bile birliğin kaybolmasına yetmiştir. AB karşılığı günümüzde aşırı sağın önemli bir siyasal söylemini oluşturmaktadır. Aşırı sağ artık bir dinsel sorun olmaktan çıkarak, sınıfsal ve ırksal bir sorun olmaya başlamıştır. Ülkelerde kendi vatandaşlarının dışında diğer ülke vatandaşlarının hakları gözetilmemektedir. Aşırı sağ ile ortaya çıkmış bu düşünce artık neredeyse ülkelerin tüm partilerini etkisi altına almıştır.

Yaptığımız bu çalışmanın sonucunda aşırı sağın özellikle farklı kültürel değerlerin ortaya çıkmasından rahatsız olduğu ve bu kültürlerin kendi yaşam alanlarının tehdit ettiği söylemini kullandığı görülmektedir. Çünkü toplumların en çok tedirginlik yaşadığı konu kendi yaşamlarının kısıtlanmasıdır. Toplumda böyle bir algı oluşmasının sonucunda aşırı sağın sunduğu göçmenlerin ve mültecilerin ülkelerini terketmesi gerektiği fikri karşılık bulmakta zorlanmamaktadır.

Özellikle II. Dünya Savaşı'nın acı hatıralarını yaşayan nesilden insanların yaşamlarını kaybetmesiyle beraber aşırı sağın gençler arasında yayılması kolaylaşmıştır. Gençler özellikle kitle iletişim araçlarının da etkisiyle beraber ülkelerinde meydana gelen bütün olumsuzluklarda artık göçmenleri ve mültecileri sorumlu tutar hale gelmiştir. Sosyal medya kullanımının artmasıyla beraber özellikle

yaşanan olayların kısa sürede topluma aktarılmasıyla beraber kitlesel bir yabancı karşıtlığı ortaya çıkmaktadır. Diğer bir yönüyle de sosyal medya mecralarının getirdiği özgür söylemlerin sonucunda doğruluğu kanıtlanmamış birçok bilginin birçok insan tarafından görülmesi ve gerçekmiş algısıyla inanılması da toplumsal nefret söylemlerinin önünün açmaktadır. Yaptığımız görüşme ve mülakatların sonucunda göçmen ve mülteciler tarafından aşırı sağ ile ilgili haberlerin yoğun şekilde takip edilmesi de ortaya çıkan yükselişin bir göstergesidir. Özellikle aşırı sağ partilerin son zamanlarda gündem olması göçmen ve mültecilerin için tedirginlik ortaya çıkarmaktadır. Göçmenlerin kendilerini yalnız ve güvensiz hissetmelerinin önünü açmaktadır. Aşırı sağ partilerin ortaya çıkmasıyla beraber göçmen ve mültecilerin üzerinde artan baskının sonucunda gelecek kaygısı ortaya çıkmaya başlamaktadır.

Göçmen ve mültecilerin ekonomik refahı her ne kadar yerinde olsa da güvenlik endişesi ve kaygısı belki de yaşadıkları yerleri terketmelerinin önünü açacaktır veya aşırı sağın ortaya çıkardığı güvenlik kaygısı sonucunda örgütlenen ve haklarını duyurmak için mücadele eden göçmen ve mültecilerin bir çatışmanın içinde kalacağı da söz konusu olabilir. Toplumdaki göçmenlerin örgütlenmeleri yerli halkın rahatsızlığını arttırmaktadır. Tehdit seviyesi kişisel olarak belli bir seviyede kalsa da gruplaşmanın sonucunda daha şiddetli çatışmaların ortaya çıkabileceği de söz konusudur. Yaptığımız mülakat ve görüşmelerde aldığımız cevapların sonucunda karşımıza çıkan aşırı sağ ile faşizm arasında bir fark görülmemesi de tehlikenin boyutunu bizlere göstermektedir. Faşizm milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine, toplumların yıkımlarına ve birçok canlının yok olmasına sebep olmuş bir karanlık ideolojidir. Aşırı sağında faşizmin bir mirası olarak kabul edilmesi toplumlar için yeni tehlike çanlarının çaldığını bizlere göstermektedir. Aşırı sağın şu an toplumlarda göçmenlere ve mültecilere baskıları psikolojik olmaktadır. Özellikle okullarda mültecilere karşı yapılan ırkçı yaklaşımlar o kişilerin hafızalarında derin yaralara sebep olmaktadır. Aşırı sağ partilerin ve liderlerinin seçim dönemlerinde kullandıkları göçmen ve mültecilere karşı propagandalar toplumlarda da gerilimi arttırmaktadır. Göçmen ve mültecilerin siyasal hareketler tarafından hedef gösterilmesi sonucunda toplum içinde şiddet eylemlerinin arttırmaktadır.

Bu tez çalışmamızda sunduğumuz, içerik analizleri ve mülakat-görüşmelerinin de yorumlanması sonucunda, göçmen ve mülteci hareketlerinin etkisiyle beraber aşırı sağ partilerin yükselmesinin önünün açıldığı karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'da faşizmin kullanılmaya korkulduğu bir dönemde işçi göçlerinin etkisiyle milliyetçilik söylemleri tekrardan ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber toplumlarda çok uluslu yapıya karşı bir önyargı oluşmuştur. Göçler ise bu tek uluslu yapıyı tehdit eden bir harekettir. Bu sebeptendir ki yabancı karşıtlığı ve ırkçılık, göçmenlerin toplumlarda ortaya çıkmasıyla şiddetlenmeye başlar.

Küreselleşmenin de etkisiyle beraber toplumlarda çok uluslu yapılar ortaya çıkmaktadır. Günümüzde de toplumlar bu çok uluslu yapılardan rahatsız olmaya devam etmektedir. Aşırı sağ partilerin siyasallaştığı ve ülkedeki seçimlerde önemli başarılar elde ettiği süreçler ise göçmen ve mülteci hareketlerinin arttığı dönemlerde artış göstermektedir. Ortadoğu'da meydana gelen iç savaşların sonucunda, mülteci hareketlerindeki artış ile beraber aşırı sağ söylemlerin önü açılmıştır. Almanya'da, AfD partisinin ortaya çıkışı mülteci hareketlerinin arttığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Hollanda'da PVV partisinin oylarının arttırması yine mülteci hareketlerinin artış gösterdiği bir dönemde karşımıza çıkmaktadır. Göçmen ve mülteci hareketlerinin tek uluslu yapıya zarar vererek toplumlar da çok uluslu bir yapıyı ortaya çıkarması sonucunda aşırı sağın yükselmesi normal bir olgu olmaktadır. Aşırı sağın sunduğu ırkçılık, çok uluslu bir yapının sonucudur. Bunu da ortaya çıkaran göçmen ve mülteci hareketleridir.

Yaptığımız çalışmamızda, aşırı sağ partilerin yükselişindeki diğer bir etken ise ekonomik sorunlardır. Toplumlarda meydana gelen ekonomik bunalımlar insanların yaşamlarını etkilemiştir. Yaşamlarındaki bu ekonomik kısıtlımlar sonucunda bireylerde siyasallaşma ve bu sorunlara çözüm bulma arayışı artmaktadır. Ancak bu kaygının yanında diğer bir etken ise yerli halkın ekonomik sıkıntılar yaşadığı bir dönemde etrafındaki göçmenlerin ekonomilerinin düzgün olması da düşmanlığı arttırmaktadır. Çünkü yabancıların kendi ülkelerindeki onlara ait olan kaynakları kullandıklarını hatta gasp ettiklerini düşünmektedirler. Görüldüğü üzere ekonomik kaygılar aşırı sağın yükselmesini etkilese de yine bu gelişmenin

sonucunda da göçmenler bir aktör olmaktadır. Yerli halk için kendi ülkelerinde meydana gelen her türlü olumsuz gelişmenin ucu göçmen ve mültecilere dokunmaktadır. Yerli halk, göçmen ve mültecilerin yerlilere ait ekonomik gelirleri ve toplumsal değerleri yok ettiklerine inanmaktadırlar. Bunun sonucunda da göçmen ve mültecilere karşı nefret söylemlerinin altında birleşmektedirler.

Faşizmin acı hatıralarının hala canlı bir şekilde tarihte yerini aldığı bir dönemde, aşırı sağın bu kadar net ve belirgin bir şekilde yükselişte olması hem toplumlar için hem de medeniyetler için kaygı verici bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Göçmen ve mülteci artışıyla paralel bir şekilde yükselişte olan aşırı sağ, toplumlardaki siyasal söylemleri de arttırmaktadır.

Toplumlardaki bu yabancı karşıtlığı her geçen gün medeniyetleri tehdit etmektedir. Her geçen gün artan göç dalgalarının sonucunda aşırı sağ söylemler artmaya devam edecektir. Aşırı sağ partilerin bu yükselişi günümüzde muhalefet konumuna gelmelerini sağlamıştır. Ancak göçmen ve mülteci hareketlerinin artacağı varsayıldığında aşırı sağ partiler ise bu artışın sonucunda ülkelerinde iktidar konumuna gelecektir. Aşırı sağ ve ırkçı söylemlerin iktidara gelmesiyle beraber toplumlardaki çatışmaların önü açılacaktır. Aşırı sağın yükselişiyle beraber toplumlarda meydana gelen partisel aidiyetler ise yeni bir siyasallaşmanın önünü açmaktadır.

Toplumlarda aşırı sağ, bir parti olmaktan çıkarak siyasal harekete dönüşmektedir. Partilerin ana gayesi seçim kazanmak ise de siyasal hareketler toplumun talepleri doğrultusunda hareket ederek siyasal söylem geliştirir. Siyasal hareketler için öncelikli olan toplumun beklentileri ve toplumda meydana gelen bozulmaların giderilmesidir. İşte aşırı sağ partiler toplumlarda göç hareketleriyle ortaya çıkan çok uluslu yapıların ortaya çıkardığı bozulmaları düzeltme fikrini sunmaktadır. Bu düzeltme için ise herhangi bir sınır yoktur, şiddet ve nefret bunun için bir seçenektir.

Toplumlarda aşırı sağın etkisiyle artan nefret ve karşıtlık söylemleri insanlık için tehlikeli senaryoları ortaya çıkarmaktadır. Aşırı sağın ortaya çıkardığı toplumsal

kutuplaştırmanın sonucunda uluslararası gerilimler artmaktadır. Her geçen gün kontrolsüz bir şekilde artan aşırı sağ artık sadece ülkesel bir sorun olmaktan çıkmaktadır. Çünkü getirdiği söylem ve ortaya çıkardığı gerilimle küresel bir tehlike halini almıştır. Faşizmin önlen alınmaması sonucunda ortaya çıkardığı felaketler göz önünde bulundurularak aşırı sağın da ırkçı bir yaklaşım olduğu kabul edilerek normalleştirilmesinin önüne geçirmelidir. Bu normalleşme süreci eğer devam ederse aşırı sağ partilerin iktidarı ve gücü elinde bulundurması çok uzak da görülmemektedir. Hitlerin iktidarı aldıktan sonra tüm toplumları sürüklediği felaket unutulmadan aşırı sağın kontrolsüz yükselişinin frenlenmesi gerekmektedir. Bu yükselişin önüne geçilmesi içinde evrensel hukukun ve insan haklarının sunduğu temel hakların tüm toplumlar tarafından korunması ve savunulması gerekmektedir. Irkı, cinsiyeti, yaşı ne olursa olsun her insan özeldir anlayışıyla toplumlarda kardeşliğin korunması gerekmektedir.

Göçmen ve mülteci hareketlerinin toplumlarda meydana getirdiği tehdit algısının sonlandırılması için hala barış ve huzur ortamını yaşayamamış toplumlardaki iç savaşların sona erdirilmesi uluslararası bir gerekliliktir. İç savaşların sona erdirilmesiyle birlikte göç hareketlerinin azaldığını da göreceğiz. Uluslararası alanda göçmen ve mülteci hareketlerinin sona ermesi için her ülke, her birey ve bütün toplumlar için ekonomik iyileştirmelerin ve toplumsal refahların iyileştirilmesi gerekmektedir. Dünya üzerinde bütün ülkelerin altına imzasını attığı yeni bir insan hakları sözleşmesi ile ırkçılığın bir nefret suçu olduğu tekrardan ortaya konulmalıdır. Aşırı sağ partilerin nefret ve şiddet söylemlerinin önüne geçilmesi için ulusal ve uluslararası mahkemelerin yaptırımlar uygulaması gerekmektedir. Eğer aşırı sağın toplumlarda günden güne normalleştirilmesi engellenmezse, Dünya Medeniyeti için daha tehlikeli ve gerilimli günler ortaya çıkabilecektir. Çünkü aşırı sağ sanıldığı kadar iyimser bir söylem değildir. Aşırı sağ, faşizmin mirasçısı ve onun günümüzde yaşayan kalıntısıdır. Hep birlikte bu kalıntıyla mücadele etmez ve toplumlardaki bu yabancı karşıtlığını normalleştirmeye devam edersek çok daha acı hatıraları yaşamak zorunda da kalabiliriz.

Bu tez çalışmamız, yükselişi her geçen gün artarak devam eden aşırı sağ tehdidinde dikkat çekmek ve onu tetikleyen ana sebepleri ortaya çıkarmak için

yapılmıştır. Yaptığımız araştırmalar ve analizler sonucunda göçmen ve mülteci hareketlerinin aşırı sağı arttırdığını ancak bu artışın önlenmemesi durumunda daha da tehlikeli olabileceğini görmüş bulunmaktayız. Bu çalışmada özellikle aşırı sağın yükselişini etkileyen nedenler üzerinde bir inceleme yapılmıştır ve karşımıza çıkan sonuçlarda ise göçmen ve mülteci hareketlerinin etkilediği aşırı sağın artık toplumlarda normalleşmeye başladığı ve bu konuyla alakalı yapılacak diğer çalışmaların aşırı sağın ortaya çıkarabileceği sonuçlar üzerine yapıldığı takdirde daha faydalı bilgiler ve analizler bizlere sunacaktır.

Avrupa ülkelerinde parlamento meclislerinde yer almaya başlayan ve bunun sonucunda örgütlenerek Avrupa Parlamentosunda aşırı sağcı bir grup kurulmuştur. Uluslar ve Özgürlükler Avrupası olarak ortaya çıkan bu grup aşırı sağın artık ulus ötesi bir sorun olmaya başladığını bizlere göstermektedir. Avrupa Parlamentosunda kurulan aşırı sağ cephe, kadrolaşma ve mali açıdan aşırı sağ partileri güçlü konuma getirecektir. Bu kadrolaşma ve mali destek ise aşırı sağ partileri daha popüler hale getirebilecektir. Avrupa Parlamentosunda ortaya çıkan bu ırkçı cephe tehdidinde karşı bir önlem alınması gerekmektedir. Aşırı sağ aslında ne bir Hollanda için ne bir Almanya için problem olmaktan çıkmış ve bütün dünyamızı tehdit edebilen bir hale gelmiştir. Amerika seçimlerinde Donald Trump'ın seçim vaadinde göçmenlere ve mültecilere karşı söylemler bulunmakta, Avrupa kıtasında hemen hemen her ülkede seçim dönemleri ve seçim sonrasında göçmenlere ve mültecilere karşı söylemler bulunmaktadır. Dünya'yı bu şekilde etkisi altına almış bir siyasal kavram olması hasebiyle biz bu konuyu özellikle seçtik.

Yaptığımız bu çalışma insanların zihninde bir farkındalık oluştursun, insanların dikkatini bu konuya çeksin diye özellikle seçilmiş bir konudur. Sadece bir tez konusu değil aslında bu konu bir toplumsal sorumluluktur. Çünkü vaat ettiği toplum hayatı ve bu vaatlerin gerçekleştirilmesi için her türlü şiddeti meşru gören bu anlayış insanlık medeniyetini tehlikeye atmaktadır. Aşırı sağcı popülist söylemler, artık hemen hemen her siyasal hareketin oy kaygısıyla savrulduğu bir liman olmuştur. Siyasal oy kaygısıyla ortaya çıkan bu söylemin normalleştirilmemesi gerekir. Evrensel hukuku kabul etmiş ve insan haklarını benimsemiş her bireyin faşizmin mirasçısı aşırı sağ ile samimiyetle mücadele etmesi gerekmektedir.

Özellikle bu mücadelenin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için ülkelerdeki göç ve mülteci sorunlarının giderilmesi için; “Göç Bakanlığı” kurulmalıdır. Aşırı sağ ve ırkçılığı ortaya çıkaran ana neden göç hareketleridir. Günümüzde hala artarak devam eden bu göç hareketleri toplumlarda çok uluslu yapıyı ortaya çıkarmaya devam etmektedir. Tüm toplumlar için aslında önemli bir sorun olarak ortaya çıkan göç hareketleri önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Ancak bu denli önemli bir konu olmasına rağmen merkezi hükümetler oy kaygısıyla, göçmen ve mültecilerle alakalı sorumluluğu yerel hükümetler veya belediyelere bırakmışlardır. Yerel hükümetler ve belediyelerin ekonomik gelirleri kısıtlı olması, önceliğin yereldeki hizmetlerin olması sebebiyle göçmen ve mülteciler konusunda çok başarılı çalışmalar yapmaları mümkün olmamaktadır. Dünya için her dönem önemli sonuçlar ortaya çıkarmış göç hareketleriyle, daha kalıcı ve profesyonel çalışmalar ile mücadele edilmelidir. Bu çalışmaların yapılması ve bu sorunun temelden çözülebilmesi için merkezi hükümetlerin sorumluluk alması gerekir. “Göç Bakanlığı” işte bu çalışmaların yapılması için önemli bir adım olacaktır. Göç Bakanlığı ile toplumlarda bu konuya dikkat daha kolay çekilebilecek ve atılacak adımlarda muhatabın merkezi hükümet olması sebebiyle daha sonuç odaklı çalışmalar yapılacaktır. Ulusal düzeyden çıkarak uluslararası bir sorun haline gelen göçmen ve mülteci kavramlarının derinden çözülebilmesi ve bu mücadelenin toplum nezdinde dikkat çekmesi için bu bakanlık son derece önemlidir.

Aşırı sağın aslında masum bir ideoloji olmadığı, faşizmin güncellenmiş hali olduğunu toplumlara, insanlara doğru bir şekilde anlatmalıyız ve bu şekilde aşırı sağa karşı bir toplumsal algı oluşturabiliriz. Belki bu yaklaşımı yok edemeyiz ama oluşturduğumuz toplumsal algı sayesinde biraz olsun yumuşatabiliriz. Aşırı sağ ve ırkçılığın artışıyla beraber ortaya çıkan sorunların giderilmesi için uluslararası alanda “çalıştaylar” yapılmalı ve bunun sonucunda ortaya çıkan bildirinin tüm ülkeler tarafından siyaset üstü bir anlayışla kabul edilmesi ve hayata geçirilmesi için çalışılmalıdır. Bu çalıştayların sayesinde toplumlarda bu konuya dikkat çekilmiş olacaktır. Çalıştayların da etkisiyle bu konuyla ilgili çalışmaların sayısı artacaktır. Yapılacak bu çalışmalar aşırı sağın kontrolsüz yükselişini ve toplumlardaki modern algısını biraz olsun azaltıcı güce sahip olacaktır.

Dünya üzerinde bütün ülkelerin kabul edebileceği yeni bir “Uluslararası Barış Örgütlerinin” kurulması gerekir. Günümüzdeki birçok benzer örgüt bu işlevini yerine getirememekte ve ülkeler arasında kutuplaşmayı arttırmaktadır. Bunun sonucunda da aşırı sağ ve ırkçılığın yükselişi tetiklenmektedir. Her ülkenin kabul edeceği ve önceliği insan yaşamının değerli olduğunu kabul eden yeni bir evrensel topluluk oluşturulmalıdır. Küreselleşen ve yeniliği her an yaşayan dünyamızda artık geçmişte kurulan örgütler ve topluluklar günümüz şartlarına ayak uyduramamaktadır. Geçmiş dönemlerde günü kurtarmak için kurulan bu örgütler artık kendisini güncelleyememiş ve insanlığın ihtiyaçlarına karşılık veremez konuma gelmiştir. Her geçen yıl ihtiyaçları değişkenlik gösteren insanlık için, birkaç ülkenin tekelinde bulunan örgütlerin yerine günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak ve gelecek toplumlar için “Dünya Barışını” tahsis edebilecek güce sahip yeni bir “Uluslararası Barış Örgütleri” kurulmalıdır. Aşırı sağın ve ırkçılığın yükselişiyle beraber Dünya için tehdit olgusunun artmasının sonucunda, bu örgütler insanlık için bir gereklilik durumuna gelmiştir. Yeni kurulacak “Uluslararası Barış Örgütleri” bu şartları göz önünde bulundurarak Dünya’yı insanlık için bir ortak payda kabul ederek ve bütün insanlığın refahını en önemli gündem maddesi kabul ederek kurulmalıdır. Bu örgütler “Dünya Barışı” için bir araçtır, amaç bütün insanlığın güvenlik endişesi hissetmeden ve eşit şartlarda yaşamlarını idame ettirmeleridir.

İşte bu çalışmamız aşırı sağın kontrolsüz bir şekilde yükselişinin önüne geçmek ve aşırı sağa karşı bir bilinç oluşturmak açısından son derece öneme sahiptir. Aşırı sağ evrensel barışı ve toplumsal huzuru tehdit eden bir virüstür ve bu virüs şu an birçok toplumu esiri altına almıştır. Dünyamızı bu virüsten ne kadar çabuk temizler ve onunla ne kadar samimi mücadele edersek gelecek nesillere o kadar temiz ve huzurlu bir dünya bırakmış oluruz.

Malcolm X’in de ifade ettiği gibi: “İrkçilik ideolojik bir düşünce değil, aksine psikolojik bir hastalıktır”.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, Nermin (1975), “Akdeniz Ülkelerinden Yurt Dışına İşçi Göçü”, Göçve Gelişme, Haz. Nermin Abadan Unat, Ruşen Keleş, Rinus Penninx, Herman Van Renselaar, Leo Van Velzen, Leyla Yenisey, Ankara, Ankara Ün. SBF İskan ve Şehircilik Enst., s. 1-5. Abadan Unat,
- Abadan Unat, Nermin (2006), Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul, Bilgi Ün. Yay.
- Abadan Unat, Nermin vd, (1975), Göç ve Gelişme- Uluslararası İşçi Göçünün Boğazlıyan İlçesindeki Etkileri Üzerine Bir İnceleme, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF İskan ve Şehircilik Enstitüsü Yay.
- Aktaş, M. (2014) “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi “Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt,13,No.1,2014,ss. 31–54.
- Alter, P., (1994), Nationalism, Edward Arnold, London.
- Altunkaynak, S. (2016). Intersecting Lives in Post-Migration Period: The Dynamics of Relations Between “Host” Women from Turkey and “Guest” Women From Syria, Alternatif Politika, 8(3).
- Altunkaynak, S. (2016). Intersecting Lives in Post-Migration Period: The Dynamics of Relations Between “Host” Women from Turkey and “Guest” Women From Syria, Alternatif Politika, 8(3)
- Anderson, B. Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, çev. İskender Savaşır, 2. Baskı, İstanbul, Metis, 1995
- Aslan, H. K. (2018) “Aşırı Sağın Yükselişi: Resme Küresel Perspektiften Bakmak” / Muhafazakar Düşünce yıl14-sayı53. / Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

- Ayata, A. (2010) Zwischen İslam und Laizismus Die Aktuelle Situation in der Türkei. International Die Zeit schrift für internationale Politik, 2010,ss.19-24.
- Bataille, G. (1979). The Psychological Structure of Fascism, New German Critique, No.16, Winter.
- Bauman Z. (1999). Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları,Çev:Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1999), Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar (Çev. Ülker Öktem), Sarman Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (1999). Culture as Praxis, (2.Baskı). London: Sage Publications Ltd.
- Berlin, I. (1991). “Nationalism: Past Neglect and Present Power”, Against the Current: Essays in the History of Ideas (Oxford: Clarendon Press, repr.) içinde, ss. 333-55 (ilk yayın tarihi 1979).
- Blalock, H. M. 1967. Toward a Theory of Minority-Group Relations. Wiley & Sons.
- Bottomore, T.B. (1977), Toplumbilim, (Çev. Ü. Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara.
- Boztemur, R. (2006). Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik: Ulus-Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla Birlikte Gelişimi. Milliyetçilik I. Doğu Batı Dergisi, Sayı: 38, Yıl:9.161-180.
- Brack, N. (2014) Het Front National en de Europese Verkiezingen van mei 2014. Res Publica 56(3): 389–394.
- Breuilly, J. (1982) Nationalism and the State (Manchester: MUP).
- Can, N. (2009) “Şiddetin İdeolojik Yüzü ya da Faşizmin Korunan Baltası” / Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2009 13 (1): 1-10
- Carlisle, R. P. (2005). The Encyclopedia of Politics: The Left and the Right, II, California London-New Delhi.

- Clifford, O. ve Le Bosse, M. (2011). *The Europeans: A Geography of People, Culture and Environment*, New York, The Guilford Press.
- Collins, H. (1995) *Ideals and Ideologies: A Reader*, (2. baskı), N.Y.:
- Çakı, C. – Gazi, M. A. – YÜZÜNCÜYIL, K. S. (2018) “Hollanda'daki Özgürlük Partisi'nin İslam Karşıtı Propaganda Faaliyetlerinin 2018 Yerel Seçimleri Üzerinden Değerlendirilmesi” *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:1 Sayı:3 Yıl:2018*.
- Çiftçi, S. E. (2017) “Balkanlar’da Ekonomik Krizin Gölgesinde Yükselen Radikal Sağ Partiler: Altın Şafak Ve Ataka” nan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2 (Sf. 97-120)
- Dağ, A. E. (2013) “SURIYE Bilad-i Şam’ın Hazin Öyküsü” IHH İnsani Yardım Vakfı Araştırma ve Yayınlar Birimi
- DNPP. (2006). Erişim Tarihi: 30.08.2018, <http://dnpp.ub.rug.nl/dnpp/node/1232>.
- Dr. Uçarol, R. (1995) “Siyasi Tarih” syf. 240-251
- Efe, İ. (2015) “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar” SETA Yayınları 57.
- Eğilmez, M. (2014). *Küresel Finans Krizi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eliaçık, Z. (28 Eylül 2017). Alman siyaseti ve medyasında aşırı sağ yanılıgısı. Retrieved from Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/alman-siyaseti-ve-medyasinda-asirisag-yanilgisi/921887>.
- Ercan, M. (2017) “Avrupa Birliğinde Yükselen Sağ Ve Irkçı Politikalar: 21.Yüzyıl Barış Projesinin Sonunu mu getiriyor?” *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017*.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Ermağan, İ. (2012). Avrupa Birliği Entegrasyonunda Şüphencilik - Çanakkale Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi 7(1): 145-167
- Belloni, R. (2016). The European Union Blowback? Euroscepticism and its Consequences in the Western Balkans. *Journal of Intervention and Statebuilding* 10(4): 1-19.
- Eroğul, C. (2001) *Çağdaş Devlet Düzenleri*, 2001, Ankara: İmaj Kitabevi
- Essen K-V. (1998) *Eine Geschichte der Einwanderung*, DoMiT, , s.46
- Europa Un. (2009). Erişim Tarihi: 30.08.2018. https://www.europa-nu.nl/id/vhx1a237xhwy/verkiezingen_en_zetelverdeling_europees.
- Giddens, A.(2008). *Ulus Devlet ve Şiddet*. (Çev. C. Atay). 2. Baskı. Kalkelon Yayınları.
- Gülsün, İ. (1974), *Sayılarla Yurtdışındaki İşçilerimiz ve Sorunlarına Ait İstatistikler*, Ankara, İİBK yay. No. 111.
- Helmerich, A. (2011). “FriedenundNationalismus” Ed. Hans J. Gießmannund Bernhard Rink, *HandbuchFrieden*, VS Verlag Wiesbaden, 2011.
- Hıdır, Ö, (2018) *Avrupa’da Aşırı Sağın Dini-İdeolojik ve Tarihi Temelleri-Kökenleri / Muhafazakar Düşünce* yıl14-sayı53. / Prof. Dr., Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi.
- Hıdır, Ö. (2012a). *Avrupa’da Müslüman Olmak*, İstanbul
- Işıklar, C. (2008) *Günümüz Türkiye’sinde Ordunun Asker alma Sisteminin Korunması Meselesi ve Millî Devlet Anlayışı ile İlgisi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Sayı: XII.797-821.
- İnat, K., Duran B. ve Ataman M. (ed.), *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Ankara, Nobel, 2007
- Jeffrey, S., “Christenen kunnen best op PVV stemmen”, <https://cip.nl/30412-christenen-kunnen-best-op-pvv-stemmen>, son erişim: 25.03.18.

- Jeong Ho- Won, *Understanding Conflict and Conflict Analysis*, Los Angles, SAGE Publications, 2008.
- Kaldor, Mary, (2004), “Nationalism and Globalisation”, *Nations and Nationalism*, Volume 10/2, s. 161-177.
- Karaca, S. (2015). *Misafirlikten Entegrasyona Suriyeli Mülteci Akını ve Türkiye, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli, İstanbul Ticaret Üniversitesi Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.*
- Karaca, S. (2015). *Misafirlikten Entegrasyona Suriyeli Mülteci Akını ve Türkiye, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli, İstanbul Ticaret Üniversitesi Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.*
- Karlı, N. (2013) “İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt.13,s.1, 2013,ss.75–100
- Keane, J. (1998) *Şiddetin Uzun Yüzyılı*, Çev. Bülent Peker, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- Kedourie, E. (1960) *Nationalism* (London: Hutchinson).
- Keneş, H.Ç. (2016). *Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı*, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*,15(2).
- Kibritçiöğlü, A. (2010), “Effects of Global Financial Crisis on Turkey”, *International Conference on The Social Market Economy and its Perception in Islam, Konrad Adenauer*
- Kiesraad. (2017). Erişim Tarihi: 30.08.2018. <https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2017/03/20/officiele-uitslag-tweede-kamerverkiezing-15-maart-2017>.

Kocacık, F. (1997), Toplumbilim (Ders Notları), C.Ü. Yay., Sivas.

Kutlu, Z. S. (2013) Avrupa'da yükselen aşırı sağ: Fransa ve Danimarka ülke örnekleri / Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Kamu Yönetimi Anabilim Dalı /

Kütük, B. Ş. (2015) “Türkiye’den Batı Avrupa’ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları” Sosyoloji Konferansları No: 52 (2015-2) / 609-654

Kütük, B. Ş. (2017) “HOLLANDA’YA GERÇEKLEŞTİRİLEN TÜRK GÖÇÜ VE ULUSÖTESİ FAALİYETLER” Sosyoloji Konferansları No: 55 (2017-1) / 85-106

Lifland, A. (2012) “Right Wing Rising”, Harward International Review, Winter: 9-10

Linden, R. H. (2008). The New Populism in Central and Southeastern Europe. Problems of PostCommunism 55(3): 3-6

Lucardie, A. (2007). Rechts-extremisme, Populisme of Democratisch Patriotisme. Opmerkingen over De Politieke Plaatsbepaling van De Partij voor De Vrijheid en Trots op Nederland, University of Groningen, 176-190

Marsden, C. (2013) “Der Aufstieg der Rechtsextremen in Europa” <https://www.wsws.org/de/articles/2013/11/26/pers-n26.html>, (Erişim Tarihi: 18.02.2017).

Mccarthy, J. and Steindel, C. (2006), "Housing Activity, Home Values, and Consumer Spending", Proceedings, Federal Reserve Bank of Chicago, pp. 78-89.

Mccarthy, J. and Steindel, C. (2006), "Housing Activity, Home Values, and Consumer Spending", Proceedings Federal Reserve Bank of Chicago, pp. 78-89.

- McLellan, D. (2005). İdeoloji, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Meyer, D. (2012). Euro-Krise: Austritt als Lösung, Berlin, LIT Verlag.
- Mial, H., Oliver R., Tom W., “Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts” , Cambridge, Polity Press, 2007
- NRC. (2012). Erişim Tarihi: 30.08.2018, <https://www.nrc.nl/nieuws/2012/09/11/uitslagenkaart-tweede-kamerverkiezingen-2012-a1484064>.
- Onay, D. (2006). Louis Althusser’de İdeoloji ve Bilinç İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.
- Ozankaya, Ö. (1986), Toplumbilim, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- Örs, H. B. (2007, 2009, 2016). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler / İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Özatay, F. (2009), Finansal Krizler ve Türkiye, Doğan Kitap, 1. Basım, İstanbul.
- Özpınar, E. (2016). Türkiye’deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
- Palmer, R. R., A History of the Modern World, New York 1962.
- Palmer, R. R., A History of the Modern World, New York 1962.
- Paxton, R. O. (2004), Faşizmin Anatomisi , çev. Hakan Atay, H. Demir Atay, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pisciotta, B. (2016). The Center-Periphery Cleavage Revisited: East and Central Europe from Postcommunism to Euroscepticism. Nationalism and Ethnic Politics 22(2): 193-219
- Polyakova, A., Anton S. (2016). “On The Rise: Europe’s Fringe Right.” World Affairs 179(1), pp. 70–80.

- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174.
- Rankın, J. (The Guardian, 6 Sep 2017). EU court dismisses complaints by Hungary and Slovakia over refugee quotas, Retrieved from, <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/06/eu-court-dismisses-complaints-by-hungary-and-slovakia-over-refugees>
- Riek, B. M., MANİA, E. W. ve GAERTNER, S. L. (2006) "Intergroup Threat and Outgroup Attitudes: A Meta-Analytic Review" *Personality and Social Psychology Review* Cilt:10 Sayı:4 syf:336-353.
- Roskin, M. G., (2012). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür (Çeviri)*, Ankara: Adres Yayınları. S. 10
- Schlueter, E. ve Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat- and intergroup contact theory. *Social Science Research*, 39, 285-295.
- Schlueter, E., Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and antioutgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat- and intergroup contact theory, *Social Science Research*, 39(2), pp. 285-295.
- Seignobos, C. (1910) "(Çev. Ali Reşad), *Tarih-i Siyasî*, c. MI., İstanbul 1324"
- Slomp, J. (2015) "Luther en de Wortels van het anti-Islamisme", *Begrip*, 2015
- Smith, A. D. (1986) *The Ethic Origins of Nations* (Oxford: Basil Blackwell).
- Smith, A.(2004). *Myths and Memories of the Nation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sorel, G. (1999) "Violence and Revolutionary".

- Soytürk, M. (2018). AfD örneğinde Almanya’da siyasi ırkçılık ve islamofobi. OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9(16), 1440-1463.
- Startin, N. (2014) Contrasting Fortunes, Differing Futures? The rise (and fall) of the Front National and the British National Party. *Modern & Contemporary France* 22(3): 277–299
- Sumbas, A. (2009) ”Batı Avrupa’da Yükselen Yeni Irkçılık Üzerine Bir Deneme”, *Alternatif Politika*, Cilt. 1, Sayı. 2, 2009, ss.260–281
- Şahin Y., (2013), “Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar; Teorik Bir Giriş”, *Barış Araştırmaları Ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1.
- Şerif, M., Şerif, C. (1996), *Sosyal Psikolojiye Giriş*, (Çev. M. Atakay, A. Yavuz), Sosyal Yayınları, İstanbul
- Taggart, P. ve Szczerbiak, A. (2002). Europeanisation, Euroscepticism and Party Systems: Party-Based Euroscepticism in the Candidate States of Central and Eastern Europe. *Perspectives on European Politics and Society* 3(1): 23-41
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Resmi Sayfası / <http://lahey.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/121409> - Lahey Büyükelçiliği
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Resmi Sayfası / <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hollanda-siyasi-iliskileri.tr.mfa> - Hollanda
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Resmi Sayfası <http://www.mfa.gov.tr/almanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa> / Almanya
- Uğuz, H. E.- Saygılı, R. (2016) “Küresel Dünya’da Ulus Devlet” Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi / Yıl:16 Sayı:32

- Uzun, T. (2003). "Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme". Doğu-Batı 23: 131-154.
- Varga, M. (2014). Hungary's "anti-capitalist" far-right: Jobbik and the Hungarian Guard, *Nationalities Papers*, 42(5), pp. 791-807.
- Velasco González, K. , Verkuyten, M. , Weesie, J., Poppe, E. (2008), Prejudice towards Muslims in The Netherlands: Testing integrated threat theory. *British Journal of Social Psychology*, 47: 667-685.
- Verkuyten, M. (2009). Support for multiculturalism and minority rights: The role of national identification and outgroup threat. *Social Justice Research*, 22, 31-52.
- Volkan, V. D., *Kimlik Adına Öldürmek*, çev. Medine Banu Büyükkal, İstanbul, Everest, 2009.
- Vural, H. S. (2005) *Avrupa'da Radikal Sağ'ın Yükselişi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Woshinsky, O. H. (2008). *Explaining Politics: Culture, Institutions, and Political Behavior*, New York.
- Yardım, M. – 2017 /Aşırı Sağ ve Çok kültürlük: Avrupa'da Ötekileştirilen Göçmenler
- Yaylacı F.G. ve Karakuş, M. (2015). Perceptions and newspaper coverage of Syrian refugees in Turkey, *Migratiton Letters*, 12(3).
- Yıldırım, E. (2014) "Modernite Ve Milliyetçilik: Modern Milliyetçilik Kuramları Üzerine" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 6, Eylül 2014, s. 23-37
- Yılmaz, Muzaffer E., *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü: İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları* , Ankara, Nobel Yayın ve Dağıtım, 2005.

EKLER**EK-1****T.C.****ATILIM ÜNİVERSİTESİ****SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ****KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI****TEZ KONUSU****Avrupa’da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişindeki Göçmen ve Mülteci Hareketleri****(Almanya (?) ve Hollanda (?) Örneği)****YÖNTEM (Mülakat-Yüz Yüze Görüşme****ve Kaynak Taraması-İçerik Analizi)**

Aşağıda vereceğiniz cevaplar göçmen olarak bulunduğunuz ülkede göçmenlere yönelik aşırı sağ partilerin yükselmesinde göçmen ve mülteci etkilerini belirlemek amacıyla, akademik bir çalışma olan yüksek lisans tezinde bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. İsim vermeniz gerekmemektedir.

Aşırı sağ partilerin yükselişinde etkili olan göçmen mülteci hareketlerinin üzerine yaptığımız tez çalışmamızda uygulanan görüşme-mülakat tekniği soruları ve katılımcılarının cevapları.

1: Kaç yaşındasınız?

Cevap:

2: Eğitim düzeyiniz nedir?

Cevap:

3: Yaşadığınız şehir?

Cevap:

4: Ne kadar süreden beri bu bölgede/şehirden yaşıyorsunuz?

Cevap:

5: Aşırı sağ sizce ne demektir?

Cevap:

6: Irkınız sebebiyle size bir baskı oluyor mu? Oluyorsa ne zamandan beri bu baskılar gerçekleşiyor?

Cevap:

7: Irkçı hareketlerin artışında sizce hangi etkenler etkili olmuştur?

Cevap:

8: Yaşadığınız çevrede göçmenlere veya mültecilere ülkelerini terk etmeleri konusunda baskı yapılıyor mu?

Cevap:

9: Aşırı sağın yükselişi sizce ne gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır?

Cevap:

10: Aşırı sağ ile faşizm arasındaki farklar nelerdir?

Cevap:

11: Aşırı sağ partiler dışındaki diğer partiler sizce göçmen ve mülteci sorunlarına nasıl yaklaşıyorlar?

Cevap:

12: Yaşadığınız şehirde (kasabada) yerel halkın size karşı tutumları nasıl?

Cevap:

13: Aşırı sağ ile ilgili haberleri takip ediyor musunuz?

Cevap:

14: Göçmen ve mülteci haklarını savunan örgütler çevrenizde var mı?

Cevap:.

15: Bu örgütlerin dayanışmasına ve toplantılarına katılıyor musunuz?

Cevap:

16: Sizce aşırı sağ partilerin aşırı yükselişi sonucunda, ülkenizdeki diğer partilerin göçmen ve mülteci politikalarında değişiklikler olur mu?

Cevap:

17: Bu ülkede geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

Cevap:

18: Aşırı sağ partilerin tavırları ve politikaları artarak devam ederse göçmen ve/veya mülteci olarak ne yapmayı düşünürsünüz?

Cevap:

19: Ülkenizdeki aşırı sağ partilerinin ekonomik söylemleri bulunuyor mu? Yoksa sadece ırkçı söylemler üzerine mi politikalar ortaya koyuyorlar?

Cevap:

20: Aşırı sağ partilerin yükselişiyle beraber göçmen ve mülteci sayılarının azalacağını düşünüyor musunuz?

Cevap:

21: Aşırı sağ sizce devlet politikası mı? Yoksa toplumsal bir beklenti mi?

Cevap:

22: Bu konuyla ilgili başka eklemek istediğiniz bir şey var mı? Irkçılık ile ilgili yaşadığınız anı veya şahit olduğunuz bir olay var mıdır?

Cevap:

ÖZGEÇMİŞ**Adı ve Soyadı:** Mustafa ÖZTÜRK**Doğum Yeri ve Tarihi:** Çankaya – 16/01/1994**Öğrenim Durumu:**

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Anadolu Üniversitesi	2017
Yüksek Lisans	Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi	Atılım Üniversitesi	2019

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
-	-	-

Yabancı Diller: İngilizce**E-posta:** mustafaozturk.ank06@gmail.com**Telefon:** 0538 955 68 43**Tarih:** 13/07/2019

Mustafa Öztürk

ORIJINALLIK RAPORU

% **13**

BENZERLIK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **2**

YAYINLAR

% **5**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	%2
2	e-dergi.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
3	www.kho.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	dergi.cicr.org.tr İnternet Kaynağı	%1
5	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	%1
6	www.mfa.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
7	e-dergi.atauni.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	www.kirmizilar.com İnternet Kaynağı	<%1
9	www.textara.com İnternet Kaynağı	<%1